

Αρχική σελίδα>Τα δικαιώματά σας>Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα Tiesu pieejamība ar vidi saistītās lietās

Λεττονία

Lai uzzinātu vairāk par iespēju vērsties attiecīgās valsts tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, noklikšķiniet uz kādu no zemāk redzamajām saitēm:

1. Tiesu iestāžu pieejamība dalībvalstu līmenī
2. Tiesu iestāžu pieejamība ārpus ietekmes uz vidi novērtējuma, piesārņojuma integrētas novēršanas un kontroles, Rūpniecisko emisiju direktīvas, piekļuves informācijai un Direktīvas par atbildību vides jomā tvēruma
3. Citi attiecīgie noteikumi par pārsūdzībām, tiesiskās aizsardzības līdzekļiem un tiesu iestāžu pieejamību ar vidi saistītās lietās

Lapa atjaunināta: 18/12/2023

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ievieš kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datus, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Tiesu iestāžu pieejamība dalībvalstu līmenī

1.1. Tiesiskā kārtība – vides tiesību avoti

1) Vispārējs ievads par vides aizsardzības sistēmu un personu (fizisku personu, juridisku personu, nevalstisko organizāciju – NVO) procesuālajām tiesībām konkrētās valsts tiesību sistēmā

Latvijā tiesības uz veselīgiem vides apstākļiem un tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ir nostiprinātas konstitucionālā līmenī (Latvijas Republikas Satversmes 111., 115.pants). Lai nodrošinātu šo tiesību īstenošanu un lai aizsargātu dabu un veselīgu vidi, tiesiskā sistēma ietver:

kompleksu normatīvo aktu sistēmu (parlamenta (Saeimas) likumi, Ministru kabineta noteikumi, pašvaldību saistošie noteikumi, piemēram, teritorijas plānojumi un apbūves noteikumi),

valsts pārvaldes iestāžu (valsts un pašvaldības līmenī) kopumu, kas uzrauga atbilstību šiem normatīvajiem aktiem un izdod dažādas atļaujas, procesuālās tiesības, ar kurām individuālām personām vai interešu grupām ir garantētas tiesības saņemt vides informāciju, tiesības uz līdzdalību ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā un tiesības uz pieeju tiesu varai ar vidi saistītos jautājumos.

Tā kā Latvija ir ES dalībvalsts, attiecīgi tiek piemērotas ES tiesības.

Valsts pārvaldes iestādes un tiesas var tieši piemērot ratificētos starptautiskos tiesību aktus (tostarp [Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju](#) un [Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem](#)). [1]

Lai pienācīgi ņemtu vērā vides aizsardzības intereses, Latvijā pastāv t.s. *actio popularis*. Tas nozīmē, ka personām ir iespēja vērsties valsts pārvaldes iestādēs un administratīvajā tiesā ne tikai tādēļ, lai aizsargātu savas individuālās intereses, bet arī lai aizsargātu vispārējās vides aizsardzības intereses. Šīs tiesības tiek atzītas gan fiziskajām, gan juridiskajām personām un pat interešu grupām (neregistrētām personu apvienībām). Juridiskās personas var ietvert jebkura veida nevalstiskās organizācijas, komersantus un pat politiskās partijas. [2]

Tā kā darbības, kas ietekmē vidi, parasti kontrolē un tām atļauju dod ar valsts pārvaldes iestāžu pieņemtiem lēmumiem (administratīvajiem aktiem), galvenais un sabiedrības visplašāk izmantotais vides aizsardzības instruments ir informācijas iegūšana par sagaidāmajiem vai jau pieņemtajiem administratīvajiem aktiem, līdzdalība lēmumu pieņemšanā (parasti publiskās apspriešanas ietvaros) un pieņemto administratīvo aktu apstrīdēšana iestādē un pēc tam pārsūdzēšana tiesā, ja tas nepieciešams.

Šīs iespējas regulē [Vides aizsardzības likums](#) (vides aizsardzības vispārīgais tiesiskais ietvars) un speciālie likumi un noteikumi attiecībā uz specifiskām vides jomām. Sabiedrība var arī vērsties kompetentajās kontrolējošajās iestādēs gadījumā, ja citas personas pārkāpj vides normatīvo aktu prasības, un, ja nepieciešams, pēc tam vērsties administratīvajā tiesā. [3]

Turklāt sabiedrībai ir tiesības saņemt vides informāciju un tikt informētām par vides stāvokli, kā arī aizsargāt šīs tiesības tiesā.

Latvijā darbojas konstitucionālās kontroles sistēma. Tas nozīmē, ka [Satversmes tiesa](#) var pārbaudīt, vai zemāka juridiskā spēka tiesību normas (likumi, Ministru kabineta noteikumi, pašvaldību saistošie noteikumi) atbilst [Latvijas Republikas Satversmei](#) vai saistošām starptautisko tiesību normām, atzīt tiesību normas par neatbilstošām un spēkā neesošām. Tiesības vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā citastarp ir vispārējās jurisdikcijas tiesām, kas izskata konkrētas lietas, kā arī individuālām personām nolūkā aizsargāt savas pamattiesības, ja ir izmantoti "parastie" tiesību aizsardzības līdzekļi. Tiesības vērsties Satversmes tiesā ir arī Tiesībsargam. Pieteikumu var sniegt arī tādos gadījumos, kad tiesību normas varētu būt pretrunā tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē. [4] Vispārējās jurisdikcijas tiesām, izskatot individuālas lietas, ir jāpārbauda piemērojamo tiesību normu iespējamās pretrunas, kā arī zemāka juridiskā spēka tiesību normas jāpiemēro saskaņā ar augstāka juridiskā spēka normām. Noteiktos gadījumos tiesām ir jāvēršas ar pieteikumu Satversmes tiesā.

2) Valsts konstitūcijā paredzētie galvenie noteikumi par vides tiesībām un tiesu iestāžu pieejamību (ja tādi ir), ieskaitot procesuālās tiesības

Saskaņā [Latvijas Republikas Satversmes](#) 115.pantu valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu. Šīs konstitucionālā ranga tiesības ietver:

materiāltiesisko aspektu: tiesības dzīvot labvēlīgā vidē un atbilstošs valsts pienākums izveidot un nodrošināt efektīvu vides aizsardzības sistēmu [5]; procesuālo aspektu kā tiesību dzīvot labvēlīgā vidē sastāvdaļu: sabiedrības tiesības normatīvajos aktos noteiktā kārtībā iegūt vides informāciju un līdzdarboties ar vides izmantošanu saistītu lēmumu pieņemšanas procesā, uz pieeju tiesu varai vides lietās. [6]

Saskaņā ar Satversmes tiesas judikatūru Satversmes 115.pants, tāpat kā citas Satversmē ietvertās pamattiesības, ir tieši piemērojamas tiesību normas. [7] Satversmes 111.pants paredz, ka valsts aizsargā cilvēka veselību. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka tiesības uz veselību ietver arī tiesības uz veselīgiem vides apstākļiem. [8] Tas var ietvert aizsardzību no trokšņa un cita vides piesārņojuma, kas ietekmē cilvēka dzīves vides kvalitāti.

Abas iepriekš minētās konstitucionālo tiesību normas (tiesības dzīvot labvēlīgā vidē un tiesības uz veselības aizsardzību) var tikt piemērotas atsevišķi vai savstarpējā kopsakarā.

Satversmes 92.pants paredz, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā, kā arī tiesības uz advokāta palīdzību.

Satversmes normas ir tieši piemērojamas gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā. Personas var atsaukties uz šīm normām jebkurā administratīvā procesa stadijā iestādē vai tiesā.

Atbilstoši Satversmes tiesas atziņām Satversmē paredzētās pamattiesības ir piemērojamas un interpretējamas atbilstoši tai interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē. [9] Tas nozīmē, ka, iestādē vai tiesā argumentācijā var izmantot, piemēram, [Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju](#) un [Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi](#).

3) Likumi, kodeksi, dekrēti utt. – galvenie noteikumi attiecībā uz vidi un tiesu iestāžu pieejamību, valsts likumu kodeksi un likumi

Likums, kurā ietverts vispārīgais vides aizsardzības regulējums, ir [Vides aizsardzības likums](#). Tas definē galvenos vides tiesību terminus (1.pants), tādus kā vide, vides informācija, kā arī izklāsta vides aizsardzības principus (principu "piesārņotājs maksā", piesardzības principu, novēršanas principu un izvērtēšanas principu, 3.pants) un nosaka sabiedrības tiesības vides jomā.

Sabiedrības tiesības vides jomā ietver:

tiesības uz vides informāciju (7.pants),

līdzdalība ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā, tostarp, ja tiek pieņemti lēmumi attiecībā uz attīstības priekšlikumiem, kas var ietekmēt vidi, kā arī vidi ietekmējošu plānošanas dokumentu izstrādes procesā (8.pants), un arī

tiesības vērsties kompetentajās iestādēs un administratīvajā tiesā, (a) ja iepriekš minētās tiesības nav ievērotas, vai (b) lai apstrīdētu un pārsūdzētu valsts pārvaldes iestādes (tai skaitā pašvaldības iestādes) administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi, (c) ja kāda privātpersona pārkāpj vides normatīvo aktu prasības (9.pants). 30.pants īpaši paredz tiesības vērsties Valsts vides dienestā vai citā kompetentajā iestādē (un tas nozīmē arī vēlākas tiesības vērsties administratīvajā tiesā) ar lūgumu veikt nepieciešamās darbības, ja kļūst zināms par kaitējumu videi vai tiešiem kaitējuma draudiem.

"Sabiedrība" ietver ikvienu privātpersonu, kā arī personu apvienības, organizācijas un grupas (6.panta pirmā daļa).

Kā atzinusi Augstākā tiesa, šīs Vides aizsardzības likuma normas veido izņēmumu no vispārējā principa attiecībā uz tiesībām vērsties tiesā. [10] Atšķirībā no šī vispārējā principa Vides aizsardzības likums neprasa, lai pastāvētu individualizēta saikne jeb subjektīvo tiesību aizskārums sabiedrības pārstāvim, lai tas varētu uzsākt lietu pret valsts pārvaldes iestādi, kura varētu būtu pārkāpusi vides tiesību normas.

Tālāk Vides aizsardzības likums konkretizē iepriekš minētās tiesības un tām atbilstošus valsts pārvaldes iestāžu pienākumus, turklāt nosakot kā obligātu attiecīgām iestādēm iesaistīt sabiedrību vai tās pārstāvjus vides normatīvo aktu, arī to grozījumu, sagatavošanā un apspriešanā iespējami agrākā stadijā (13.pants).

Likums ["Par ietekmes uz vidi novērtējumu"](#) nosaka paredzēto darbību ietekmes sākotnējā izvērtējuma (skrīninga) un ietekmes uz vidi novērtējuma principus un procesu. [11] 3.pants paredz sabiedrībai tiesības iegūt informāciju par paredzētajām darbībām un piedalīties ietekmes novērtēšanā. Detalizēts līdzdalības un lēmuma pieņemšanas regulējums, tostarp darbībām ar pārrobežu ietekmi, ir tālākos likuma pantos. Ja ietekmes uz vidi novērtējuma vai stratēģiskā novērtējuma procesā ir pārkāptas vai ignorētas normatīvajos aktos noteiktās sabiedrības tiesības uz informāciju vai līdzdalību, ikvienam ir tiesības iesniegt sūdzību kompetentajai valsts pārvaldes iestādei [12] (26.panta otrā un trešā daļa). Galīgo lēmumu par paredzētās darbības akceptēšanu var apstrīdēt kompetentajā iestādē un pārsūdzēt administratīvajā tiesā, ja ir aizskartas sabiedrības tiesības uz informāciju vai līdzdalību (26.panta ceturrtā daļa).

Likums ["Par piesārņojumu"](#) regulē piesārņojošu darbību atļauju un kontroles procedūras, kā arī siltumnīcefekta gāzu emisiju kvotu sadali un emisiju atļauju piešķiršanu [13].

27.pants regulē to, kā tiek nodrošināta sabiedrības pieeja informācijai par iesniegumiem piesārņojošas darbības atļaujām, izsniegtajām atļaujām, atļauju nosacījumiem, informācijai par monitoringa un kontroles rezultātiem, kā arī līdzdalību lēmumu pieņemšanā par piesārņojošām darbībām. 32.7.pants precizē sabiedrības tiesības uz informāciju par siltumnīcefekta gāzu emisiju sadales plānu, lēmumiem par emisijas kvotu piešķiršanu, tai skaitā tiesības izteikt viedokli par izstrādāto sadales plāna projektu. Pantā noteikti arī iestāžu pienākumi šajā ziņā..

50.pantā ir sīkāk noteikumi attiecībā uz administratīvo lēmumu apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu administratīvajā tiesā. Saskaņā ar šiem noteikumiem:

personas var apstrīdēt lēmumus attiecībā uz atļaujām A vai B kategorijas piesārņojošu darbību veikšanai;

iesniegt sūdzību, ja nav ievērotas sabiedrības tiesības uz līdzdalību un tiesības uz vides informāciju;

apstrīdēt atļaujas nosacījumus jebkurā laikā, kamēr attiecīgā atļauja ir spēkā, ja saskaņā ar A vai B kategorijas atļaujas nosacījumiem ir iespējams uzsākt vai turpināt tādu piesārņojošu darbību, kura var būtiski negatīvi ietekmēt cilvēku veselību vai vidi, vai vides kvalitātes mērķus, kas noteikti saskaņā ar vides aizsardzības jomu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem, kā arī citām normatīvo aktu prasībām;

apstrīdēt lēmumus par piesārņotās vai potenciāli piesārņotas vietas izpēti vai sanācijas nepieciešamību, ja lēmums var skart attiecīgās fiziskās vai juridiskās personas veselību, drošību vai īpašumu;

apstrīdēt lēmumu, kas saistīts ar siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas izsniegšanu, ja šis lēmums var ietekmēt attiecīgo personu.

Saskaņā ar likuma 51.panta piekto daļu noslēdzošo iestādes (Vides pārraudzības valsts biroja) lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

[Atkritumu apsaimniekošanas likums](#) regulē atkritumu apsaimniekošanas procedūras, tostarp atkritumu apsaimniekošanas atļauju izsniegšanu. Saskaņā ar likuma 13.pantu lēmumu attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanas atļauju var apstrīdēt Vides pārraudzības valsts birojā, bet biroja lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Turklāt šādas atļaujas nosacījumus var apstrīdēt jebkurā laikā, kamēr atļauja ir spēkā, ja piesārņojošā darbība var radīt būtisku negatīvu ietekmi uz vidi vai apdraudēt cilvēku dzīvību un veselību.

[Ūdens apsaimniekošanas likums](#), 26.pants, ietver noteikumus tādu administratīvo aktu apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai tiesā, kuri attiecas uz likumā regulētajām atļaujām vai šo atļauju nosacījumiem.

Viens no instrumentiem, ar ko īsteno vides tiesības un nodrošina to efektivitāti, ir teritorijas plānošana. Latvijā vispārīgais teritorijas plānošanas sistēmas regulējums ir ietverts [Teritorijas attīstības plānošanas likumā](#). Likuma 4.pants uzliek pienākumu iesaistīt sabiedrību plānošanas procedūrās. 27.pants paredz iespēju apstrīdēt *vietējās pašvaldības teritorijas plānojumu* un *lokālplānojumu*. Kompetentā institūcija šādu iesniegumu izskatīšanai ir ministrija, kas atbildīga par teritorijas attīstības plānošanu. Pēc šīs pirmstiesas strīda izskatīšanas personas var iesniegt Satversmes tiesā konstitucionālo sūdzību par vietējās pašvaldības saistošo noteikumu (ar kuriem apstiprina teritorijas plānojumu vai lokālplānojumu) atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Savukārt 30.pantā ir paredzēta iespēja pārsūdzēt *detālplānojumu* (kas ir administratīvais akts) administratīvajā tiesā.

[Būvniecības likumā](#) ir regulēta būvatļauju izsniegšana. Tas citastarp ietver arī iecerētās būvniecības ietekmes uz vidi apsvēršanu. Tomēr jāatzīmē, ka ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) un būvatļaujas procedūras nav integrētas, tās tiek regulētas kā divas atsevišķas procedūras. Sabiedrības tiesības uz līdzdalību (publiskā apspriešana) ir paredzētas tikai gadījumos, kad: 1) nav bijis piemērots IVN un nav arī bijis izstrādāts detālplānojums (abos gadījumos jāriko sabiedriskā apspriešana), 2) būvniecība ir ierosināta blakus dzīvojamai vai publiskai apbūvei un būvniecības objekts var radīt būtisku ietekmi (smaku, troksni, vibrāciju vai cita veida piesārņojumu) (14.panta piektā daļa). Tādējādi, ja ir veikts IVN vai ir spēkā esošs detālplānojums, būvatļaujas izsniegšana neprasa publisko apspriešanu.

Pašvaldība var paredzēt arī citus gadījumus, kad veicama būvniecības ieceres publiskā apspriešana (piemēram, saistošajos noteikumos noteikt, ka noteiktu veidu darbībām nepieciešamās būvatļaujas izsniegšanas procesā ir nepieciešama publiskā apspriešana neatkarīgi no tā, ka ir ticis veikts IVN (14.panta piektā daļa).

Informāciju par lēmumu, kas pieņemts, izskatot būvniecības ieceres iesniegumu, publicē [būvniecības informācijas sistēmā](#). Tāpat ir regulēta sabiedrības informēšana par publisko apspriešanu un par izmaiņām sākotnēji izstrādātajā būvprojektā. Ministru kabineta noteikumos paredzētajos gadījumos būvniecības ierosinātajam ir pienākums par saņemto būvatļauju un izmaiņām būvatļaujas nosacījumos informēt sabiedrību, izvietojot būvtafelī zemes gabalā, kurā atļauta būvniecība. Likums arī nosaka, ka būvniecības ierosinātais “var individuāli rakstveidā informēt tos nekustamo īpašumu īpašniekus, kuru nekustamie īpašumi robežojas ar zemes gabalu, kurā atļauts veikt būvdarbus”. 14.pants ietver noteikumus kompetentās iestādes lēmumu apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai (parasti – vietējā pašvaldība, pēc tam – administratīvā tiesa). 14.panta piektajā daļā īpaši noteikts, ka augstāka iestāde vai tiesa pārbauda, vai nav pārkāptas sabiedrības līdzdalības tiesības lēmumu pieņemšanā.

Būvniecības likuma 6.1pants nosaka [Būvniecības valsts kontroles biroja](#) kompetenci. Saskaņā ar 6.1panta pirmās daļas 8.punktu biroja kompetencē ir izskatīt iesniegumus un sūdzības par būtiskiem normatīvo aktu pārkāpumiem būvniecības procesā vai arī gadījumos, kad būve ir radījusi vai var radīt bīstamību vai būtisku kaitējumu personu dzīvībai, veselībai, īpašumam vai videi. Jāatzīmē, ka birojs ir vispārējās valsts uzraudzības iestāde, nevis lietas iepriekšējās ārpusstiesas izskatīšanas iestāde administratīvajiem aktiem attiecībā uz būvniecību, piemēram, būvatļaujām.

4) Valsts judikatūras piemēri un Augstākās tiesas loma ar vidi saistītās lietās

Administratīvās tiesas ir izveidojušas plašu tiesu praksi attiecībā uz sabiedrības tiesībām vērsties tiesā vides lietās. Administratīvo tiesu nolēmumi ir pieejami [tiesu portāla datu bāzē](#). [Augstākā tiesa \(Senāts\)](#) kā kasācijas instances tiesa interpretē tiesību normas un ir atbildīga par vienveidīgu tiesību normu piemērošanu. Tas ietver arī to tiesību normu vienveidīgu piemērošanu, kas paredz pieeju tiesai. Augstākās tiesas mājaslapā ir pieejama [judikatūras datu bāze](#). Ir pieejams gan hronoloģisks pārskats, gan klasifikācija pēc lietu kategorijām, tai skaitā vides lietās un būvniecības lietās. Nolēmumi ir sistematizēti arī pēc Augstākās tiesas piemērotajām vai interpretētajām tiesību normām. [Normatīvo aktu datubāze](#) tiek papildināta ar norādēm un saitēm uz aktuālo Augstākās tiesas un Satversmes tiesas praksi. Norādes tiek pievienotas attiecīgajai tiesību normai.

(i) *Actio popularis* pieeja vides lietās

Augstākā tiesa (Senāts) ir interpretējusi Vides aizsardzības likuma 9.panta trešo daļu kā tādu, kas paredz plašu pieeju tiesai vides lietās un atzīstot to par *actio popularis*: ja persona pieteikumā tiesai norāda uz iespējamu vides normatīvo aktu pārkāpumu vai kaitējumu (kaitējuma draudus) videi, kas tiek vai var tikt nodarīts būvniecības rezultātā, tai ir tiesības iebilst pret būvatļauju, vērsties administratīvajā tiesā kā sabiedrības pārstāvim Vides aizsardzības likuma izpratnē. Tādā gadījumā nav nepieciešams vērtējums par to, vai personai ir nodarīts (vai varētu rasties) arī kāds individuālo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums. Ikvienas personas ikviens pieteikums, kurā uzrādīts pamatojums, kas padara šo pieteikumu atbilstošu Vides aizsardzības likuma 9.panta trešajai daļai, ir pieļaujams kā *actio popularis* pieteikums pret valsts vai pašvaldības iestādes administratīvo aktu vai faktisko rīcību. [\[14\]](#)

Vides aizsardzības likuma 9.panta trešā daļa ir viens no Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā paredzētajiem izņēmumiem, kad pieteikumu tiesā var iesniegt, aizsargājot nevis savas, bet gan citu personu tiesības vai tiesiskās intereses. [\[15\]](#)

(ii) *Actio popularis* principa robežas

Augstākā tiesa ir definējusi robežas jēdzienam “vides intereses”, tādējādi ierobežojot iespējas vērsties tiesā ar negodprātīgiem vai maznozīmīgiem pieteikumiem. Tā Augstākā tiesa ir atzinusi: lai veicinātu Vides aizsardzības likuma 9.panta otrās un trešās daļas mērķa sasniegšanu (t.i., sabiedrības iesaisti vides aizsardzībā), šīs normas ir interpretējamas tādējādi, ka tiesības vērsties tiesā, pamatojoties uz šīm normām, netiek atzītas, ja var konstatēt, ka pieteikumā, kurā argumentēts par līdzdalības tiesību liegšanu vidi ietekmējošu lēmumu pieņemšanai vai par iespējamu vides normatīvo aktu pārkāpumu vai vides apdraudējumu, šī argumentācija kalpo tikai kā līdzeklis citu, ar vides aizsardzību nesaistītu mērķu sasniegšanai, proti, ja pieteikums uzrāda negodprātīgu šo tiesību un interešu piesaukšanu citā nolūkā. [\[16\]](#)

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka būtu jāpiesargās Vides aizsardzības likuma 9.panta trešajā daļā ietverta *actio popularis* (pieteikumu sabiedrības interešu aizstāvēbai) iespēju attiecināt uz lietām, kurās atsauc uz vides aizsardzību ir maznozīmīga, formāla, kurās pieteikumā uzrādītie apstākļi neuzrāda vērā ņemamu vides apdraudējuma risku. Pretējā gadījumā neierobežotas pieteikuma iesniegšanas iespējas pavērtos arī triviālos gadījumos, kuros nepastāv nopietnas bažas par kaitējumu videi. [\[17\]](#) Izvērtējot pieteicēja subjektīvās tiesības iesniegt populārsūdzību par iespējamo kaitējumu videi, būtiska nozīme ir apstākļiem, kurus pieteicējs norāda kā būtiskus sabiedrības tiesisko interešu aizskāruma pamatošanai. [\[18\]](#)

Apkopojot var secināt, ka Augstākā tiesa ir iedibinājusi divus principus attiecībā uz lietas pieņemšanu un tādējādi ietekmējot lēmumus par tāda pieteikuma pieņemšanu, kurā persona norāda uz vides tiesību pārkāpumu: 1) ierobežojums, ko pamato “maznozīmīgas lietas” teorija [\[19\]](#), 2) ierobežojums, ko pamato “godprātīguma tests” [\[20\]](#).

(iii) Tiesības uz informāciju, līdzdalību un pieeju tiesu varai IVN lietās

Augstākā tiesa ir skaidrojusi, ka likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 15.panta pirmajā un 17.panta pirmajā daļā noteiktās prasības sabiedrības informēšanai par sabiedrisko apspriešanu norisi nav pašmērķīgas. Šo prasību mērķis ir nodrošināt, lai informācija par sabiedrības līdzdalības pasākumiem ietekmes uz vidi novērtējuma procedūrā būtu pieejama pēc iespējas plašākai sabiedrības daļai, tādējādi veicinot sabiedrības iesaisti ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā. Tāpēc, vērtējot, vai sabiedrība ir pienācīgā kārtībā informēta par sabiedriskajām apspriešanām un citiem sabiedrības līdzdalības pasākumiem, minēto prasību ievērošana nav aplūkojama formāli, bet gan ir izvērtējams, vai veiktie sabiedrības informēšanas pasākumi pēc būtības ir sasnieguši savu mērķi. [\[21\]](#)

“Vide” un kultūrvēsturiskais mantojums

Saskaņā ar [Augstākās tiesas lēmumu](#) (2018.gada 23.aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-989/2018, ECLI:LV:AT:2018:0423.SKA098918.5.L. *Pieejams*) vides jēdziens ietver arī kultūras un vēstures mantojumu. Jebkura persona, pamatojoties uz Vides aizsardzības likuma 9.panta trešo daļu, var vērsties tiesā ar pieteikumu, lai aizsargātu vides intereses, kas saistītas ar kultūrvēsturisko mantojumu.

5) Vai administratīvā procesa puses var tieši atsaukties uz starptautiskiem nolīgumiem vides jomā, vai arī atsaukties var tikai uz valsts tiesību aktiem un ES noteikumus transponējošiem tiesību aktiem?

Valsts pārvaldes iestādes un tiesas var tieši piemērot ratificētos starptautiskos tiesību aktus (tostarp [Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju](#) un [Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem](#)). [\[22\]](#) Ja konstatē pretrunu starp starptautisko tiesību normu un tāda paša juridiskā spēka Latvijas tiesību normu, piemēro starptautisko tiesību normu.

1.2. Tiesu jurisdikcija

1) Tiesu sistēmas līmeņu skaits

Latvijā ir trīs līmeņu tiesu sistēma.

Pirmajā tiesu līmenī ir 9 vispārējās jurisdikcijas *rajona tiesas* civillietām un krimināllietām. Administratīvo lietu izskatīšanai ir viena Administratīvā rajona tiesa, kura sastāv no 5 tiesu namiem dažādās pilsētās un aptver visu Latvijas teritoriju.

Otrajā tiesu līmenī ir 5 vispārējās jurisdikcijas *apgabaltiesas* civillietām un krimināllietām, kā arī viena Administratīvā apgabaltiesa administratīvajām lietām.

Apgabaltiesas ir apelācijas instances tiesas civillietās, krimināllietās un administratīvajās lietās, kuras ir jau izskatītas rajona tiesās kā pirmās instances tiesās. Administratīvā apgabaltiesa atsevišķu kategoriju lietas izskata kā pirmās instances tiesa (piemēram, konkurences tiesību lietas).

Augstākā tiesa jeb Senāts ir trešā līmeņa tiesa. Senātā ir trīs departamenti, un tā ir kasācijas instances tiesa attiecīgi civillietām, krimināllietām un administratīvajām lietām.

Pēc vispārīga principa gan civillietas, gan krimināllietas un administratīvās lietas var izskatīt visās trīs tiesu instancēs. Atsevišķu kategoriju civillietām un administratīvajām lietām paredzēta izskatīšana tikai divās instancēs. Tāds izņēmums ir noteikts Civilprocesa likumā, piemēram, maza apmēra prasībām, ko izskata vienkāršotā procedūrā, kā arī atsevišķos speciālajos likumos noteiktajiem administratīvā procesa noteikumiem, piemēram, attiecībā uz lietām par personu informācijas pieprasījumiem vai publiskajiem iepirkumiem. Atsevišķu kategoriju lietas izskata tikai vienā instancē (piemēram, bēgļu un patvēruma meklētāju lietas).

Latvijā pastāv atsevišķa procedūra attiecībā uz administratīvajiem pārkāpumiem. Ja persona izdara mazāk nozīmīgu pārkāpumu, kas ir norādīts noteiktā speciālajā likumā vai pašvaldības saistošajos noteikumos, tiek piemērots Administratīvās atbildības likums un iestāde (tās amatpersona) piemēro sodu. Iestādes (amatpersonas) uzlikto sodu var pārsūdzēt augstākā iestādē (augstākai amatpersonai), bet pēc tam – vispārējās jurisdikcijas rajona (pilsētas) tiesā, t.i., civillietas un krimināllietas izskatīšanā tiesā. Rajona (pilsētu) tiesu nolēmumus var pārsūdzēt apgabaltiesā, bet to nolēmumus ir galīgs.

2) Noteikumi par kompetenci un jurisdikciju – kā konflikta starp dažādām valstu tiesām (dažādās dalībvalstīs) gadījumā tiek noteikts, kurai tiesai ir jurisdikcija?

Pirms lietas ierosināšanas tiesa administratīvajā procesā vai civilprocesā pārbauda, vai pieteikums (civillietā – prasības pieteikums) ir pieņemams izskatīšanai. Ja tiesa secina, ka pieteikums vai prasības pieteikums nav pakļauts attiecīgās tiesas izskatīšanai attiecīgi administratīvā procesa vai civilprocesa kārtībā, tā ar rakstisku lēmumu atsakās pieteikumu vai prasības pieteikumu pieņemt. Šādu lēmumu var pārsūdzēt augstākās instances tiesā. Ja jautājums par strīda pakļautību ir īpaši sarežģīts, tiesa var lūgt Augstāko tiesu (Senātu) izlemt jautājumu par pakļautību. Šādu lēmumu pieņem Augstākās tiesas priekšsēdētājs kopā ar visu trīs departamentu priekšsēdētājiem.

Ja tiesa jau pēc lietas ierosināšanas, izskatot šo lietu, nonāk pie secinājuma, ka lieta ir ierosināta neatbilstoši pakļautības noteikumiem, tā izbeidz tiesvedību. Šādu lēmumu var pārsūdzēt augstākā instancē.

Tiesa ne administratīvajā, ne civilprocesā nevar pati nodot lietu izskatīšanai kompetentajai tiesai (piemēram, administratīvā tiesa nevar nodot lietu vispārējās jurisdikcijas tiesai, lai to izskatītu civilprocesa kārtībā). Pieteicējam vai prasītājam pašam ir jāiesniedz pieteikums vai prasības pieteikums kompetentajā tiesā atbilstoši procesuālajiem noteikumiem. Izņēmuma gadījumos Augstākā tiesa (t.i., Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji) ir izlēmuši, ka konkrētais ierosinātais process var turpināties, neskatoties uz nepareizi noteiktu jurisdikciju, ja tas attaisnojams ar individuāliem apstākļiem – galvenokārt ilgstošu tiesvedību vai iespējamām negatīvām sekām, kas varētu rasties, uzsākot tiesvedību citā procesā.

Tiesa arī izlemj jautājumu par piekritību, t.i., par to, kurai tās pašas jurisdikcijas – vispārējās vai administratīvās – tiesai lieta ir piekritīga. **Civillietās** tiesa atsakās ierosināt lietu, ja lieta ir piekritīga citai pirmās instances tiesai (piemēram, piekritīgā tiesa nav nosakāma pēc atbildētāja deklarētās dzīvesvietas).

Administratīvajās lietās ir tikai viena rajona tiesa, kas sastāv no pieciem tiesu namiem; pieteikumu, kas iesniegts kādā tiesu namā, var pārsūtīt uz piekritīgo tiesu namu, ja pieteicējs ir kļūdījies tiesu nama noteikšanā. **Krimināllietās** tiesa var pārsūtīt lietu piekritīgajai tiesai, ja lieta ir iesniegta neatbilstoši likumā ietvertajiem piekritības noteikumiem. Strīdi par lietu piekritību ir aizliegti.

Likumos nav normas, kas noregulētu dažādu valstu tiesu jurisdikcijas konfliktus. Jāpiemēro vispārējie pieteikuma vai prasības pieteikuma pieņemšanas noteikumi.

3) Īpatnības attiecībā uz tiesas noteikumiem vides jomā (īpašas vides tiesas), nespeciālistu ieguldījums, tiesneši, kas ir nozares eksperti, u. c.

Latvijā nav specializētas tiesas vai kvazitiesas, kas izskatītu lietas vides tiesību jomā.

Ja persona uzskata, ka administratīvais akts vai faktiskā rīcība, vai bezdarbība neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi, šī persona var vērsties administratīvajā tiesā. Tā kā vides tiesību jautājumi lielākoties tiek noregulēti ar administratīvajiem aktiem (būvatļaujas, ūdens lietošanas atļaujas, atļaujas piesārņojošu darbību veikšanai utt.), šos strīdus parasti izskata administratīvā tiesa. Tas, ka persona izmanto tiesības vērsties tiesā, pats par sevi nevar personai radīt nelabvēlīgas, tai skaitā privāttiesiskas sekas. [23]

Tiesās nav īpašu tiesnešu-ekspertu, kuru kompetencē būtu vides vai tehniskie jautājumi. Administratīvo tiesu lietu sadales plānos, kas ir publiski pieejami, dažiem tiesnešiem ir specializācija vides, teritorijas plānošanas vai būvniecības lietā. Tas atspoguļo viņu īpašās zināšanas attiecīgajā tiesību jomā.

Civilprocesā persona var vērsties, prasot atlīdzināt zaudējumus vai kaitējumu, kurus radījusi kāda cita persona, tostarp gadījumus, ja šī cita persona ir pārkāpusi vides normatīvo aktu prasības un tādējādi radījusi zaudējumus vai kaitējumu prasītājam. Valsts pārvaldes iestādes valsts vārdā var prasīt atlīdzināt zaudējumus un kaitējumu, kas nodarīts videi.

Personas, kuru rīcībā ir informācija par iespējamu noziedzīgu nodarījumu, kas rada kaitējumu videi, var par to informēt jebkuru amatpersonu vai iestādi, kuras kompetencē ir uzsākt kriminālprocesu (policija, prokuratūra).

4) Tiesnešu kontroles līmenis administratīvo pārsūdzību gadījumā, jēdziens “pēc savas ierosmes” utt. Kādi ir ierobežojumi? Noteikumi par tiesvedību pēc tiesas ierosmes

Administratīvajās lietās tiesas kompetencē ietilpst gan faktisko, gan tiesisko apstākļu pārbaude. Tas nozīmē, ka tiesa var pārbaudīt jebkuru faktu vai tiesību jautājumu. Izņēmums ir tikai tajā gadījumā, ja valsts pārvaldes iestādei, kura izdevusi administratīvo aktu, ir rīcības brīvība (piemēram, kad iestāde izlemj par piemērojamā soda veidu vai apmēru) vai novērtējuma brīvība apstākļu vai risku novērtēšanā (piemēram, eksāmena rezultātu novērtēšana). Tomēr arī šajā gadījumā tiesa pārbaudīs, vai iestāde ir ņēmusi vērā visus būtiskos apstākļus un vai pareizi izdarījusi tiesiskos apsvērumus). Gadījumā, ja tiesai trūkst zināšanu zinātnē, tehnikā, mākslā vai citā nozarē, apstākļus iespējams novērtēt, nosakot ekspertīzi.

Vides lietās, kurās iesniegts *actio popularis* pieteikums (lai aizsargātu sabiedrības intereses vides aizsardzībā), tiesas pārbaudes robežas ir noteiktas 2018. gadā taisītā Augstākās tiesas spriedumā. Tiesa atzina: lai novērtētu pieteikumu, kas iesniegts vides aizsardzības nolūkā, pārsūdzētā lēmuma (būvatļaujas) tiesiskums tiek vērtēts no tāda aspekta, vai ir pamatotas pieteicēja bažas par to, ka vides apdraudējums pastāv vai būvniecība neatbilst vides aizsardzības prasības reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem. Citiem vārdiem sakot, lai apmierinātu vides aizsardzības nolūkā iesniegtu pieteikumu un pārsūdzēto būvatļauju atceltu, tiesai nepieciešams konstatēt, ka ar pārsūdzēto būvatļauju akceptētā būvniecības iecere pati par sevi rada potenciālu vides apdraudējumu, nevis jāpārbauda jebkuri citi pieteicēja argumenti par administratīvā akta prettiesiskumu. [24] Tādējādi Augstākās tiesas atzinusi, ka sūdzību pārbaude lietās, kas balstītas uz vides tiesību izņēmumu, varētu tikt aprobežota tieši ar iespējamo vides tiesību normu pārkāpumu. Tas attiecas gan uz procesuālajiem, gan materiāltiesiskajiem jautājumiem.

Administratīvais process notiek saskaņā ar objektīvās izmeklēšanas principu, t.i., tiesa var savākt pierādījumus un izdarīt noteiktus juridiskos apsvērumus pati pēc savas iniciatīvas. Savukārt pieteicēja pienākums ir norādīt, kurš administratīvais akts tiek pārsūdzēts, kā arī norādīt pamatojumu, kādēļ šis administratīvais akts tiek pārsūdzēts. Administratīvā tiesa lietu izskata, ievērojot pieteicēja norādītā prasījuma robežas. Tiesa nevar pati pēc savas iniciatīvas mainīt pieteikuma priekšmetu un pārbaudīt lēmumus, kurus pats pieteicējs nav norādījis rakstiski iesniegtajā pieteikumā. Pieteicējam ir arī jāiesniedz visi lietā būtiskie pierādījumi, kas ir pieteicēja rīcībā.

1.3. Tiesu sistēmas organizācija administratīvā un tiesu iestāžu līmenī

1) Administratīvā procesa sistēma (ministrijas un/vai īpašas valsts iestādes)

Administratīvos lēmumus (administratīvos aktus) izdod dažādas valsts vai pašvaldību iestādes atbilstoši savai kompetencei. Lēmuma pārsūdzēšanas kārtība un termiņi ir jānorāda pašā administratīvajā aktā, pretējā gadījumā administratīvā akta adresātam ir tiesības izmantot garāku termiņu pārsūdzēšanai, t.i., vienu gadu vispārīgā viena mēneša termiņa vietā.

Pēc vispārīga principa nav iespējams sākotnējo – zemākas iestādes izdoto – administratīvo aktu pārsūdzēt uzreiz tiesā. Administratīvais akts, faktiskā rīcība vai bezdarbība ir pārsūdzami augstākā valsts pārvaldes iestādē, un tā ir obligāta lietas iepriekšēja ārpus tiesas izskatīšana. Izņēmums ir tikai tad, ja nav augstākas iestādes vai augstāka iestāde ir Ministru kabinets – tādā gadījumā persona var apstrīdēt administratīvo aktu tajā iestādē, kura izdevusi šo aktu, vai uzreiz pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Ja persona apstrīd administratīvo aktu/faktisko rīcību/bezdarbību augstākā iestādē, iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu iesniedz tai pašai iestādei, kura izdevusi šo aktu. Šai iestādei ir pienākums iesniegumu pārsūtīt augstākai iestādei.

Administratīvais process iestādē ir bez maksas, arī vides lietās. Tomēr likumā var būt paredzēti izņēmumi (piemēram, lietās par publiskajiem iepirkumiem).

Persona var savu apstrīdēšanas iesniegumu iesniegt gan rakstveidā, gan mutvārdos. Ja iesniegums izteikts mutvārdos, iestāde tūlīt noformē to rakstveidā un iesniedzējs paraksta. Elektroniski parakstītas sūdzības var iesniegt, nosūtot uz e-pastu.

2) Kā administratīvu lēmumu vides jomā var pārsūdzēt tiesā? Pēc cik ilga laika sagaidāms galīgais nolēmums?

Ja persona nepiekrīt augstākas iestādes administratīvajam aktam, viņa var iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā atbilstoši kārtībai, kas ir norādīta iestādes administratīvajā aktā. Vispārīgais termiņš pieteikuma iesniegšanai tiesā ir viens mēnesis atbilstoši Administratīvā procesa likuma 188.pantam. Ja administratīvajā aktā nav norādīts, kur un kādā termiņā to var pārsūdzēt, tad pieteikumu var iesniegt viena gada laikā.

Par pieteikuma iesniegšanu ir jāmaksā valsts nodeva. Pieteicējam pieteikumā ir jānorāda prasījums (ko pieteicējs vēlas panākt ar tiesas spriedumu – atcelt administratīvo aktu, uzdot iestādei kaut ko darīt utt.) un jānorāda apstākļi, uz kuriem pamatots prasījums par administratīvo aktu/faktisko rīcību/bezdarbību. Pieteikumam ir jāpievieno visi būtiskie pierādījumi un/vai jānorāda uz konkrētiem pierādījumiem, kurus pieteicējs lūdz tiesai izprasīt no citiem avotiem. Vides lietā pieteicējam ir jānorāda tāds pamatojums, no kura saprotams, ka pastāv pietiekami pamatotas bažas par vides aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumu, lai uz pieteikumu varētu attiecināt vides izņēmumu (lai būtu saprotams, vai pieteikums ir *actio popularis* pieteikums).

Administratīvā rajona tiesa ietver piecus tiesu namus un ir pirmās instances tiesa administratīvajām lietām. Izņēmuma gadījumi ir noteikti likumā, piemēram, Konkurences padomes vai Finanšu un kapitāla tirgus komisijas lēmumi ir pārsūdzami Administratīvajā apgabaltiesā.

Pirms lietas ierosināšanas tiesnesis pārbaudīs, vai pieteikums ir pakļauts izskatīšanai administratīvajā tiesā un vai nav citu šķēršļu lietas ierosināšanai.

Ja tiesnesis pieņem pieteikumu, tiesvedība Administratīvajā tiesā ilgst apmēram 6–9 mēnešus [25], sarežģītās lietās tiesvedība var noritēt ilgāk. Pēc vispārīga principa tiesvedība pirmās instances tiesā notiek rakstveida procesā, bet pieteicējam ir tiesības lūgt mutvārdu procesu.

Ja Administratīvās rajona tiesas spriedumu pārsūdz **Administratīvajā apgabaltiesā**, apelācijas tiesvedība var ilgt apmēram tikpat ilgu laiku kā rajona tiesā, apmēram 6–9 mēnešus, sarežģītās lietās – ilgāk. Par apelācijas sūdzības iesniegšanu ir jāmaksā valsts nodeva. Tiesvedība notiek rakstveida procesā. Ja apelācijas sūdzību ir iesniedzis pieteicējs, viņš var lūgt administratīvo tiesu noteikt lietas izskatīšanu mutvārdos tiesas sēdē, šādu lūgumu atbilstoši motivējot. Tiesai ir rīcības brīvība izlemt, vai lieta tiks izskatīta mutvārdu vai rakstveida procesā.

Ja procesa dalībnieks pārsūdz Administratīvā apgabaltiesas spriedumu **Augstākajā tiesā (Senātā)**, ir jāmaksā drošības nauda par kasācijas sūdzības iesniegšanu. Kasācijas tiesvedība var ilgt vidēji divus gadus, ja ierosina kasācijas tiesvedību un kasācijas sūdzību pieņem izskatīšanai kasācijas kārtībā. Augstākā tiesa var izlemt atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, ja kasācijas sūdzība nav pienācīgi pamatota vai ja zemākas instances tiesas spriedums atbilst Augstākās tiesas judikatūrai vai ja nerodas šaubas par zemākas instances tiesas sprieduma tiesiskumu. Augstākajā tiesā tiesvedība notiek rakstveidā, izņemot, ja tiesa pēc saviem ieskatiem nolemj noturēt tiesas sēdi. Lietas izskatīšana tiesas sēdē Augstākajā tiesā notiek reti.

Ja pirmās instances vai apelācijas instances tiesa tiesas procesa laikā izlemj procesuālus jautājumus (piemēram, par pieteikuma pieļaujamību, par pagaidu aizsardzības piemērošanu utt.), šos lēmumus var pārsūdzēt ar blakus sūdzību augstākas instances tiesā, ja Administratīvā procesa likums paredz iespēju šādu blakus sūdzību iesniegt. Blakus sūdzība iesniedzama atbilstoši Administratīvā procesa likumā paredzētajai kārtībai. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 316.pantam blakus sūdzību var iesniegt 14 dienu laikā no lēmuma pieņemšanas. Administratīvā procesa likumā īpaši norādītos gadījumos pārsūdzības termiņš ir skaitāms no lēmuma saņemšanas dienas – parasti tad, ja adresāts iepriekš nav bijis informēts par jautājuma izlemšanas laiku. Augstākas instances tiesa pārbaudīs tikai šo zemākas instances tiesas procesuālo lēmumu.

3) Īpašu vides tiesu esamība, to galvenā loma un kompetence

Latvijā nav specializētu tiesu vai kvazitīesu, kas izskatītu vides lietas.

4) Kompetento iestāžu pieņemtu administratīvo lēmumu vides jomā pārsūdzības un tiesas rīkojumu un lēmumu pārsūdzības (līmeņi)

Vides lietas tiek izskatītas pēc tiem pašiem vispārīgajiem procesuālajiem noteikumiem, kādus piemēro citās administratīvajās lietās (sk. 1.3.2.).

Administratīvajā procesā iestādē būtu jābūt vismaz vienai apstrīdēšanai augstākā iestādē kā obligātai lietas ārpus tiesas izskatīšanai. Izņēmums ir tikai tad, ja nav augstākas iestādes vai vienīgā augstākā iestāde ir Ministru kabinets. Speciālajos likumos var būt noteikta vairāk nekā viena apstrīdēšana. Ņemot vērā, ka administratīvos aktus izdod dažādas valsts pārvaldes iestādes gan valsts, gan pašvaldības līmenī, no iespējams precīzi uzrakstīt, kura iestāde kurā gadījumā ir augstāka iestāde. Tas ir atkarīgs no valsts un pašvaldības institucionālās uzbūves un funkcionālās uzbūves. Iestādei, kas izdod administratīvo aktu, tajā ir jānorāda apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas kārtība. Apstrīdēšanas iesniegums jāiesniedz tajā pašā iestādē, kas izdevusi administratīvo aktu (t.i., zemākā iestādē), kura pati to nosūta attiecīgajai institucionāli vai funkcionāli augstākai iestādei.

Pēc tam, kad augstāka iestāde izdevusi administratīvo aktu tā galīgajā noformējumā, to var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Tiesu sistēmā lietu var izskatīt trīs instancēs: Administratīvā rajona tiesa un pēc tam Administratīvā apgabaltiesa izskatīs lietu pēc būtības un taisīs spriedumu, savukārt Augstākā tiesa (Senāts) kā kasācijas instances tiesa pārbaudīs tikai tiesību jautājumus. Izņēmums ir attiecībā uz informācijas pieprasījumu lietām: lietu izskatīs tikai divās instancēs, Administratīvajā rajona tiesā un Augstākajā tiesā.

Vispārīgais termiņš pieteikuma iesniegšanai tiesā ir viens mēnesis atbilstoši Administratīvā procesa likuma 188.pantam. Ja administratīvajā aktā nav norādīts, kur un kādā termiņā to var pārsūdzēt, tad pieteikumu var iesniegt viena gada laikā.

Par pieteikuma iesniegšanu ir jāmaksā valsts nodeva 30 *euro*. Pieteicējam pieteikumā ir jānorāda prasījums (ko pieteicējs vēlas panākt ar tiesas spriedumu – atcelt administratīvo aktu, uzdot iestādei kaut ko darīt utt.) un jānorāda apstākļi, uz kuriem pamatots prasījums par administratīvo aktu/faktisko rīcību /bezdarbību. Pieteikumam ir jāpievieno visi būtiskie pierādījumi un/vai jānorāda uz konkrētiem pierādījumiem, kurus pieteicējs lūdz tiesai izprasīt no citiem avotiem. Vides lietā pieteicējam ir jānorāda tāds pamatojums, no kura saprotams, ka pastāv pietiekami pamatotas bažas par vides aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumu, lai uz pieteikumu varētu attiecināt vides izņēmumu (lai būtu saprotams, vai pieteikums ir *actio popularis* pieteikums).

Apelācijas sūdzība par Administratīvās rajona tiesas spriedumu iesniedzama Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no pilna sprieduma sastādīšanas. Par apelācijas sūdzību jāmaksā valsts nodeva 60 *euro*. Apelācijas sūdzības iesniedzējam jānorāda, kādā apjomā pārsūdz rajona tiesas spriedumu, un tas nevar pārsniegt sākotnējā, Administratīvajā rajona tiesā iesniegtā, pieteikuma apjomu. Sūdzībā jānorāda apelācijas sūdzības pamatojums. Ja apelācijas sūdzības iesniedzējs vēlas iesniegt jaunus pierādījumus vai lūgt apelācijas instances tiesai ievākt jaunus pierādījumus, ir jānorāda, kādēļ šādi pierādījumi netika iesniegti pirmās instances tiesā.

Pēc tam, kad lieta ir izskatīta apelācijas instances tiesā un Administratīvā apgabaltiesa ir sastādījusi spriedumu, Augstākajā tiesā (Senātā) var iesniegt kasācijas sūdzību, bet tikai par tiesību jautājumiem, nevis par lietas faktiskajiem apstākļiem. Kasācijas sūdzība iesniedzama viena mēneša laikā pēc Administratīvās apgabaltiesas sprieduma sastādīšanas, un par kasācijas sūdzības iesniegšanu ir maksājama drošības nauda 70 *euro*. Augstākā tiesa vispirms pārbaudīs kasācijas sūdzības saturu un izlems, vai kasācijas sūdzība ir pieņemama izskatīšanai, ierosinot kasācijas tiesvedību. Kasācijas sūdzības, kurās nav ietverts pietiekams pamatojums attiecībā uz tiesību jautājumiem (nepareiza tiesību normu piemērošana apgabaltiesas spriedumā), netiks pieņemtas izskatīšanai kasācijas tiesvedībā – šādā gadījumā Augstākā tiesa ar rīcības sēdes lēmumu atteiksies ierosināt kasācijas tiesvedību.

Ja kasācijas sūdzība tiek pieņemta un kasācijas tiesvedība tiek ierosināta, Augstākā tiesa, izskatot lietu, nepārbaudīs pierādījumus. Spriedumā būs argumenti tikai attiecībā uz tiesību jautājumiem, t.i., vai apelācijas instances tiesa ir pareizi piemērojusi tiesību normas.

Ja kasācijas sūdzība ir pieņemta izskatīšanai un bijusi sekmīga, proti, lieta ir nosūtīta atkārtotai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai, sūdzības iesniedzējs saņems atpakaļ drošības naudu.

Būtiskākos tiesas procesuālos lēmumus (kuri skaidri norādīti Administratīvā procesa likumā) var pārsūdzēt, iesniedzot blakus sūdzību (piemēram, lēmums nepieņemt pieteikumu izskatīšanai tiesā vai lēmums sakarā ar pagaidu aizsardzību). Procesuālos lēmumus pārbauda tikai vienā augstākā instancē. Blakus sūdzība iesniedzama augstākas instances tiesai 14 dienu laikā no dienas, kad tiesa pieņēmusi lēmumu (Administratīvā procesa likuma 316.pants).

Administratīvā procesa likumā īpaši norādītos gadījumos pārsūdzības termiņš ir skaitāms no lēmuma saņemšanas dienas – parasti tad, ja adresāts iepriekš nav bijis informēts par jautājuma izlemšanas laiku.

5) Ārkārtas pārsūdzības iespējas. Noteikumi vides jomā. Lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanas noteikumi

Likuma „Par piesārņojumu” 50.pants paredz iespēju apstrīdēt A un B kategorijas piesārņojošas darbības atļaujas nosacījumus jebkurā laikā, kamēr attiecībā atļauja ir spēkā. Šāda apstrīdēšana ir pieļaujama, ja saskaņā ar atļaujas nosacījumiem ir iespējams uzsākt vai turpināt tādu piesārņojošu darbību, kura var būtiski negatīvi ietekmēt cilvēku veselību vai vidi, vai normatīvajos aktos noteiktos vides kvalitātes mērķus.

Ja administratīvā tiesa (jebkuras instances tiesa), izskatot lietu, konstatē, ka piemērojamā tiesību norma neatbilst Satversmei vai starptautisko tiesību normām, tai ir kompetence apturēt tiesvedību un iesniegt pieteikumu [Eiropas Satversmes tiesā](#), lai atzītu normu par spēkā neesošu (Administratīvā procesa likuma 104.pants). Procesa dalībnieki var sniegt savu viedokli par to, vai būtu iesniedzams pieteikums Satversmes tiesā. Pēc Satversmes tiesas nolēmuma pieņemšanas tiesvedība lietā tiek atjaunota un administratīvā tiesa savu lēmumu vai spriedumu pamato, ņemot vērā Satversmes tiesas atzīto.

Administratīvā tiesa (jebkuras instances tiesa) var uzdot [Eiropas Savienības Tiesai](#) jautājumus prejudiciālā nolēmuma sniegšanai, ja izskatāmajā lietā nepieciešama Eiropas Savienības tiesību normu interpretācija vai lēmums par Eiropas Savienības tiesību spēkā esību. Prejudiciālā jautājuma procedūras mērķis ir nodrošināt vienotu Eiropas Savienības tiesību normu interpretāciju un spēkā esību visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Procesa dalībnieki var izteikt administratīvajai tiesai viedokļus par prejudiciālo jautājumu uzdošanas nepieciešamību un par uzdodamo jautājumu saturu.

6) Vai konfliktus vides jomā iespējams risināt arī bez tiesas (mediācija u. c.)?

Administratīvajā procesā nav īpaša regulējuma mediācijai. Iespēja noslēgt izlīgumu (administratīvo līgumu) ir pašu procesa dalībnieku ziņā. Privātpersona un iestāde vai noslēgt izlīgumu jebkurā procesa stadijā – gan iestādē, gan visa tiesas procesa laikā. Tiesa un tiesneši nekādā veidā formāli neiesaistās šāda izlīguma slēgšanā, un tas netiek apstiprināts ar tiesas lēmumu. Vienīgais veids, kā tiesa var ietekmēt procesa dalībniekus, ir izskaidrot iespēju noslēgt izlīgumu (administratīvo līgumu) un arī sniegt ierosinājumus izlīguma nosacījumiem. Ja puses uzsākušas sarunas par izlīguma noslēgšanu, tiesa var attiecīgi atlikt lietas izskatīšanu vai galīgā lēmuma pieņemšanu lietā.

7) Kā var palīdzēt citi dalībnieki (tiesībsargs (attiecīgā gadījumā), prokurors)?

Bez administratīvā akta vai bezdarbības pārbaudes augstākā iestādē un tiesā ir arī citas tiesību aizsardzības iespējas vides lietās.

Personu pamattiesību aizsardzība, ieskaitot tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, ietilpst [Eiropas Tiesībsarga](#) kompetencē. Saskaņā ar [Eiropas Tiesībsarga likumu](#) Tiesībsargs var:

pieņemt un izskatīt privātpersonu iesniegumus un ierosināt pārbaudes lietu apstākļu noskaidrošanai;

pieprasīt, lai iestādes savas kompetences ietvaros un likumā paredzētajos termiņos noskaidro nepieciešamos lietas apstākļus un par tiem informē tiesībsargu;

izskatot pārbaudes lietu, sniegt iestādei ieteikumus un atzinumus par tās darbības tiesiskumu, lietderību un labas pārvaldības principa ievērošanu;

likumā noteiktajā kārtībā risināt strīdus starp privātpersonām un iestādēm, kā arī ar cilvēktiesībām saistītus strīdus starp privātpersonām;

veicināt izlīgumu starp strīda pusēm;

risinot strīdus cilvēktiesību jautājumos, sniegt privātpersonām atzinumus un ieteikumus cilvēktiesību pārkāpumu novēršanai;

sniegt Saeimai, Ministru kabinetam, pašvaldībām vai citām iestādēm ieteikumus attiecībā uz tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu;

sniegt personām konsultācijas cilvēktiesību jautājumos;

veikt pētījumus un analizēt situāciju cilvēktiesību jomā, kā arī sniegt atzinumus par aktuāliem cilvēktiesību jautājumiem.

[Eiropas Prokuratūrai ir uzraudzības funkcija](#), t.i., prokuratūrai ir pienākums rīkoties, lai aizsargātu personu un valsts likumīgās intereses. Tas var ietvert arī vides aizsardzības intereses. Prokurors var uzsākt kriminālprocesu, kā arī veikt citas darbības. Prokurors var lemt par kriminālizmeklēšanas uzsākšanu un veikt citas darbības. Saskaņā ar [Eiropas Prokuratūras likumu](#) prokurors var:

izteikt brīdinājumu, ja personas rīcībā ir konstatētas likuma pārkāpuma pazīmes vai pazīmes, kas liecina par prettiesiskas darbības iespējamību;

iesniegt protestu par Ministru kabineta, ministriju un citu institūciju pieņemtajiem, bet likumam neatbilstošajiem lēmumiem; attiecīgajai institūcijai protests jāizskata un par rezultātiem jāpaziņo prokuroram 10 dienu laikā no tā saņemšanas dienas. Ja protests tiek nepamatoti noraidīts vai uz to netiek sniegta atbilde, prokurors ir tiesīgs vērsties tiesā ar pieteikumu;

iesniegt rakstveida iesniegumu konkrētam uzņēmumam, iestādei, organizācijai, amatpersonai vai personai, ja nepieciešams pārtraukt nelikumīgu darbību, novērst šādas darbības sekas vai nepieļaut pārkāpumu; ja iesniegumā izteiktās prasības netiek izpildītas vai uz to netiek sniegta atbilde, prokurors ir tiesīgs vērsties tiesā vai citā kompetentā institūcijā ar pieteikumu par personas saukšanu pie atbildības.

1.4. Kā celt prasību tiesā?

1) Kas var apstrīdēt administratīvu lēmumu vides jomā (jēdzienu “attiecīgā sabiedrības daļa” un “NVO” nozīme)?

Vides lietās pastāv tā saucamais *actio popularis*. Tas nozīmē, ka personām ir iespēja vērsties valsts pārvaldes iestādēs un tiesā ne tikai savu individuālo tiesību un tiesisko interešu aizsardzībai, bet arī lai aizsargātu vispārējās vides aizsardzības intereses. Saskaņā ar [Eiropas Vides aizsardzības likumu](#) un Augstākās tiesas judikatūru šīs tiesības tiek atzītas gan fiziskajām, gan juridiskajām personām, un pat interešu grupām (neregistrētām personu apvienībām). Juridiskās personas var ietvert jebkuru nevalstisko organizāciju veidu, komersantus un pat politiskās partijas. Nevalstiskajām organizācijām netiek izvirzītas nekādas specifiskas prasības, lai tiktu atzītas to tiesības vērsties administratīvajā tiesā vides interesēs.

Augstākā tiesa ir definējusi robežas jēdzienam “vides intereses”, tādējādi ierobežojot iespējas vērsties tiesā ar negodprātīgiem vai maznozīmīgiem pieteikumiem. Tā Augstākā tiesa ir atzinusi: lai veicinātu Vides aizsardzības likuma 9.panta otrās un trešās daļas mērķa sasniegšanu (t.i., sabiedrības iesaisti vides aizsardzībā), šīs normas ir interpretējamas tādējādi, ka tiesības vērsties tiesā, pamatojoties uz šīm normām, netiek atzītas, ja var konstatēt, ka pieteikumā, kurā argumentēts par līdzdalības tiesību liegšanu vidi ietekmējošu lēmumu pieņemšanai vai par iespējamu vides normatīvo aktu pārkāpumu vai

vides apdraudējumu, šī argumentācija kalpo tikai kā līdzeklis citu, ar vides aizsardzību nesaistītu mērķu sasniegšanai, proti, ja pieteikums uzrāda negodprātīgu šo tiesību un interešu piesaukšanu citā nolūkā. [26]

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka būtu jāpiesargās Vides aizsardzības likuma 9.panta trešajā daļā ietvertā *actio popularis* (pieteikumu sabiedrības interešu aizstāvēbai) iespēju attiecināt uz lietām, kurās atsauce uz vides aizsardzību ir maznozīmīga, formāla, kurās pieteikumā uzrādītie apstākļi neuzrāda vērā ņemamu vides apdraudējuma risku. Pretējā gadījumā neierobežotas pieteikuma iesniegšanas iespējas pavērtos arī triviālos gadījumos, kuros nepastāv nopietnas bažas par kaitējumu videi. [27] Izvērtējot pieteicēja subjektīvās tiesības iesniegt populārsūdzību par iespējamo kaitējumu videi, būtiska nozīme ir apstākļiem, kurus pieteicējs norāda kā būtiskus sabiedrības tiesisko interešu aizskāruma pamatošanai. [28]

Apkopojot var secināt, ka Augstākā tiesa ir iedibinājusi divus principus attiecībā uz lietas pieņemšanu, tādējādi ietekmējot lēmumus par tāda pieteikuma pieņemšanu, kurā persona norāda uz vides tiesību pārkāpumu: 1) ierobežojums, ko pamato “maznozīmīgas lietas” teorija [29], 2) ierobežojums, ko pamato “godprātīguma tests” [30].

2) Vai nozaru tiesību akto (dabas aizsardzība, ūdens resursu apsaimniekošana, atkritumi, ietekmes uz vidi novērtējums, piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole / Rūpniecisko emisiju direktīva u. c.) ir paredzēti atšķirīgi piemērojamie noteikumi?

Tā pati plašā pieeja attiecībā uz tiesībām vērsties iestādēs un tiesā tiek atzīta visās vides tiesību jomās.

Tomēr divos gadījumos likums nosaka kritērijus, lai identificētu individuālu tiesību aizskārumu.

Likums „ Par piesārņojumu” regulē atļauju izsniegšanu piesārņojošu darbību veikšanai un šo darbību kontroli, kā arī siltumnīcefekta gāzu emisijas atļauju izsniegšanu. Likuma 50.patns ietver detalizētu regulējumu administratīvo aktu apstrīdēšanai augstākā iestādē un pārsūdzēšanai tiesā. Citastarp likums paredz, ka fiziskā vai juridiskā persona, *kuras veselību, drošību vai īpašumu var ietekmēt* Valsts vides dienesta pieņemtais lēmums par piesārņotas vai potenciāli piesārņotas vietas izpēti vai sanācijas nepieciešamību vai par pētījuma vai sanācijas izdevumu segšanu, var to apstrīdēt.

Tāpat persona var apstrīdēt lēmumu, kas saistīts ar siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas izsniegšanu, *ja šis lēmums var šo personu ietekmēt* (tomēr ikviena persona var apstrīdēt šādu lēmumu, ja lēmums pieņemts, neievērojot sabiedrības līdzdalības tiesības un tiesības uz informāciju, vai pieņemts, neizvērtējot lēmuma pieņemšanas procesā iesniegtos sabiedrības priekšlikumus). Nekādi nosacījumi (identificēt individuālu aizskārumu) netiek izvirzīti, lai apstrīdētu A un B kategorijas atļaujas piesārņojošu darbību veikšanai, iesniegt sūdzību, ja nav ievērotas tiesības uz vides informāciju vai līdzdalību, vai lai apstrīdētu atļaujas nosacījumus visā atļaujas darbības laikā.

3) Noteikumi par tiesībām celt prasību, kas piemērojami NVO un privātpersonām (administratīvajā procesā un tiesu iestāžu līmenī, organizācijām, kurām ir juridiskas personas statuss, sabiedrības pārstāvju ad hoc grupām, ārvalstu NVO tiesības celt prasību utt.)

Sk. iepriekš 1.4.1. par *actio popularis*.

Nav īpašu noteikumu attiecībā uz ārvalstu nevalstiskajām organizācijām vai privātpersonām, tie bauda tādu pašu pieeju tiesai vides aizsardzības interesēs, ja apstrīdētais lēmums, rīcība vai bezdarbība ir Latvijas jurisdikcijā. Saskaņā ar Satversmes 91.pantu un likuma “ Par tiesu varu” 4.pantu visas personas ir vienlīdzīgas likuma un tiesas priekšā. Tiesa spriež tiesu neatkarīgi, citastarp, no personas izcelsmes, rases un nacionālās piederības, valodas, dzīvesvietas.

4) Kādi ir noteikumi attiecībā uz rakstisko un mutisko tulkošanu gadījumos, kad iesaistītas ārvalstu puses?

Tiesvedības valoda Latvijā ir latviešu valoda. Persona, kas neprot valsts valodu, var piedalīties tiesas procesā ar tulka palīdzību. Procesa dalībniekam, kurš neprot tiesvedības valodu (izņemot juridiskās personas pārstāvi), tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās ar valsts apmaksāta tulka palīdzību. Tiesa pēc saviem ieskatiem var nodrošināt tulku arī juridiskās personas pārstāvim.

1.5. Pierādījumi un ekspertu dalība procesos

Pārskats par īpašiem noteikumiem, ko piemēro administratīvās lietās vides jomā, tiesneša kontroli, ekspertu pieaicināšanu procedūrā utt.

1) Pierādījumu izvērtēšana – vai pastāv ierobežojumi pierādījumu iegūšanai vai izvērtēšanai, vai tiesa pēc savas ierosmes var pieprasīt pierādījumus?

Kad persona iesniedz tiesā savu pieteikumu, pārsūdzot noteiktu administratīvo aktu, faktisko rīcību vai bezdarbību, tai ir jāpievieno rakstiskajam pieteikumam visi pieejamie pierādījumi, ar ko pamatoti personas iebildumi. Valsts pārvaldes iestāde (atbildētājs) savukārt pievienos saviem paskaidrojumiem visus pierādījumus, ar ko pamatots iestādes lēmums. Procesa dalībnieki var lūgt tiesu savākt citus pierādījumus, arī izsaukt lieciniekus un noteikt ekspertīzi. Tiesa var savākt pierādījumus arī pati pēc savas iniciatīvas, tā kā administratīvo lietu izskatīšanā tiesa darbojas, ievērojot objektīvās izmeklēšanas principu un tiesas pienākums ir pārbaudīt pārsūdzēta administratīvā akta tiesiskumu. Procesa dalībnieki var iesniegt jaunus pierādījumus tiesas procesa laikā pirmās instances tiesā vai pat apelācijas instances tiesā, tomēr pierādījumi jāiesniedz, tiklīdz tas iespējams. Kasācijas instances tiesa (Augstākā tiesa jeb Senāts) nepieņem jaunus pierādījumus, jo tās uzdevums ir pārbaudīt tikai tiesību piemērošanas jautājumus.

Administratīvā tiesa var pieņemt un vērtēt visu veidu pierādījumus:

liecinieku liecības,

rakstveida pierādījumus (tostarp rakstītus dokumentus, audio, video un digitālus materiālus),

lietiskos pierādījumus,

eksperta atzinumus (parasti tos sniedz tiesas procesa laikā tiesas noteikti eksperti).

Īpašs informācijas iegūšanas veids ir *amicus curiae* (“tiesas drauga”) viedoklis: personu apvienība, kura uzskatāma par atzītu interešu pārstāvi kādā nozarē un no kuras var sagaidīt lietpratīgus atzinumus, var rakstveidā lūgt tiesai atļauju iesniegt savu viedokli par faktiem vai tiesībām attiecīgajā nozarē.

Tiesa var atteikties pieņemt pierādījumus, kas nav attiecināmi uz lietu. Novērtējot pieņemtos un pieļaujamos pierādījumus, tiesa savus secinājumus izdarīs pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatojas uz vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, kā arī vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un taisnības principiem.

2) Vai var iesniegt jaunus pierādījumus?

Procesa dalībnieki var iesniegt jaunus pierādījumus arī tiesas procesa laikā pirmās instances un pat apelācijas instances tiesā, tomēr tas jādara, tiklīdz iespējams. Kasācijas instances tiesa (Augstākā tiesa) nepieņem jaunus pierādījumus, jo tās uzdevums ir pārbaudīt tikai tiesību jautājumus.

3) Kā procesā iespējams saņemt ekspertu atzinumus? Publiski pieejami ekspertu saraksti un reģistri

Ja procesa dalībniekiem ir pamatotas šaubas par faktiem, uz kuriem ir balstīts pārsūdzētais iestādes lēmums, tie var lūgt tiesu noteikt ekspertīzi, vai arī tiesa var noteikt ekspertīzi pati pēc savas iniciatīvas. Ja tiesa nonāks pie secinājuma, ka ekspertīze lietā ir nepieciešama, tā izvēlēsies vienu vai vairākus ekspertus, ņemot vērā arī procesa dalībnieku viedokli. Procesa dalībniekiem ir tiesības iesniegt tiesai jautājumus, par kuriem, pēc viņa domām, ekspertam jānodod atzinums, bet jautājumus galīgi nosaka tiesa.

Saskaņā ar Tiesu ekspertu likumu valsts tiesu ekspertīzi ir tiesīgi veikt valsts tiesu eksperti un privātie tiesu eksperti. Tikai īpašos gadījumos ekspertīzi ir tiesīgas veikt citas personas, kurām ir atbilstošas speciālās zināšanas. Informāciju par sertificētiem tiesu ekspertiem var atrast Tiesu ekspertu reģistrā.

Procesa dalībnieki var iesniegt tiesai ekspertu atzinumus, kurus tie ieguvuši paši. Tomēr šādi ekspertu atzinumi nav atzīstami par eksperta atzinumiem Administratīvā procesa likuma izpratnē. Tiesa var novērtēt to ticamību tādā pašā veidā kā jebkura cita rakstveida pierādījuma ticamību.

Saskaņā ar [Sugu un biotopu aizsardzības likumu](#) pastāv to ekspertu reģistrs, kuri sniedz atzinumus par aizsargājamām sugām un biotopiem. Valsts pārvaldes iestāde, privātpersona vai tiesa var lūgt sniegt šādu atzinumu vides administratīvajās lietās. Vairāk informācijas par ekspertu reģistru: Vides aizsardzības pārvaldes mājaslapa: [Dabas aizsardzības pārvalde](#).

3.1) Vai eksperta atzinums ir saistošs tiesnešiem, vai pastāv rīcības brīvība?

Tiesa novērtēt eksperta atzinumus tāpat kā citus pierādījumus – eksperta atzinumam nav saistoša spēka, tiesa izdarīs savus galīgos secinājumus pēc atzinuma ticamības novērtēšanas. Spriedumā tiesai ir jāatspoguļo savi apsvērumi, kādēļ tā vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu pierādījumu un atzinusi vienu faktu par pierādītu, bet citu – par nepierādītu.

3.2) Noteikumi attiecībā uz tiesas pieaicinātajiem ekspertiem

Par ekspertu izraudzītajai personai ir pienākums ierasties pēc tiesas izsaukuma. Ekspertam ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, uzdot jautājumus administratīvajā procesa dalībniekiem un lieciniekiem, kā arī lūgt tiesu izprasīt papildu materiālus. Eksperts dod objektīvu atzinumu savā vārdā un ir personiski atbildīgs par to.

Eksperts var atteikties no atzinuma došanas, ja viņam izsniegtie izpētāmie materiāli nav pietiekami vai ja uzdotie jautājumi pārsniedz viņa speciālo zināšanu ietvarus. Šādos gadījumos eksperts rakstveidā paziņo tiesai, ka atzinumu dot nav iespējams.

Par atteikšanos bez attaisnojoša iemesla no savu pienākumu pildīšanas vai par apzināti nepatiesu atzinumu ekspertu var saukt pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikumu.

Likums paredz iespēju ekspertam atstatīties, kā arī ekspertam var pieteikt noraidījumu, ja pastāv šaubas par viņa objektivitāti vai ja noskaidrojies, ka viņš nav kompetents.

Eksperta atzinumam jābūt motivētam un pamatotam. Ja ekspertīzi veic vairāki eksperti un ja ekspertu domas nesaskan, katrs eksperts raksta atsevišķu atzinumu.

3.3) Noteikumi attiecībā uz pušu pieaicinātajiem ekspertiem

Procesa dalībniekiem nav tiesību izsaukt uz tiesu pušu izraudzītus ekspertus (sk. iepriekš). Ja procesa dalībnieki ir ieguvuši un iesnieguši eksperta atzinumus pēc savas iniciatīvas, tiesa tos var novērtēt tāpat kā citus rakstveida pierādījumus.

3.4) Kādas procesuālās nodevas maksājamas, piemēram, par ekspertu atzinumiem un ekspertu liecībām?

Administratīvajā tiesā nav jāapmaksā procesuālie izdevumi.

Tiesas nozīmēto ekspertu atlīdzība tiek segta no valsts budžeta. Procesuālajiem izdevumiem nav jāmaksā par to nodevas vai jāsedz izmaksas. Tomēr gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā personai būs pašai jāapmaksā privāta eksperta pakalpojumi, ja tā šādu ekspertu būs piesaistījusi pati pēc savas iniciatīvas.

1.6. Juridiskās profesijas un iespējamie procesa dalībnieki

1) Advokātu (obligātā) loma. Veidi, kā ar viņiem sazināties (publiski pieejama interneta saite uz advokatūras reģistru vai tīmekļa vietni). Advokāti, kuri specializējas vides tiesībās

Ikviena persona var vērsties valsts pārvaldes iestādē vai tiesā personiski, nav obligāti jāpiesaista juridiskās palīdzības sniedzējs. Ņemot vērā, ka administratīvais process notiek, ievērojot objektīvās izmeklēšanas principu, tiesa var pati pēc savas iniciatīvas noskaidrot iespējamās neskaidrības rakstiskajā pieteikumā vai sūdzībā, vai arī lūgt procesa dalībniekus vai citas personas iesniegt nepieciešamos pierādījumus. Tā ir nozīmīga priekšrocība personām, kas vēlas aizsargāt savas intereses vai vides aizsardzības intereses administratīvajā tiesā. Tomēr personai ir tiesības iesaukt iestādes vai tiesas procesā citu personu – advokātu vai jebkuru citu personu – kā savu pārstāvi un/vai juridiskās palīdzības sniedzēju. Normatīvajos aktos nav noteikta obligāta juridiskā palīdzība administratīvajā procesā iestādē un tiesā, pat Augstākajā tiesā ne.

Izdevumi par piesaistīto juridisko palīdzību vai procesa dalībnieka paša piesaistītu ekspertu nav regulēti un būs atkarīgi galvenokārt no tirgus situācijas, lietas sarežģītības vai eksperta izpētāmo fakti sarežģītības.

Persona, kurai nepieciešama juridiskā palīdzība var kontaktēties ar zvērinātiem advokātiem vai citiem juristiem. Tie var sniegt juridiskās konsultācijas, sagatavot juridiskos dokumentus un veikt citas juridiska rakstura darbības.

[Zvērinātu advokātu saraksts](#)

Nepastāv saraksts, kurā būtu apkopoti juristi ar specializāciju vides lietās.

1.1 Vai ir iespējams saņemt bezmaksas palīdzību?

Atsevišķos individuālos gadījumos ir iespējams saņemt *pro bono* juridisko palīdzību administratīvajās lietās. Piemēram, ja lietas iznākums vai lietā piemērojamo tiesību normu interpretācija varētu būt nozīmīga, juristi un advokāti nereti piedāvā juridisko palīdzību bez maksas. Ar juridiskajiem birojiem un advokātiem ir iespējams kontaktēties individuāli.

Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē darbojas [Juridiskās prakses un palīdzības centrs](#), kas piedāvā juridisko palīdzību maznodrošinātām personām. Parasti juridisko palīdzību sniedz studenti darba, dzīvokļu un ģimenes tiesībās.

["Sabiedrība par atklātību – Delna"](#) (*Transparency International* Latvijas nodaļa) sniedz juridisku atbalstu iedzīvotājiem un sabiedriskajām organizācijām lietās, kurās ir aizdomas par interešu konfliktu vai korupciju, tostarp būvniecības un teritorijas izmantošanas lietās. Delna var uzņemties lietu vešanu, ja konkrētā lieta ir sabiedriski nozīmīga, t.i., var tikt nodarīts vai jau ir nodarīts būtisks kaitējums, vai ja lietā būs precedenta raksturs, t.i., lieta veicinās izmaiņas normatīvajos aktos vai to piemērošanā.

1.2 Ja ir iespējams saņemt bezmaksas palīdzību, kādi ir procedūras tās saņemšanai galvenie elementi?

Sk. iepriekš 1.1.

1.3 Pie kā pieteikuma iesniedzējam būtu jāvēršas, lai saņemtu bezmaksas palīdzību?

Sk. iepriekš 1.1.

2) Ekspertu reģistri vai publiski pieejamas advokatūras vai reģistru tīmekļa vietnes, kurās norādīta ekspertu kontaktinformācija

[Tiesu ekspertu reģistrs](#) (eksperti, kas veic tiesas noteiktas ekspertīzes)

[Zvērinātu advokātu saraksts](#)

Saskaņā ar [Sugu un biotopu aizsardzības likumu](#) pastāv to ekspertu reģistrs, kuri sniedz atzinumus par aizsargājamām sugām un biotopiem. Valsts pārvaldes iestāde, privātpersona vai tiesa var lūgt sniegt šādu atzinumu vides administratīvajās lietās. Vairāk informācijas par ekspertu reģistru: Vides aizsardzības pārvaldes mājaslapa: [Dabas aizsardzības pārvalde](#).

3) Šajā jomā darbojošos NVO saraksts, saites uz vietnēm, kurās ar šīm NVO var sazināties

[Baltijas Vides forums](#)

[Latvijas Dabas fonds](#) Piedalās tiesas procesos. Plaša spektra vides ekspertīze.

[Vides aizsardzības klubs](#) Piedalās tiesas procesos.

[Latvijas Zaļā kustība](#)

[Biedrība „Zaļā brīvība”](#)

 Jūrmalas aizsardzības biedrība Veicina pilsonisko iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos Jūrmalas pilsētā, tostarp vides jautājumos. Tas bieži ir saistīts ar teritorijas plānošanu, teritorijas izmantošanu un būvniecību Jūrmalā, ietekmi uz Baltijas jūras krasta kāpu aizsargjoslu. Piedalās tiesas procesos.

 Latvijas Ornitoloģijas biedrība Galvenā organizācija, kura darbojas ar putnu aizsardzību. Piedalās administratīvajos procesos iestādē un tiesā.

 Latvijas Botāniķu biedrība

 Biedrība „Baltijas krasti”

4) Tādu starptautisku NVO saraksts, kuras darbojas konkrētajā dalībvalstī

 Pasaules Dabas fonda Latvijas nodaļa

 „Sabiedrība par atklātību – Delna”, *Transparency International* Latvijas nodaļa. Piedalās tiesas procesos.

 Vides izglītības fonds, Vides izglītības fonda Latvijas nodaļa

1.7. Garantijas, ka procesi ir efektīvi

1.7.1. Procesuālie termiņi

1) Termiņš, kurā (augstāka vai tāda paša līmeņa) administratīvā iestādē var apstrīdēt administratīvu lēmumu (ne tiesas nolēmumu) vides jomā

Ja persona nepiekrīt valsts pārvaldes iestādes lēmumam (administratīvajam aktam), kas attiecas uz vidi, šī persona var lēmumu apstrīdēt augstākā iestādē *viena mēneša laikā* pēc lēmumā spēkā stāšanās. Administratīvā akta apstrīdēšanas kārtībai un termiņam ir jābūt norādītam pašā administratīvajā aktā, pretējā gadījumā adresāts šo lēmumu var pārsūdzēt viena gada laikā. Administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam, ja vien likumā nav paredzēts citādi. **Paziņošanas likumā** ir ietverti sīkāki noteikumi attiecībā uz dokumentu paziņošanu adresātam dažādos veidos (pa pastu, elektronisko pastu utt.) un noteikumi attiecībā uz to, kad dokuments uzskatāms par pienācīgi paziņotu.

Personas, kuras nav administratīvā akta adresāti, bet kuru tiesības vai tiesiskās intereses šis administratīvais akts ierobežo, var apstrīdēt administratīvo aktu viena mēneša laikā no dienas, kad persona par to ir uzzinājusi, bet ne vēlāk kā viena gada laikā no attiecīgā administratīvā akta spēkā stāšanās dienas. Šis termiņš attiecas arī uz personām, kuras apstrīd lēmumu vides aizsardzības interesēs, pat ja viņas pašas netiek individuāli skartas ar attiecīgo lēmumu.

Svarīgs speciālais regulējums attiecas uz būvatļaujām. Saskaņā ar Būvniecības likuma 15.panta ceturto daļu lēmums par būvatļauju stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam, un no šī brīža sāk skaitīt apstrīdēšanas termiņu arī citām personām. Tikai tad, ja nav pienācīgi izpildīti obligātie informēšanas pasākumi, trešās personas var termiņu skaitīt, sākot no brīža, kad tās uzzināja par būvatļauju. Informēšanas pasākumi ietver lēmuma publicēšanu **Būvniecības informācijas sistēmā**, kā arī ir noteikumi attiecībā uz informēšanu par publisko apspriešanu un iesniegumiem par izmaiņām sākotnējā būvprojektā. Būvniecības ierosinātajam ir pienākums Ministru kabineta noteikumos paredzētajos gadījumos par saņemto būvatļauju un izmaiņām būvatļaujas nosacījumos informēt sabiedrību, izvietojot būvtafeli zemes gabalā, kurā atļauta būvniecība. Būvniecības ierosinātais par saņemto būvatļauju *var* individuāli rakstveidā informēt tos nekustamo īpašumu īpašniekus, kuru nekustamie īpašumi robežojas ar zemes gabalu, kurā atļauts veikt būvdarbus.

Daži vides normatīvie akti paredz īpašus noteikumus noteiktu ar vidi saistītu lēmumu apstrīdēšanai. Piemēram, personas var apstrīdēt A vai B kategorijas piesārņojošas darbības atļaujas nosacījumus *visā atļaujas spēkā esības laikā* – tas būtiski atšķiras no vispārīgā principa, ka administratīvie akti ir apstrīdami mēneša laikā no to spēkā stāšanās (likuma **„Par piesārņojumu”** 50.panta trešā daļa).

Apstrīdēšanas iesniegums ir jāiesniedz iestādei, kas izdevusi (vai kurai bija jāizdod) administratīvais aktu attiecībā uz sākotnējo iesniegumu. Apstrīdēšanas iesniegumu iestāde pārsūta augstākai iestādei izskatīšanai.

Persona var iesniegt apstrīdēšanas iesniegumu gan rakstveidā, gan mutvārdos. Ja iesniegums izteikts mutvārdos, iestāde tūlīt noformē to rakstveidā un iesniedzējs to paraksta. Elektroniski parakstītus apstrīdēšanas iesniegumus un sūdzības var nosūtīt uz iestādes elektronisko pastu.

2) Termiņš, kurā administratīvajai struktūrai jāpieņem lēmums

Valsts pārvaldes iestādei, tostarp augstākai iestādei, kas izskata apstrīdēšanas iesniegumu, ir jāpieņem lēmums viena mēneša laikā no iesnieguma iesniegšanas dienas. Steidzamos gadījumos persona var lūgt pieņemt lēmumu saīsinātā termiņā.

Objektīvu iemeslu dēļ iestāde var pagarināt termiņu administratīvā akta izdošanai uz laiku ne ilgāku par četriem mēnešiem. Ja nepieciešama ilgstoša faktu konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu var pagarināt līdz gadam – to var darīt augstāka iestāde. Iestādes lēmumu pagarināt termiņu var apstrīdēt augstākā iestādē un pārsūdzēt tiesā.

Ja augstāka iestāde kavējas ar administratīvā akta izdošanu, tiesas sankcijas pret to nav piemērojamas. Tomēr personai tādā gadījumā ir tiesības iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, negaidot uz augstākas iestādes rakstisku lēmumu.

3) Vai pirmā līmeņa administratīvu lēmumu var tieši apstrīdēt tiesā?

Vispārīgi nav iespējams sākotnējo, zemākas iestādes administratīvo aktu pārsūdzēt uzreiz tiesā. Administratīvajā procesā iestādē būtu jābūt vismaz vienai apstrīdēšanai augstākā iestādē kā obligātai lietas ārpustiesas izskatīšanai. Izņēmums ir tikai tad, ja nav augstākas iestādes vai vienīgā augstākā iestāde ir Ministru kabinets – tad persona var apstrīdēt zemākas iestādes lēmumu tajā pašā iestādē, vai arī uzreiz pārsūdzēt tiesā.

4) Vai ir noteikts termiņš, kurā valsts tiesai jāpasludina spriedums?

Tiesai nav noteikti termiņi, kādos izskatīt lietu pēc būtības un taisīt spriedumu. Tiesnesis (tiesa) izskata lietas rindas kārtībā. Tiesvedības ilgums ir atkarīgs no lietas sarežģītības pakāpes un arī pašu procesa dalībnieku rīcības procesa gaitā. Likums **„Par tiesu varu”** ļauj tiesas priekšsēdētājam pieprasīt tiesnesim paskaidrojumu par tiesneša darba organizāciju un veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka lieta tiek izskatīta saprātīgā laikā. Piemēram, likums ļauj tiesas priekšsēdētājam uzdot tiesnesim noteikt atbilstošu termiņu, kurā, ņemot vērā lietas apstākļus, jāveic attiecīgā procesuālā darbība, vai arī pārdalīt lietas tiesā atbilstoši lietu sadales plānam.

Pēc tam, kad lieta ir izskatīta pēc būtības tiesas sēdē vai rakstveida procesā rajona tiesā vai apgabaltiesā, tiesai pilns rakstveida spriedums jāpasludina 21 dienas laikā. Šo termiņu var pagarināt vēl par diviem mēnešiem. Augstākajā tiesā spriedums jāpasludina viena mēneša laikā pēc lietas izskatīšanas pēc būtības tiesas sēdē vai rakstveida procesā, un šo termiņu var pagarināt vēl par diviem mēnešiem.

5) Procesā laikā piemērojamie termiņi (pusēm, pierādījumu iesniegšanai, citi iespējamie termiņi, utt.)

Vispārīgais termiņš augstākas iestādes izdotā administratīvā akta pārsūdzēšanai tiesā ir viens mēnesis. Ja augstāka iestāde administratīvajā aktā nav norādījusi tā pārsūdzēšanas kārtību un termiņu, termiņš ir garāks – viens gads. Ja augstāka iestāde nav personai paziņojusi savu lēmumu sakarā ar tās iesniegumu, pieteikumu tiesā var iesniegt viena gada laikā no dienas, kad persona ar iesniegumu vērsusies iestādē.

Termiņš sūdzības iesniegšanai par tiesas spriedumu ir viens mēnesis. Parastais termiņš blakus sūdzības iesniegšanai par tiesas vai tiesneša procesuālu lēmumu (piemēram, lēmumu atteikties pieņemt pieteikumu izskatīšanai tiesā sakarā ar to, ka tas nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā, vai lēmums par pagaidu aizsardzību) ir 14 dienas.

Sagatavojot lietu izskatīšanai, tiesnesis nosaka termiņus paskaidrojumu, pierādījumu un procesuālu lūgumu iesniegšanai.

1.7.2. Pagaidu un nodrošināšanas pasākumi, spriedumu izpilde

1) Kādos gadījumos administratīva lēmuma pārsūdzībai ir apturoša iedarbība?

Parastā gadījumā iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu aptur tā darbību no dienas, kad iesniegums saņemts iestādē. Speciālajos likumos var būt noteikti izņēmumi, piemēram, likuma “Par piesārņojumu” 50.panta piektā daļa paredz: ja lēmums par tādas jau esošas iekārtas darbību, kurai nepieciešama atļaujas pārskatīšana vai cita veida atļauja, tiek apstrīdēts, atļaujas darbība netiek apturēta. Sīkāk par izņēmumiem sk. 1.7.2.4.

Administratīvā akta darbība tiek apturēta, līdz beidzas termiņš augstākas iestādes lēmuma pārsūdzēšanai, ja nav iesniegts pieteikums administratīvajā tiesā.

2) Vai administratīvas pārsūdzības laikā iestādei vai augstākstāvošai iestādei var pieprasīt noteikt pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļus?

Apstrīdot administratīvo aktu (administratīvajā procesā iestādē), nav iespējams lūgt piemērot pagaidu noregulējumu. Vienīgais pagaidu aizsardzības līdzeklis ir administratīvā akta darbības apturēšana.

3) Vai un ar kādiem nosacījumiem procesa laikā ir iespējams pieprasīt noteikt pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļus? Vai šāda pieprasījuma iesniegšanai ir noteikts termiņš?

Sk. iepriekš 1.7.2.2.

4) Vai administratīvs lēmums tiek izpildīts uzreiz neatkarīgi no iesniegtās pārsūdzības? Ar kādiem nosacījumiem?

Administratīvā procesa likuma 80. un 360.pants paredz gadījumus, kad administratīvā akta darbība netiek apturēta līdz ar apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanu:

ja izpilde ar spēkā stāšanās brīdi paredzēta citā likumā (piemēram, nacionālā interešu objekta būvniecībai izdotas būvatļaujas apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur tās darbību – Būvniecības likuma 15.panta septītā daļa);

ja iestāde administratīvajā aktā īpaši noteikusi, ka tas izpildāms jau ar spēkā stāšanās brīdi;

ja administratīvais aktu izdots mutvārdos vai citādi, neievērojot šā likuma 67.panta noteikumus attiecībā uz administratīvā akta formu; tas var notikt, ja administratīvā akta izdošana ir steidzama, ja tas īpaši paredzēts normatīvajā aktā vai mazsvarīgos gadījumos;

ja policijas, robežsardzes, ugunsdzēsības dienesta un citu likumā pilnvarotu amatpersonu administratīvie akti izdoti, lai nekavējoties novērstu tiešus draudus valsts drošībai, sabiedriskajai kārtībai, videi, personas dzīvībai, veselībai un mantai;

ja iesniegumu iesniedzis labvēlīga administratīvā akta adresāts, lai panāktu vēl labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu;

ja iesniegums iesniegts par vispārīgo administratīvo aktu, t.i., tas attiecas uz daudzām personām, kuras nav minētas kā adresāti, bet kuras var identificēt, ņemot vērā to saistību ar situāciju (piemēram, lēmums adresēts kāda infrastruktūras objekta lietotājiem vai kādai noteiktai personu grupai, kuras lēmumā netiek individuāli identificētas).

5) Vai administratīvs lēmums tiek apturēts, ja tas tiek pārsūdzēts tiesā tiesvedības stadijā?

Kad administratīvais akts tiek pārsūdzēts administratīvajā tiesā, administratīvā akta darbība tiek apturēta no pieteikuma iesniegšanas dienas. Piemēram, ja persona iesniedz pieteikumu par būvatļaujas atcelšanu, strīdus būves būvniecība nav atļauta.

Tomēr Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtā daļa, līdzīgi kā apstrīdēšanas stadijā iestādē, nosaka virkni izņēmumu, kad pārsūdzētais administratīvais akts tomēr ir izpildāms, neskatoties uz pieteikuma iesniegšanu tiesā. Administratīvā akta darbība netiek apturēta:

administratīvais akts uzliek pienākumu samaksāt nodokli, nodevu vai veikt citu maksājumu valsts vai pašvaldības budžetā, izņemot sodoša rakstura maksājumus (naudas sodus un soda naudas);

tas paredzēts citos likumos, piemēram, ja persona ir vērsusies tiesā, pārsūdzot piesārņojošai darbībai izsniegtās atļaujas nosacījumus pēc vispārīgā viena mēneša termiņa administratīvā akta pārsūdzēšanai, pieteikuma iesniegšana neapturēs atļaujas darbību;

iestāde, pamatodama administratīvā akta izpildes steidzamību konkrētajā lietā, īpaši noteikusi, ka ar pieteikuma iesniegšanu tiesā administratīvā akta darbība netiek apturēta;

policijas, robežsardzes, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta un citu likumā pilnvarotu amatpersonu administratīvie akti izdoti, lai nekavējoties novērstu tiešas briesmas valsts drošībai, sabiedriskajai kārtībai, videi, personu dzīvībai, veselībai un mantai;

administratīvais akts nodibina, maina vai izbeidz iestādes amatpersonas tiesisko statusu;

ieteikumu iesniedzis labvēlīga administratīvā akta adresāts, lai panāktu vēl labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu;

iesniegts pieteikums par vispārīgo administratīvo aktu, piemēram, ir adresēts kāda infrastruktūras objekta lietotājiem vai ierobežo pieeju pašvaldības ceļam;

administratīvais akts atceļ, anulē vai aptur speciālo atļauju (licenci, sertifikātu, akreditāciju u.tml.).

6) Vai valsts tiesas var noteikt pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļus (kam nosacījums ir finansiāls nodrošinājums)? Vai šis rīkojums par pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vai finansiālu nodrošinājumu ir pārsūdzams atsevišķi?

Procesa dalībnieki var lūgt tiesu ar atsevišķu lēmumu noregulēt administratīvā akta darbību:

ja pieteikuma iesniegšana tiesā ir apturējusi administratīvā akta darbību, administratīvā akta adresāts var lūgt tiesu atjaunot administratīvā akta darbību; piemēram, atjaunojot pārsūdzētās būvatļaujas darbību, var sākt būvdarbus, vai var sākt darboties elektrostacija;

ja līdz ar pieteikuma iesniegšanu administratīvā akta darbība netiek apturēta, persona, kas iesniegusi pieteikumu, var lūgt tiesu apturēt šī administratīvā akta darbību.

Abos gadījumos tiesa, izlemjot jautājumu par administratīvā akta turpmāko darbību, apsvērs gan administratīvā akta pirmšķietamo tiesiskumu (steidzamības kārtībā, ciktāl to atļauj lietas materiāli, un tas nav uzskatāms par vadlīnijām lietas galīgajam nolēmumam) un iespējamo kaitējumu jeb sekas iesaistītajām interesēm.

Ja ir pamats uzskatīt, ka pārsūdzētais administratīvais akts vai administratīvā akta neizdošanas sekas varētu radīt būtisku kaitējumu vai zaudējumus, kuru novēršana vai atļidzināšana būtu ievērojami apgrūtināta vai prasītu nesamērīgus resursus, un ja, izvērtējot tiesas rīcībā esošo informāciju, konstatējams, ka pārsūdzētais administratīvais akts ir pirmšķietami (*prima facie*) prettiesisks, tiesa pēc pieteicēja motivēta lūguma var pieņemt lēmumu par pagaidu noregulējumu.

Pagaidu noregulējuma līdzekļi var būt:

tiesas lēmums, kas līdz tiesas spriedumam aizstāj pieprasīto administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību;

tiesas lēmums, kas uzliek attiecīgajai iestādei par pienākumu noteiktā termiņā izdarīt noteiktu darbību vai aizliedz noteiktu darbību;

tiesas lēmums, ar kuru uzdots Zemesgrāmatai reģistrēt aizliegumu rīkoties ar personas nekustamo īpašumu.

Procesa dalībnieki var lūgt piemērot pagaidu aizsardzību (administratīvā akta darbības apturēšanu vai atjaunošanu, pagaidu noregulējumu) jebkurā tiesvedības stadijā, arī apelācijas un kasācijas instances tiesā, kad tiem šī pagaidu aizsardzība ir steidzami vajadzīga. Lūguma pieteikšanai nav noteikti termiņi. Tiesību izmantošana lūgt pagaidu aizsardzību nevar pati par sevi radīt nelabvēlīgas sekas, tostarp privāttiesiskas. Tas nozīmē, ka persona nebūs mantiski atbildīga par iespējamiem zaudējumiem, kas varētu citai personai rasties sakarā ar tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu.

Procesa dalībniekam, kurš lūdz piemērot pagaidu aizsardzību, ir jāsamaksā valsts budžetā drošības nauda 15 *euro*. Fiziskā persona var lūgtu tiesu atbrīvot to pilnībā vai daļēji no drošības naudas samaksas. Ja lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu tiek apmierināts, drošības nauda tiek atmaksāta.

Tiesas lēmumu pagaidu aizsardzības jautājumā var pārsūdzēt ar blakus sūdzību. Procesa dalībniekam ir tiesības arī lūgt atcelt vai mainīt piemēroto pagaidu aizsardzības līdzekli.

1.7.3. Tiesāšanās izdevumi – juridiskā palīdzība – bezmaksas palīdzība, citi palīdzības mehānismi

1) Kā gadījumā, ja tiek plānots ierosināt procesu, var aprēķināt ar to saistītās izmaksas – administratīvās izmaksas, tiesvedības izmaksas, lietas iesniegšanas izmaksas, samaksa par ekspertu un advokātu pakalpojumiem, pārsūdzības izmaksas utt.

Administratīvais process iestādē ir bez maksas.

Ja persona iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, viņai ir jāreķinās ar valsts nodevām un drošības naudām par konkrētām procesuālajām darbībām.

Gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā personai ir jāsedz pašai savi izdevumi:

atlīdzība pārstāvim vai juridiskās palīdzības sniedzējam (ja persona tādu ir piesaistījusi); ja iestādē (vai vēlāk tiesā) izskatāmā administratīvā lieta ir sarežģīta, iestāde (vai tiesa) pēc fiziskās personas lūguma, ievērojot šīs personas mantisko stāvokli, lemj par atlīdzību tās pārstāvim vai valsts nodrošinātu juridisko palīdzību. Atlīdzību pārstāvim likumā noteiktā apmērā tādā gadījumā izmaksā no valsts budžeta;

samaksa privātiem ekspertiem (ja persona tādus ir piesaistījusi pēc savas iniciatīvas); no valsts budžeta tiks segta atlīdzība tikai tiesas nozīmētam ekspertam; procesa dalībnieks pats sedz arī savu izdevumus par dažādu pierādījumu sagatavošanu vai iegūšanu (kopēšana, informācijas pieprasījumi iestādei utt.), ja šos pierādījumus savāc pats procesa dalībnieks.

Valsts nodevas un drošības naudas. Iesniedzot pieteikumu pirmās instances administratīvajā tiesā, pieteicējam ir jāsamaksā 30 *euro* valsts nodeva. Valsts nodeva par pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanu apelācijas kārtībā ir 60 *euro*. Drošības nauda par kasācijas sūdzības iesniegšanu Augstākajai tiesai ir 70 *euro*. Drošības nauda par lūgumu piemērot pagaidu aizsardzību vai par blakus sūdzības iesniegšanu ir 15 *euro*. Drošības nauda, iesniedzot pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, ir 15 *euro*.

Valsts nodevas apmērs ir vienāds visu kategoriju administratīvajās lietās. Izņēmums ir patvēruma meklētāju lietām, kurās valsts nodeva nav jāmaksā. Tiesa, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, var samazināt valsts nodevu un drošības naudu apmēru vai atbrīvot pilnībā no samaksas pienākuma.

Administratīvā procesa likums neparedz nekādas citas nodevas vai drošības naudas.

Izdevumi par paša procesa dalībnieka piesaistītu juridisko palīdzību vai privātām ekspertīzēm netiek regulēti un galvenokārt būs atkarīgi no tirgus situācijas, lietas sarežģītības vai ekspertīzē vērtējamo apstākļu sarežģītības.

Tiesa spriedumā izlemj jautājumu par samaksāto valsts nodevu atlīdzināšanu: ja pieteikums par administratīvo aktu tiek pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa uzliek pienākumu atbildētājam (attieciņi valstij vai pašvaldībai) atlīdzināt pieteicējam tā samaksāto valsts nodevu; ja pieteikums tiek noraidīts, valsts nodeva netiek atlīdzināta. Tas pats princips attiecas uz drošības naudu atmaksu: pieteicējs atgūst samaksāto drošības naudu, ja tiek apmierināta kasācijas sūdzība (vai lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu, blakus sūdzība vai pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem).

Tiesa nelemj par citu veidu izdevumu atlīdzināšanu. Tādējādi visi citi izdevumi, ja neskaita valsts nodevas un drošības naudas, procesa dalībniekiem netiek atlīdzināti. Tomēr jāņem vērā, ka gadījumā, ja pieteikums par administratīvo aktu tiek apmierināts, pieteicējs pēc tam var lūgt atbildētājam atlīdzināt visus zaudējumus, ko radījis prettiesiskais administratīvais akts, un tas var ietvert arī izmaksas, kas radušās, piesaistot juridiskās palīdzības sniedzēju vai ekspertus.

2) Izmaksas par pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļiem / pagaidu pasākuma izmaksas; vai ir nepieciešams nodrošinājums?

Ir jāiemaksā tikai 15 *euro* drošības nauda valsts budžetā. To atmaksā, ja lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu tiek apmierināts.

Nepastāv sistēma naudas depozītu iemaksai kā garantijai citiem procesa dalībniekiem pret zaudējumiem, ko varētu radīt pagaidu aizsardzības piemērošana.

3) Vai fiziskām personām ir pieejama juridiskā palīdzība?

Fiziskā persona, kura apstrīd administratīvo aktu augstākā iestādē, var lūgt iestādei lemt par atlīdzību personas pārstāvim. Ja iestādē izskatāmā administratīvā lieta ir sarežģīta, iestāde, ievērojot šīs personas mantisko stāvokli, lemj par atlīdzību noteikšanu. Atlīdzība pārstāvim tiks izmaksāta no valsts budžeta normatīvajos aktos noteiktā apmērā.

Ja fiziskā persona iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, viņa var lūgt:

samazināt valsts nodevas apmēru vai atbrīvot no valsts nodevas samaksas pienākuma; tiesa ņems vērā šīs personas mantisko stāvokli;

piešķirt valsts apmaksātu juridisko palīdzību; ievērojot šīs personas mantisko stāvokli, tiesa var lemt par atlīdzības piešķiršanu; juridisko palīdzību faktiski nodrošinās Tiesu administrācija (konkrēta juridiskās palīdzības sniedzēja piešķiršana, sniedzamās juridiskās palīdzības apjoma un veidu noteikšana, atlīdzības izmaksa).

4) Vai apvienībām, juridiskām personām, NVO, arī tādām, kam ir juridiskas personas statuss, ir pieejama juridiskā palīdzība? Ja juridiskā palīdzība ir pieejama, kā to pieprasīt? Vai ir pieejama bezmaksas palīdzība?

Juridiskajām personām netiek sniegta valsts apmaksāta juridiskā palīdzība.

Atsevišķos gadījumos, individuāli vienojoties, ir iespējams saņemt *pro bono* juridisko palīdzību administratīvajās lietās. Piemēram, ja lietas iznākums vai piemērojamo tiesību normu interpretācija var būt nozīmīga, advokāti nereti ir gatavi sniegt juridisko palīdzību bez maksas. Ar juridiskajiem birojiem un advokātiem jākontaktējas individuāli (sk. arī iepriekš 1.6.1.1.).

5) Vai ir pieejami citi finanšu mehānismi finansiālās palīdzības nodrošināšanai?

Nepastāv pastāvīgs un regulārs valsts finansiāls atbalsts, bet ir pieejams atbalsts atsevišķu projektu ietvaros, piemēram, caur Vides aizsardzības fondu [31] vai Sabiedrības integrācijas fondu [32]. Tomēr pēdējos gados no Vides aizsardzības fonda nav bijusi iespēja iegūt atbalstu vides lietās.

6) Vai tiek piemērots princips “zaudētājs maksā”? Kā tiesas šo principu piemēro, vai ir kādi izņēmumi?

Princips “zaudētājs maksā” tiek piemērots tikai daļēji.

Tiesas spriedumā tiesa lemj par valsts nodevas atlīdzināšanu sekmīga pieteikuma gadījumā: ja pieteikums par administratīvo aktu, faktisko rīcību vai bezdarbību tiek pilnībā vai daļā apmierināts, tiesa uzliek pienākumu atbildētājam (valstij vai pašvaldībai) atlīdzināt pieteicēja samaksāto valsts nodevu; ja pieteikums nav bijis sekmīgs, pieteicējam nebūs jāatlīdzina izdevumi atbildētājam. Tas pats princips darbojas attiecībā uz drošības naudu: iesniedzējam tiek atmaksāta drošības nauda gadījumā, ja iesniegtā kasācijas sūdzība (vai lūgums par pagaidu aizsardzību, blakus sūdzību vai pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem) ir bijusi sekmīga.

Tiesa nelemj par citu veidu izdevumu atlīdzināšanu. Tādējādi jebkuri citi izdevumi, kas radušies procesa dalībniekiem, izņemot valsts nodevu un drošības naudu, netiek atlīdzināti. Tomēr, ja pieteikums par administratīvo aktu ticis apmierināts, pieteicējs var prasīt atbildētājam atlīdzināt visus zaudējumus, kas radīti ar prettiesisko lēmumu, un tas var ietvert arī iepriekš radušās izmaksas sakarā ar juridiskās palīdzības sniegšanu vai privātu ekspertu pieaicināšanu.

7) Vai tiesa var atbrīvot no procesuālajām izmaksām, nodevām, prasības iesniegšanas izmaksām, tiesāšanās izdevumu noteikšanas utt.? Citas ar šo tēmu saistītas valstij raksturīgas iezīmes?

Tiesa var samazināt valsts nodevu vai atbrīvot no valsts nodevas samaksas pienākuma pieteicēju – fizisko personu. Tiesa ņem vērā personas mantisko stāvokli. Procesā dalībniekam ir pašam jāsedz savi tiesvedības izdevumi (par pierādījumu iegūšanu, privātu ekspertu atzinumu iegūšanu u.c. atbilstoši savai vēlmei šādus pierādījumus iesniegt).

1.7.4. Piekļuve informācijai saistībā ar tiesu iestāžu pieejamību – noteikumi, kas attiecas uz Direktīvu 2003/4/EK

1) Kur ir pieejami valsts noteikumi par tiesu iestāžu pieejamību vides jomā? Vai ir citi strukturētas izplatīšanas veidi?

 Vides pārraudzības valsts biroja mājaslapā ir pieejama vispārīga informācija par ietekmes uz vidi procedūru, kā arī detalizēta informācija par agrākiem un šobrīd notiekošiem ietekmes uz vidi novērtējuma procesiem. Tomēr mājaslapā netiek sniegta informācija par pieeju tiesu varai.

 Tiesu interneta portāls sniedz informāciju par tiesvedību administratīvajās lietās, civilīlētās un kriminālīlētās.

 Latvijas normatīvo aktu datu bāze ir bez maksas pieejama.

Tomēr oficiālās mājaslapās netiek sniegt informācija tieši par pieeju tiesu varai vides lietās.

2) Kā šī informācija tiek sniegta dažādu ar vidi saistītu procedūru laikā? Kam pieteikuma iesniedzējam būtu jāpieprasa informācija?

Nav īpašu noteikumu par to, kā būtu jāinformē par pieeju tiesu varai vides lietās. Katrā rakstiskā administratīvajā aktā un tiesas lēmumā vai spriedumā ir jābūt norādītai precīzai informācijai par attiecīgā administratīvā akta vai tiesas nolēmuma pārsūdzēšanu.

3) Kādi ir nozaru noteikumi (ietekmes uz vidi novērtējums), piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole / Rūpniecisko emisiju direktīva, attiecībā uz plāniem un programmām utt.)?

Attiecībā uz piesārņojošu darbību atļaujām (IPPC/IED direktīvu procedūras) Ministru kabineta 2010.gada 30.novembra noteikumu Nr. 1082 "Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai" 71.6.apakšpunkts paredz pienākumu operatoram paziņojumā sabiedrībai ietvert informāciju par termiņu un iestādi, kurā iespējams apstrīdēt atļaujas izsniegšanu un tajā noteiktos nosacījumus.

4) Vai administratīvā lēmumā un spriedumā obligāti ir jāsniedz informācija par tiesu iestāžu pieejamību?

Jā. Katrā rakstiskā administratīvajā aktā un tiesas lēmumā vai spriedumā ir jānorāda precīza informācija par procedūru, kādā attiecīgais iestādes lēmums vai tiesas nolēmums pārsūdzams. Ja šī informācija administratīvajā aktā nav ietverta, administratīvā akta pārsūdzēšanas viena mēneša termiņš tiek pagarināts uz vienu gadu.

5) Vai dalībniekiem, kas ir ārvalstnieki, tiek nodrošināta rakstiskā un mutiskā tulkošana? Kādi ir piemērojamie noteikumi?

Oficiālā valoda iestādēs un tiesā ir latviešu valoda.

Iestādes pieņem dokumentus tikai latviešu valodā, izņemot, ja dokumenti saņemti no ārvalstīm. Visos citos gadījumos svešvalodās sastādīti dokumenti ir jāpārtulko latviešu valodā, lai tos varētu iesniegt iestādē. Personas var vērsties pie amatpersonām svešvalodā neatliekamajos gadījumos (policijā vai ja nepieciešama neatliekama medicīniskā palīdzība, vai tml.).

Procesa dalībnieki, kas nepārvalda valsts valodu, var piedalīties tiesas procesā ar tulku palīdzību. Tiesa nodrošina valsts apmaksātu tulku fiziskajām personām vai to pārstāvjiem, lai iepazītos ar lietas materiāliem un lai piedalītos tiesas sēdē. Tiesa pēc saviem ieskatiem var nodrošināt tulku arī juridiskās personas pārstāvjiem.

1.8. Īpaši procesuālie noteikumi

1.8.1. Ietekmes uz vidi novērtējums – noteikumi, kas attiecas uz Direktīvu 2003/35/EK

Konkrētajā valstī piemērojamie **ietekmes uz vidi novērtējuma** noteikumi attiecībā uz tiesu iestāžu pieejamību

1) Noteikumi par tiesībām celt prasību un tiesu iestāžu pieejamību saistībā ar skrīningu (nosacījumi, termiņi, attiecīgā sabiedrības daļa)

Ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) procesu regulē likums [☞ "Par ietekmes uz vidi novērtējumu"](#) un Ministru kabineta noteikumi, kas izdoti saskaņā ar šajā likumā ietverto deleģējumu.

Ietekmes sākotnējā izvērtējuma (*screening*) lēmumu par ietekmes uz vidi novērtējuma *piemērošanu*, t.i., ar kuru tiek atzīts, ka *ir nepieciešams* ietekmes uz vidi novērtējums, paredzētās darbības ierosinātājs var apstrīdēt augstākā iestādē un pārsūdzēt tiesā. Jāievēro parastais termiņš apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai (viens mēnesis).

Ietekmes sākotnējā izvērtējums lēmumu par ietekmes uz vidi novērtējuma *nepiemērošanu* nevar apstrīdēt un pārsūdzēt tiesā uzreiz pēc tā pieņemšanas, bet tā pamatotību un tiesiskumu var pārbaudīt, pārbaudot galīgo lēmumu, ar kuru tiek atļauta paredzētā darbība (piemēram, būvatļauja). [33] Tādā gadījumā ikviena persona, kura uzskata, ka tikušas pārkāptas tiesības uz vides informāciju vai līdzdalību lēmuma pieņemšanā, vai arī ka tikuši pārkāpti vides normatīvie akti, var apstrīdēt un pārsūdzēt šo lēmumu. Tas nozīmē, ka tiek piemērots *actio popularis* (tiesības vērsties tiesā vispārīgās vides aizsardzības interesēs). Piemēram, ja persona argumentē, ka sakarā ar ietekmes uz vidi novērtējuma neveikšanu sabiedrība nepamatoti tikusi izslēgta no līdzdalības vai tikušas pārkāptas materiālo vides tiesību normas, šī persona var prasīt tādēļ atcelt būvatļauju pašvaldības ceļa būvniecībai.

2) Noteikumi par tiesībām celt prasību saistībā ar tvēruma noteikšanu (nosacījumi, termiņi, attiecīgā sabiedrības daļa)

Ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) procesa laikā ikvienai personai ir tiesības iesniegt sūdzību kompetentajai iestādei (Vides pārraudzības valsts birojam) sūdzību par ierosinātāja vai izstrādātāja rīcību, ja ir pārkāptas vai ignorētas normatīvajos aktos noteiktās sabiedrības tiesības uz informāciju vai līdzdalību. Ja kompetentās iestādes lēmums personu neapmierina, tā var iesniegt sūdzību Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai (likuma [☞ "Par ietekmes uz vidi novērtējumu"](#) 26.panta otrā daļa).

Kompetentās institūcijas izstrādāto ietekmes uz vidi novērtējuma programmu, kas ietver prasības attiecībā uz informācijas apjomu un detalizācijas pakāpi, kā arī ietekmes novērtējuma turpmākai veikšanai nepieciešamo pētījumu un organizatorisko pasākumu kopumu (*scoping*), kā arī kompetentās iestādes atzinumu par ierosinātāja izstrādāto ziņojumu par ietekmes novērtējumu nevar uzreiz atsevišķi apstrīdēt un pārsūdzēt tiesā. Tiesā var pārsūdzēt galīgo lēmumu par paredzētās darbības akceptu; pārbaudot šo lēmumu, tiesa var pārbaudīt iebildumus par IVN procedūras pārkāpumiem, ziņojumu un kompetentās iestādes atzinumu par ziņojumu.

3) Kurā(-os) posmā(-os) sabiedrība var apstrīdēt administratīvos lēmumus par vides projektiem? Vai lēmumu apstrīdēšanai ir noteikts termiņš?

Sabiedrība var pārsūdzēt galīgo lēmumu, ar kuru tiek akceptēta paredzētā darbība. Tā kā galīgo lēmumu parasti pieņem pašvaldība (atsevišķos gadījumos Ministru kabinets) un nav augstākas iestādes, to var uzreiz pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Termiņš pieteikuma iesniegšanai tiesā ir viens mēnesis no lēmuma paziņošanas. Ja persona nav lēmuma adresāts un nav bijusi iesaistīta iestādes procesā, termiņš pieteikuma iesniegšanai ir vai nu viens mēnesis no lēmuma paziņošanas adresātam (gadījumā, ja galīgais lēmums ir būvatļauja) vai viens mēnesis no brīža, kad persona uzzināja par akceptu, bet ne vēlāk kā viena gada laikā pēc lēmuma spēkā stāšanās. Lēmuma pārsūdzēšanas termiņš un kārtība ir jānorāda lēmumā.

4) Vai ir iespējams apstrīdēt galīgo atļauju? Ar kādiem nosacījumiem, ja apstrīdētājs ir privātpersona, NVO, ārvalstu NVO?

Jā, persona var pārsūdzēt galīgo lēmumu, ar kuru atļauj paredzēto darbību, un šā pieteikuma ietvaros sūdzēties arī par visiem procesuālajiem un materiālo tiesību pārkāpumiem sākotnējā ietekmes izvērtējumā, IVN programmas sastādīšanā, atzinumā par IVN ziņojumu, galīgā lēmuma pieņemšanā. Uz šādu pieteikuma attiecas *actio popularis*, respektīvi, ikviena persona (fiziskā vai juridiskā) var iesniegt sūdzību.

Stikāk par pārsūdzības kārtību sk. 1.8.1.3.

5) Pārbaudes tiesā apjoms – likumības pēc būtības pārbaude / procesuālās likumības pārbaude. Vai tiesa var rīkoties pēc savas ierosmes?

Pārbaudot IVN lēmumu tiesiskumu, tiesa pārbaudīs gan procesuālo, gan materiālo tiesību normu ievērošanu:

vai ir ievēroti būtiskie procesuālie noteikumi attiecībā uz skartajām personām un uz personām, kam ir interese par vides jautājumiem, ar īpašu uzsvāru uz pieeju vides informācijai un tiesībām uz līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, tostarp iespējām iesniegt informāciju, izteikt viedokļus un priekšlikumus un uz pienācīgi rūpīgu iestādes attieksmi pret šiem viedokļiem un priekšlikumiem;

vai IVN ir noritējis tādā veidā, kas sniedz pietiekamu iespēju iegūt visu nepieciešamo informāciju par paredzētās darbības iespējamo ietekmi uz vidi;

vai galīgais lēmums ir pamatots uz pareizi noskaidrotiem faktiem un vai tajā ir ietverts pietiekams un saprotams rakstisks pamatojums. Lai noskaidrotu zinātniskus un tehniskus jautājumus, kā pierādījumu var izmantot ekspertu atzinumus.

Administratīvajās lietās tiesas kompetencē ir gan faktu, gan tiesību jautājumu pārbaude. Tiesa nevar pati izlemt un iestādes vietā izdarīt pati savus secinājumus par paredzētās darbības ietekmi uz vidi, tomēr tiesa var konstatēt kļūdas faktu noskaidrošanā un kļūdas apsvērumos, kuri ir noveduši vai varēja novest pie kļūdaina galīgā lēmuma. Šādi secinājumi var būt pamats paredzētās darbības akcepta lēmuma atcelšanai.

Vides lietās, kurās iesniegts *actio popularis* pieteikums (lai aizsargātu sabiedrības intereses vides aizsardzībā), tiesas pārbaudes robežas ir noteiktas 2018. gadā taisītā Augstākās tiesas spriedumā. Tiesa atzina: lai novērtētu pieteikumu, kas iesniegts vides aizsardzības nolūkā, pārsūdzētā lēmuma (būvatļaujas) tiesiskums tiek vērtēts no tāda aspekta, vai ir pamatotas pieteicēja bažas par to, ka vides apdraudējums pastāv vai būvniecība neatbilst vides aizsardzības prasības reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem. Citiem vārdiem sakot, lai apmierinātu vides aizsardzības nolūkā iesniegtu pieteikumu un pārsūdzēto būvatļauju atceltu, tiesai nepieciešams konstatēt, ka ar pārsūdzēto būvatļauju akceptētā būvniecības iecere pati par sevi rada potenciālu vides apdraudējumu, nevis jāpārbauda jebkuri citi pieteicēja argumenti par administratīvā akta prettiesiskumu. [34] Tādējādi Augstākās tiesas atzinusi, ka sūdzību pārbaude lietās, kas balstītas uz vides tiesību izņēmumu, varētu tikt aprobežota tieši ar iespējamo vides tiesību normu pārkāpumu. Tas attiecas gan uz procesuālajiem, gan materiāltiesiskajiem jautājumiem.

Tiesvedība administratīvajā lietā notiek atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam, t.i., tiesa var savākt pierādījumus un izdarīt juridiskus apsvērumus pati pēc savas iniciatīvas. Bet pieteicējam ir pieteikumā jānorāda pārsūdzētais administratīvais akts un pamatojums administratīvā akta pārsūdzēšanai.

Administratīvā tiesa lietu izskatīs, stingri ievērojot pieteicēja pieteiktā prasījuma robežas. Tiesa nevar pati pēc savas iniciatīvas grozīt prasījumu vai pārbaudīt lēmumu, kuru rakstiskā pieteikumā nav norādījis pieteicējs.

6) Kurā posmā var apstrīdēt lēmumus, darbības vai bezdarbību?

Gadījumā, ja tiek piemērots IVN: sabiedrība var pārsūdzēt galīgo lēmumu, ar kuru tiek akceptēta paredzētā darbība. Sk. 1.8.1.3. par pārsūdzēšanas kārtību. Pārsūdzības kārtība un termiņš ir jānorāda lēmumā.

Gadījumā, ja IVN netiek piemērots: galīgais iestādes lēmums, ar ko atļauj paredzēto darbību, ir apstrīdams un pārsūdzams atbilstoši vispārīgajai kārtībai, ņemot vērā to, kura iestāde ir izdevusi atļauju un vai tai ir augstāka iestāde, kurā iesniegt apstrīdēšanas iesniegumu lietas ārpustiesas izskatīšanas ietvaros (sk. 1.3.4. detalizētu informāciju).

Iesniedzot apstrīdēšanas iesniegumu augstākā iestādē vai pieteikumu tiesā, persona var norādīt uz jebkuriem procesuāliem vai materiālo tiesību pārkāpumiem, tostarp jebkuru bezdarbību IVN procesā un galīgā lēmuma par darbības akceptu pieņemšanā.

7) Vai pastāv prasība, ka pirms vērsšanās tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Personai ir jāievēro lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtība un jāapstrīd lēmums augstākā iestādē, ja tāda ir. Apstrīdēšana ir obligāta pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā.

Ja galīgo lēmumu ir pieņēmusi vietējā pašvaldība, t.i., vietējās pašvaldības dome, parasti nav augstākas iestādes un uzreiz var iesniegt pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā. Tas pats attiecas uz galīgo lēmumu, kuru pieņēmis Ministru kabinets. Citos gadījumos pastāv augstāka iestāde, kurā administratīvais akts apstrīdams pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā.

8) Vai, lai iegūtu tiesības celt prasību valsts tiesā, ir jāpiedalās administratīvā procesa sabiedriskās apspriešanas posmā – jāsniedz piezīmes, jāpiedalās noklausīšanās utt., papildus 12. punktā noteiktajai prasībai?

Nē, tas nav priekšnoteikums, lai varētu vērsties tiesā. [35]

9) Taisnīgs, objektīvs – kā šos jēdzienus piemēro valsts jurisdikcijā?

Procesuālā taisnīguma princips ir atzīts vispārējais tiesību princips un priekšnoteikums taisnīgam tiesas procesam. Tas ir citastarp minēts kā viens no vispārējiem tiesību principiem, ko piemēro valsts pārvaldes iestādes un administratīvā tiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 14.1 pantu. Iestāde un tiesa, pieņemot lēmumus, ievēro objektivitāti un dod procesa dalībniekiem pienācīgu iespēju izteikt savu viedokli un iesniegt pierādījumus.

10) Kā valsts tiesību aktos tiek īstenots jēdziens "savlaicīgi"?

Kā ikvienā administratīvo tiesību jomā, iestādēm ir pienākums ievērot termiņus, kuri likumā noteikti lēmumu pieņemšanai, ja vien speciālajā tiesību normās nav noteikts citādi.

Likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" nav noteikti atšķirīgi termiņi lēmuma pieņemšanai sakarā ar apstrīdēšanas iesniegumu, ja persona ir apstrīdējusi lēmumu, ar kuru atļauta paredzētā darbība. Tas nozīmē, ka augstākai iestādei ir jāpieņem lēmums viena mēneša laikā no apstrīdēšanas iesnieguma saņemšanas. Steidzamos gadījumos persona var lūgt iestādi pieņemt lēmumu nekavējoties. Ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem. Ja nepieciešama ilgstoša fakta konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu var pagarināt līdz gadam. Augstākas iestādes lēmumu par termiņa pagarināšanu var pārsūdzēt tiesā.

Ja augstāka iestāde kavējas ar administratīvā akta izdošanu, tiesas sankcijas pret to nav piemērojamas. Tomēr personai tādā gadījumā ir tiesības iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, negaidot uz augstākas iestādes rakstisku lēmumu.

Tiesai nav noteikti termiņi, kādos izskatīt lietu pēc būtības un taisīt spriedumu. Tiesnesis (tiesa) izskata lietas rindas kārtībā. Tiesvedības ilgums ir atkarīgs no lietas sarežģītības pakāpes un arī pašu procesa dalībnieku rīcības procesa gaitā. Vides lietas, tostarp IVN lietas, nav izņēmuma kategorija un tiek izskatītas rindas kārtībā. Pagaidu aizsardzības lūgumi tiek izņemti, ņemot vērā situācijas steidzamību, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā no lietas ierosināšanas dienas vai no pienācīgi motivēta lūguma iesniegšanas dienas, ja to iesniedz vēlāk.

11) Vai ir pieejami pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi? Ja ir pieejami, – kādi ir procesuālie noteikumi, lai varētu uz tiem pretendēt? Vai šajā nozarē papildus vispārējiem valsts noteikumiem ir piemērojami kādi īpaši noteikumi?

Kad administratīvais akts tiek pārsūdzēts administratīvajā tiesā, administratīvā akta darbība parasti tiek apturēta no pieteikuma iesniegšanas dienas. Piemēram, ja persona iesniedz pieteikumu par būvatļaujas atcelšanu, strīdus būves būvniecība nav atļauta, nevar izdot jaunus administratīvos aktus, kas pamatojas uz pārsūdzēto administratīvo aktu.

Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" šajā ziņā neparedz izņēmumus. Persona, kura vēlas uzsākt paredzēto darbību (kas sakarā ar pārsūdzību ir apturēta), var lūgt tiesai atjaunot administratīvā akta darbību. Tiesa šādu pagaidu aizsardzības lūgumu izlems, apsverot gan lēmuma pirmšķietamu tiesiskumu (steidzamības kārtībā, neradot ietekmi uz galīgo spriedumu), gan iespējamo kaitējumu iesaistītajām interesēm, ieskaitot vides aizsardzības intereses. [36] Procesā dalībnieki var lūgt piemērot pagaidu aizsardzību jebkurā tiesvedības stadijā, arī apelācijas un kasācijas instances tiesā, ja tie uzskata, ka pagaidu aizsardzība ir steidzami nepieciešama. Tiesību izmantošana lūgt pagaidu aizsardzību pati par sevi nevar radīt nelabvēlīgas sekas, tostarp privāttiesību jomā. Tas nozīmē, ka persona nebūs atbildīga par mantiskiem zaudējumiem, kas radīti citai personai ar tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību.

Procesa dalībniekam, kas lūdz piemērot pagaidu aizsardzību, ir jāsamaksā drošības nauda valsts budžetā, t.i., 15 *euro* atbilstoši likumam. Fiziskā persona var lūgt tiesu pilnībā vai daļēji atbrīvot no drošības naudas samaksas pienākuma. Ja lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu tiek apmierināts, drošības nauda tiek atmaksāta.

1.8.2. Piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole / Rūpniecisko emisiju direktīva – noteikumi, kas attiecas uz Direktīvu 2003/35/EK

1) Konkrētajā valstī piemērojamie Rūpniecisko emisiju direktīvas noteikumi attiecībā uz tiesu iestāžu pieejamību

Procedūra piesārņojošu darbību atļauju izsniegšanai vai būtiskām izmaiņām piesārņojošas darbības veikšanā ir regulēta likumā "Par piesārņojumu" un Ministru kabineta noteikumos, kas izdoti, pamatojoties uz šajā likumā ietvertu deleģējumu.

Piesārņojošas darbības atļaujas izsniegšanas process un IVN process ir regulēti un norit atsevišķi. Ja paredzētajai piesārņojošai darbībai ir nepieciešams IVN, operatoram pašam ir jāuzsāk IVN procedūra un jāiesniedz novērtējuma rezultāti iestādē, kura ir kompetenta izsniegt piesārņojošas darbības atļaujas –

 Vides pārraudzības valsts biroja. Gan IVN, gan piesārņojošu darbību atļaujas izsniegšanas procesā ir ietvertas prasības attiecībā uz sabiedrības informēšanu un iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā.

Likumā „Par piesārņojumu” ir paredzēta informācijas publicēšana par paredzēto piesārņojošo darbību (uzsāktajām procedūrām), sabiedrības līdzdalība lēmuma pieņemšanā, kā arī informācijas publicēšana par izsniegtajām atļaujām. Informācija par izsniegtajām atļaujām ir pieejama **Vides pārraudzības valsts biroja** mājaslapā.

2) Noteikumi par tiesībām celt prasību – kuros posmos var apstrīdēt lēmumus (ja apstrīdētājs ir NVO, ārvalstu NVO, pilsonis)? Vai galīgo lēmumu var apstrīdēt?

Likumā „Par piesārņojumu” ir noteikta kārtībā, kādā apstrīdami augstākā iestādē un pārsūdzami tiesā iestādes pieņemtie lēmumi. Saskaņā ar šiem noteikumiem personas var apstrīdēt lēmumus attiecībā uz A un B kategorijas atļaujām piesārņojošās darbības veikšanai, kā arī lēmumus par piesārņojošu darbību nosacījumu izmaiņām; iesniegt sūdzību, ja nav ievērotas sabiedrības tiesības uz līdzdalību un informāciju; apstrīdēt atļaujas nosacījumus visā atļaujas spēkā esības laikā, ja iespējama būtiska negatīva ietekme. Augstākās iestādes pieņemto lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Vides lietās pastāv *actio popularis* (tiesības vērsties tiesu iestādēs sabiedrības interesēs), un tas attiecas arī uz atļaujām piesārņojošu darbību veikšanai, ja vien atsevišķos gadījumos nav noregulēts citādi. Tas nozīmē, ka personām ir pieeja iestādēm un tiesām ne tikai savu individuālo interešu aizsardzībai, bet arī lai aizsargātu vispārīgās sabiedrības intereses vides aizsardzībā. Saskaņā ar Vides aizsardzības likumu un Augstākās tiesas judikatūru šīs tiesības tiek atzītas gan fiziskajām, gan juridiskajām personām, gan interešu grupām (neregistrētām personu apvienībām). Juridiskās personas var ietvert jebkura veida nevalstiskās organizācijas, komercsabiedrības un pat politiskās partijas. Nevalstiskajām organizācijām netiek izvirzītas īpašas prasības, lai varētu vērsties tiesā.

Lai varētu apstrīdēt un pārsūdzēt lēmumu attiecībā uz A un B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujām, nav nepieciešams uzrādīt *individuālu* aizskārumu, tas pats attiecas uz sūdzību iesniegšanu par sabiedrības līdzdalības un tiesību uz informāciju neievērošanu, kā arī lai apstrīdētu atļaujas nosacījumus visā tās darbības laikā. Respektīvi, apstrīdēšana un pārsūdzēšana var tikt pamatota ar sabiedrības interesēm vides aizsardzībā.

3) Noteikumi par tiesībām celt prasību un tiesu pieejamību saistībā ar skrīningu (nosacījumi, termiņi, attiecīgā sabiedrības daļa)

Piesārņojošu darbību atļaujas izsniegšanas procesā nav t.s. skrīninga stadijas (kad tiek novērtēts, vai ir piemērojams IVN), jo IVN ir atsevišķa procedūra.

4) Noteikumi par tiesībām celt prasību saistībā ar tvēruma noteikšanu (nosacījumi, termiņi, attiecīgā sabiedrības daļa)

Tā kā IVN ir atsevišķa procedūra, piesārņojošu darbību atļaujas izsniegšanas procesā netiek sastādīta programma ietekmes uz vidi izpētei.

5) Kurā(-os) posmā(-os) sabiedrība var apstrīdēt administratīvos lēmumus par vides projektiem? Vai lēmuma apstrīdēšanai ir noteikts termiņš?

Likums „Par piesārņojumu” nosaka kārtību, kādā var apstrīdēt iestādes lēmumus funkcionāli augstākā iestādē – Vides pārraudzības valsts birojā –, kā arī pārsūdzēt galīgo lēmumu administratīvajā tiesā.

Saskaņā ar šo kārtību atļaujas izsniegšanas procesā personas var iesniegt sūdzību, ja netiek ievērotas sabiedrības tiesības uz vides informāciju un līdzdalību. Šis ir instruments, ar kura palīdzību nekavējoties novērst kļūdas vides informācijas pieejamībā un sabiedrības iesaistīšanā.

Personas var apstrīdēt galīgo lēmumu attiecībā uz A un B kategorijas atļaujām piesārņojošām darbībām vai lēmumu par atļaujas nosacījumu izmaiņām. Šajā gadījumā apstrīdēšanas iesniegums funkcionāli augstākā iestādē, Vides pārraudzības valsts birojā, jāiesniedz mēneša laikā no tā paziņošanas.

Pastāv speciāla kārtība, kādā personas var apstrīdēt atļaujas nosacījumu arī ārpus parastā apstrīdēšanas termiņa. Ja saskaņā ar A vai B kategorijas atļaujas nosacījumiem ir iespējams uzsākt vai turpināt tādu piesārņojošu darbību, kura var būtiski negatīvi ietekmēt cilvēku veselību vai vidi, vai vides kvalitātes mērķus, kas noteikti saskaņā ar vides aizsardzības jomu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem, kā arī citām normatīvo aktu prasībām, atļaujas nosacījumus var apstrīdēt jebkurā laikā, kamēr attiecīgā atļauja ir spēkā.

Ja persona nav apmierināta ar augstākās iestādes lēmumu, tā var pārsūdzēt šo lēmumu administratīvajā tiesā viena mēneša laikā no lēmuma paziņošanas.

6) Vai sabiedrība var apstrīdēt galīgo atļauju?

Jā, sk. iepriekš 1.8.2.5.

7) Pārbaudes tiesā apjoms – likumības pēc būtības pārbaude / procesuālās likumības pārbaude. Vai tiesa var rīkoties pēc savas ierosmes? Vai var apstrīdēt lēmumus, darbības vai bezdarbību?

Tiesa, pārbaudot lēmumu par atļaujas izsniegšanu, pārbaudīs gan procesuālo, gan materiālo tiesību normu ievērošanu:

vai ir ievēroti būtiskie procesuālie noteikumi attiecībā uz skartajām personām un uz personām, kam ir interese par vides jautājumiem, ar īpašu uzsvāru uz pieeju vides informācijai un tiesībām uz līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, tostarp iespējām iesniegt informāciju, izteikt viedokļus un priekšlikumus un uz pienācīgi rūpīgu iestādes attieksmi pret šiem viedokļiem un priekšlikumiem;

vai atļaujas izsniegšanas process ir noritējis tādā veidā, kas sniedz pietiekamu iespēju iegūt visu nepieciešamo informāciju, lai novērtētu paredzētās piesārņojošās darbības iespējamo ietekmi uz vidi un izstrādātu nepieciešamos nosacījumus;

vai galīgais lēmums ir pamatots uz pareizi noskaidrotiem faktiem un vai tajā ir ietverts pietiekams un saprotams rakstisks pamatojums. Lai noskaidrotu zinātniskus un tehniskus jautājumus, kā pierādījumu var izmantot ekspertu atzinumus.

Administratīvajās lietās tiesas kompetencē ir gan faktu, gan tiesību jautājumu pārbaude. Tiesa nevar pati izlemt un iestādes vietā izdarīt pati savus secinājumus par paredzētās piesārņojošās darbības ietekmi uz vidi, tomēr tiesa var konstatēt kļūdas faktu noskaidrošanā un kļūdas apsvērumos, kuri ir noveduši vai varēja novest pie kļūdaina galīgā lēmuma. Šādi secinājumi var būt pamats lēmuma par atļaujas izsniegšanu atcelšanai.

Vides lietās, kurās iesniegts *actio popularis* pieteikums (lai aizsargātu sabiedrības intereses vides aizsardzībā), tiesas pārbaudes robežas ir noteiktas 2018. gadā taisītā Augstākās tiesas spriedumā. Tiesa atzina: lai novērtētu pieteikumu, kas iesniegts vides aizsardzības nolūkā, pārsūdzētā lēmuma (būvatļaujas) tiesiskums tiek vērtēts no tāda aspekta, vai ir pamatotas pieteicēja bažas par to, ka vides apdraudējums pastāv vai būvniecība neatbilst vides aizsardzības prasības reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem. Citiem vārdiem sakot, lai apmierinātu vides aizsardzības nolūkā iesniegtu pieteikumu un pārsūdzēto būvatļauju atceltu, tiesai nepieciešams konstatēt, ka ar pārsūdzēto būvatļauju akceptētā būvniecības iecere pati par sevi rada potenciālu vides apdraudējumu, nevis jāpārbauda jebkuri citi pieteicēja argumenti par administratīvā akta prettiesiskumu. [37] Tādējādi Augstākās tiesas atzinusi, ka sūdzību pārbaude lietās, kas balstītas uz vides tiesību izņēmumu, varētu tikt aprobežota tieši ar iespējamo vides tiesību normu pārkāpumu. Tas attiecas gan uz procesuālajiem, gan materiāltiesiskajiem jautājumiem.

Jāvērš uzmanība uz to, ka atļaujas izsniegšana piesārņojošās darbības veikšanai norit atsevišķi no IVN un lēmuma pieņemšanas par attīstības priekšlikumu. Tādējādi, ja nav izmantota iespēja vērsties tiesā (vai lieta ir zaudēta) attiecībā uz projekta ietekmes novērtējumu IVN procesā, iebildumus nevarēs izvirzīt piesārņojošās darbības izsniegšanas procesā (kas parasti notiek pēc tam, kad attiecīgā rūpnīca, struktūra vai cits objekts ir uzbūvēts). Saskaņā ar jaunāko administratīvo tiesu praksi tas pats attiecas uz būvatļaujas izsniegšanas stadiju, ja ir bijis tiesas lēmums par kompetentās iestādes lēmumu akceptēt paredzēto darbību pēc IVN veikšanas. [38]

Tiesvedība administratīvajā lietā notiek atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam, t.i., tiesa var savākt pierādījumus un izdarīt juridiskus apsvērumus pati pēc savas iniciatīvas. Bet pieteicējam ir pieteikumā jānorāda pārsūdzētais administratīvais akts un pamatojums administratīvā akta pārsūdzēšanai.

Administratīvā tiesa lietu izskatīs, stingri ievērojot pieteicēja pieteiktā prasījuma robežas. Tiesa nevar pati pēc savas iniciatīvas grozīt prasījumu vai pārbaudīt lēmumu, kuru rakstiskā pieteikumā nav norādījis pieteicējs.

8) Kurā posmā iespējama apstrīdēšana?

Pēc vispārīga principa administratīvā tiesa pārbaudīs tikai katra administratīvā procesa galīgo lēmumu. Tas nozīmē, ka iebildumus par visiem procesuālo un materiālo tiesību pārkāpumiem pārbaudīs tiesvedībā attiecībā uz galīgo lēmumu. Tā kā IVN ir atsevišķa procedūra, kurai seko atsevišķs lēmums par darbības akceptu, galīgā lēmuma pārbaude par piesārņojošas darbības atļaujas izsniegšanu (IPPC/EID direktīvu atļauja) neaptvers IVN un tā rezultātā pieņemtā lēmuma pārbaudi.

Tomēr, kā tas ir izskaidrots iepriekš 1.8.2.5., speciālais regulējums attiecībā uz atļauju izsniegšanu piesārņojošām darbībām paredz iespēju apstrīdēt un pēc tam arī pārsūdzēt tiesā atļaujas nosacījumus visā atļaujas spēkā esības laikā. Šāda vērsšanās augstākā iestādē un tiesā ir pieļaujama, ja atbilstoši atļaujai ir iespējams uzsākt vai turpināt tādu piesārņojošu darbību, kura var būtiski negatīvi ietekmēt cilvēku veselību vai vidi, vai vides kvalitātes mērķus, kas noteikti saskaņā ar vides aizsardzības jomu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.

9) Vai pastāv prasība, ka pirms vērsšanās tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Jā, ir obligāta apstrīdēšana jeb lietas iepriekšēja ārpusstiesas izskatīšana Vides pārraudzības valsts birojā.

10) Vai, lai iegūtu tiesības celt prasību valsts tiesā, ir jāpiedalās administratīvā procesa sabiedriskās apspriešanas posmā – jāsniedz piezīmes, jāpiedalās noklausīšanās utt.?

Nē, tas nav priekšnoteikums, lai varētu vērsties tiesā. [39]

11) Taisnīgs, objektīvs – kā šos jēdzienus piemēro valsts jurisdikcijā?

Procesuālā taisnīguma princips ir atzīts vispārējais tiesību princips un priekšnoteikums taisnīgam tiesas procesam. Tas ir citastarp minēts kā viens no vispārējiem tiesību principiem, ko piemēro valsts pārvaldes iestādes un administratīvā tiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 14.1 pantu. Atbilstoši šim principam iestāde un tiesa, pieņemot lēmumus, ievēro objektivitāti un dod procesa dalībniekiem pienācīgu iespēju izteikt savu viedokli un iesniegt pierādījumus.

12) Kā valsts tiesību aktos tiek īstenots jēdziens “saviļcīgi”?

Tāpat kā citās administratīvo tiesību jomās iestādēm ir jāievēro likumā noteiktais termiņš lēmuma pieņemšanai, t.i., viens mēnesis kā vispārīgais termiņš. Likums “Par piesārņojumu” neparedz atšķirīgus termiņus. Ja iesniegts apstrīdēšanas iesniegums, augstākai iestādei lēmums jāpieņem viena mēneša laikā no apstrīdēšanas iesnieguma saņemšanas.

Steidzamos gadījumos persona var lūgt iestādi pieņemt lēmumu nekavējoties. Ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem. Ja nepieciešama ilgstoša fakta konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu var pagarināt līdz gadam. Augstākas iestādes lēmum par termiņa pagarināšanu var pārsūdzēt tiesā.

Ja augstāka iestāde kavējas ar administratīvā akta izdošanu, tiesas sankcijas pret to nav piemērojamas. Tomēr personai tādā gadījumā ir tiesības iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, negaidot uz augstākas iestādes rakstisku lēmumu.

Tiesai nav noteikti termiņi, kādos izskatīt lietu pēc būtības un taisīt spriedumu. Tiesnesis (tiesa) izskata lietas rindas kārtībā. Tiesvedības ilgums ir atkarīgs no lietas sarežģītības pakāpes un arī pašu procesa dalībnieku rīcības procesa gaitā. Vides lietas, tostarp lietas par piesārņojošas darbības atļaujām, nav izņēmuma kategorija un tiek izskatītas rindas kārtībā. Pagaidu aizsardzības lūgumi tiek izņemti, ņemot vērā situācijas steidzamību, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā no lietas ierosināšanas dienas vai no pienācīgi motivēta lūguma iesniegšanas dienas, ja to iesniedz vēlāk.

13) Vai ir pieejami pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi? Ja ir pieejami, – kādi ir procedūras noteikumi, lai varētu uz tiem pretendēt? Vai šajā nozarē papildus vispārējiem valsts noteikumiem ir piemērojami kādi īpaši noteikumi?

Kad administratīvais akts tiek apstrīdēts vai pārsūdzēts administratīvajā tiesā, administratīvā akta darbība parasti tiek apturēta no apstrīdēšanas iesnieguma vai pieteikuma iesniegšanas dienas. Piemēram, ja persona iesniedz pieteikumu par būvatļaujas atcelšanu, strīdus būves būvniecība nav atļauta, nevar izdot jaunus administratīvos aktus, kas pamatojas uz pārsūdzēto administratīvo aktu.

Likums “Par piesārņojumu” paredz iespēju Vides pārraudzības valsts birojā apstrīdēšanas stadijā noteikt, ka piesārņojošas darbības atļauja darbība netiek apturēta, ja apturēšana var radīt būtisku negatīvu ietekmi uz vidi.

Likums paredz vēl vienu izņēmumu attiecībā uz A un B kategorijas atļaujām piesārņojošas darbības veikšanai. Saskaņā ar likumu “Par piesārņojumu” atļaujas nosacījumus var apstrīdēt jebkurā laikā, kamēr attiecīgā atļauja ir spēkā. Šāda apstrīdēšana ir pieļaujama, ja saskaņā ar atļaujas nosacījumiem ir iespējams uzsākt vai turpināt tādu piesārņojošu darbību, kura var būtiski negatīvi ietekmēt cilvēku veselību vai vidi, vai vides kvalitātes mērķus, kas noteikti saskaņā ar vides aizsardzības jomu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem. Tādā gadījumā apstrīdēšana neaptur atļaujas darbību.

Attiecībā uz pieteikuma iesniegšanu tiesā likums “Par piesārņojumu” noteic, ka pieteikuma iesniegšana neaptur augstākas iestādes (Vides pārraudzības valsts biroja) lēmuma darbību.

Persona, kas pārsūdz atļauju tiesā, var lūgt tiesu apturēt augstākās iestādes izdotā administratīvā akta darbību gadījumā, ja tā darbība nav apturēta uz likuma pamata. Piesārņojošas darbības operators savukārt var lūgt tiesu atjaunot administratīvā akta darbību un ļaut uzsākt darbību (vai uzsākt pilnā apjomā, ja tās apjoms ticis ierobežots), ja augstāka iestāde ir apturējusi atļaujas darbību.

Tiesa pagaidu aizsardzības lūgumu izlems, apsverot gan lēmuma pirmšķietamu tiesiskumu (steidzamības kārtībā, neradot ietekmi uz galīgo spriedumu), gan iespējamo kaitējumu iesaistītajām interesēm, ieskaitot vides aizsardzības intereses. Procesā dalībnieki var lūgt piemērot pagaidu aizsardzību jebkurā tiesvedības stadijā, arī apelācijas un kasācijas instances tiesā, ja tie uzskata, ka pagaidu aizsardzība ir steidzami nepieciešama. Tiesību izmantošana lūgt pagaidu aizsardzību pati par sevi nevar radīt nelabvēlīgas sekas, tostarp privāttiesību jomā. Tas nozīmē, ka persona nebūs atbildīga par mantiskiem zaudējumiem, kas radīti citai personai ar tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību.

Procesa dalībniekam, kas lūdz piemērot pagaidu aizsardzību, ir jāsamaksā drošības nauda valsts budžetā, t.i., 15 *euro* atbilstoši likumam. Fiziskā persona var lūgt tiesu pilnībā vai daļēji atbrīvot no drošības naudas samaksas pienākuma. Ja lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu tiek apmierināts, drošības nauda tiek atmaksāta.

14) Vai informācija par tiesu iestāžu pieejamību sabiedrībai tiek sniegta strukturētā un pieejamā veidā?

Vides pārraudzības valsts biroja mājaslapā ir pieejama [vispārīga informācija](#) par piesārņojošas darbības atļauju izsniegšanas procesu, kā arī detalizēta informācija par [visām izsniegtajām A un B kategorijas atļaujām](#).

[Tiesu portāls](#) sniedz informāciju par tiesvedības norisi administratīvajās lietās, civilietās un krimināllietās.

Bezmaksas normatīvo aktu datubāze ir pieejama <https://likumi.lv>.

1.8.3. Atbildība vides jomā [40]

Konkrētās valsts tiesību normas, kas attiecas uz Direktīvas 2004/35/EK par atbildību vides jomā 12. un 13. panta piemērošanu

1) Kādas prasības fiziskām vai juridiskām personām (ieskaitot vides NVO) ir jāizpilda, lai panāktu kompetentās iestādes pieņemta lēmuma par vides atveseļošanu pārskatīšanu tiesā vai citā neatkarīgā un objektīvā struktūrā saskaņā ar Direktīvas par atbildību vides jomā (DAVJ) 13. panta 1. punktu?

Ikviena persona, kura uzskata, ka cita fiziskā vai juridiskā persona pārkāpj vides normatīvos aktus, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi, var rīkotos turpmāk norādītajos veidos:

ja attiecīgā rīcība, kas rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi, tiek veikta, pamatojoties uz kādas valsts pārvaldes iestādes izdotu administratīvo aktu, persona var apstrīdēt šo administratīvo aktu augstākā iestādē un pēc tam pārsūdzēt tiesā, vai vērsties iestādē, kuras kompetencē ir attiecīgā normatīvā akta ievērošanas kontrole, un prasīt, lai iestāde rīkotos atbilstoši kompetencei, lai novērstu kaitējumu videi. Ja kompetentā iestāde atsakās rīkoties, tās lēmumu vai bezdarbību var apstrīdēt augstākā iestādē un pēc tam pārsūdzēt tiesā. Šādā gadījumā persona var prasīt tiesai, lai tā uzliek pienākumu kompetentajai iestādei pieņemt lēmumu, kas aizsargātu vidi. [41] Piemēram, ja persona ir nelikumīgi, nesaņemot atļauju, uzbūvējusi ceļu aizsargājamā dabas teritorijā, cita persona var pasīt kompetentajai iestādei, lai tā uzliek atbildīgajai personai pienākumu nojaukt patvaļīgo būvi, atjaunot iepriekšējo stāvokli un atlīdzināt videi nodarīto kaitējumu.

Persona var iesniegt savu iesniegumu iestādē gan rakstveidā, gan mutvārdos. Mutvārdu iesniegumu iestādes amatpersonai jānoformē rakstveidā.

Elektroniski parakstītus rakstveida iesniegumus un pieteikumus tiesai var nosūtīt uz iestādes vai tiesas e-pastu.

Ja persona nepiekrīt kompetentās iestādes lēmumam vai bezdarbībai, tā var to apstrīdēt augstākā iestādē. Parasti Valsts vides dienesta reģionālo pārvalžu lēmumus var apstrīdēt funkcionāli augstākā iestādē – Vides pārraudzības valsts birojā. Apstrīdēšanas iesniegums jāiesniedz tajā pašā iestādē, kas izdevusi administratīvo aktu (vai kurai bija pienākums to izdot), un iestāde pati to pārsūtīs pārbaudei augstākai iestādei. Apstrīdēšana augstākā iestādē ir obligāta pirms vērsšanās administratīvajā tiesā.

Ja pieteikums administratīvajai tiesai ir pamatots ar vides interesēm, tas ir pietiekami, lai būtu tiesības vērsties tiesā (sk. 1.4.1. sīkāku informāciju par tiesībām vērsties tiesā). Rakstisks pieteikums, kurā izklāstīts pamatojums, ir jāiesniedz Administratīvajā rajona tiesā, pievienojot visus pieejamos pierādījumus.

2) Kāds ir pārsūdzības iesniegšanas termiņš?

Tiek piemērots vispārīgais termiņš: viens mēnesis gan apstrīdēšanai augstākā iestādē, gan pārsūdzēšanai tiesā.

3) Vai attiecībā uz apsvērumiem, kas saskaņā ar Direktīvas par atbildību vides jomā (DAVJ) 12. panta 2. punktu pievienoti prasībai rīkoties, ir noteiktas kādas prasības, un, ja ir, tad kādas?

Atbilstoši Vides aizsardzības likuma 30.panta otrajai daļai Iesniegumā norāda pēc iespējas precīzāku informāciju par attiecīgo kaitējumu videi vai tiešiem kaitējuma draudiem.

4) Vai pastāv īpašas prasības attiecībā uz "ticamību", lai apliecinātu, ka ir nodarīts kaitējums videi, un, ja ir, tad kādas?

Netiek izvirzīti īpaši noteikumi attiecībā uz apgalvojumu ticamību. Jebkuri pierādījumi un dati palielina iespēju pārbaudīt apgalvotos faktus.

5) Vai ir noteikts konkrēts veids un/vai termiņi, kuros kompetentajai iestādei lēmums jāpaziņo tiesīgajām fiziskajām vai juridiskajām personām (ieskaitot tiesīgās vides NVO)? Ja jā, kādi tie ir?

Tiek piemērots vispārīgais termiņš lēmuma pieņemšanai, t.i., viens mēnesis; tomēr kompetentajai iestādei jāizvērtē iesniegums vai jārīkojas iespējami īsā laikā (Vides aizsardzības likuma 30.panta trešā daļa).

6) Vai gadījumos, kad videi nodarīts kaitējums vai kad pastāv nenovēršami šāda kaitējuma draudi, dalībvalsts piemēro paplašinātas tiesības pieprasīt kompetentajām iestādēm rīkoties?

Jā, Vides aizsardzības likums dod iespēju personām vērsties ar iesniegumu iestādē un ar pieteikumu tiesā abos gadījumos – ja kļūst zināms par kaitējumu videi vai tiešiem kaitējuma draudiem.

7) Kuras ir dalībvalsts norīkotās kompetentās iestādes?

Valsts vides dienests (VVD) ir kompetentā iestāde, kas veic valsts kontroli vides aizsardzības jomā un dabas resursu izmantošanā. Tā īsteno savu kompetenci caur 7 teritoriāli izvietotām reģionālajām vides pārvaldēm un Radiācijas drošības centru. VVD lēmumus var apstrīdēt funkcionāli augstākā iestādē – Vides pārraudzības valsts birojā.

Citām valsts pārvaldes iestādēm (publisko tiesību subjektiem) ir speciāla kompetence attiecīgā jomā, piemēram, vietējām pašvaldībām vispārīgi ir kompetence attiecībā uz būvatļauju izdošanu, un tas nozīmē, ka tās ir kompetentas gadījumā, ja kaitējumu videi rada darbība, kas atļauta ar būvatļauju. Valsts augu aizsardzības dienests ir vienīgā kompetentā iestāde, kas kontrolē darbības, uz kurām attiecas Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 21. aprīļa Direktīvas 2004/35/EK par atbildību vides jomā attiecībā uz videi nodarītā kaitējuma novēršanu un atlīdzināšanu III pielikums, aptverot "augu aizsardzības līdzekļus, kas definēti 2.panta 1.punktā Padomes 1991.gada 15.jūlija Direktīvā 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū" (III pielikuma 7.punkta "c" apakšpunkts).

8) Vai dalībvalsts ir noteikusi, ka pirms prasības celšanas tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Jā, pirmstiesas apstrīdēšana augstākā iestādē (lietas iepriekšēja ārpusstiesas izskatīšana) ir obligāta pirms vērsšanās tiesā, ja ir kāda augstāka iestāde, izņemot Ministru kabinetu.

1.8.4. Pārrobežu procesuālie noteikumi ar vidi saistītās lietās

1) Vai pastāv noteikumi attiecībā uz gadījumiem, kad iesaistītas citas valstis? Kurā procedūras posmā var apstrīdēt lēmumus vides jomā?

Saskaņā ar likumu "Par tiesu varu" visas personas ir vienlīdzīgas likuma un tiesas priekšā. Tiesu spriež tiesa neatkarīgi no personas izcelsmes, nacionālās piederības, valodas, dzīvesvietas. Tas nozīmē, ka valsts pārvaldes iestādes un tiesas piemēro vienādus noteikumus visām personām neatkarīgo no to nacionālās piederības un dzīvesvietas.

Ņemot vērā, ka atsevišķiem lēmumiem vides jomā un darbībām, kas ietekmē vidi, ir pārrobežu ietekme, vides tiesības paredz īstenot pasākumus, kuru mērķis ir iesaistīt ārvalstis un ārvalstu pilsoņus. Latvija ir Espo Konvencijas par ietekmes uz vidi novērtējumu pārrobežu kontekstā dalībvalsts, un no tās izrietošie pienākumi ir iekļauti Latvijas vides normatīvajos aktos.

IVN procesā citas valstis tiek informētas par paredzēto darbību, ja sākotnējā ietekmes izvērtējumā tiek konstatēts, ka paredzētajai darbībai var būt būtiska pārrobežu ietekme. Paziņošana notiek, pirms ierosinātais informē Latvijas sabiedrību par paredzēto darbību. Pēc paziņošanas ārvalstu ieinteresētajai sabiedrībai un institūcijām ir iespēja iesniegt savus priekšlikumus, ja attiecīgā valsts ir paziņojusi, ka tā nolēmusi piedalīties ietekmes novērtējumā. Visas procedūras notiek, iesaistīto valstu kompetentajām institūcijām sadarbojoties ar Ārlietu ministrijas palīdzību. Kompetentā institūcija IVN laikā konsultējas ar tās valsts kompetento institūciju, kura nolēmusi piedalīties ietekmes novērtējumā. Valsts institūcija, pašvaldība vai cita likumā noteiktā institūcija, pieņemot lēmumu par paredzētās darbības akceptēšanu vai neakceptēšanu, izvērtē arī ietekmētās valsts ieinteresēto institūciju un sabiedrības viedokli, kā arī konsultāciju rezultātus.

Arī *piesārņojošu darbību atļauju izsniegšanas procesā* ir speciāli noteikumi attiecībā uz piesārņojošām darbībām ar pārrobežu ietekmi. Ja, pamatojoties uz A kategorijas piesārņojošas darbības iesniegumā sniegto informāciju, var secināt, ka piesārņojošai darbībai iespējama pārrobežu ietekme vai attiecīgā valsts pieprasa informāciju par šo darbību, operatoram ir jānodrošina iesnieguma teksta tulkojums nepieciešamajā valodā, savukārt Vides pārraudzības valsts birojs nosūta informāciju par piesārņojošo darbību attiecīgās valsts kompetentajai institūcijai. Pēc tam tas attiecīgā ārvalsts var izlemt, vai organizēt sabiedrisko apspriešanu par paredzēto darbību. Kompetentā iestāde, kas lemj par atļaujas izsniegšanu (Valsts vides dienests) ņem vērā attiecīgās valsts kompetentās institūcijas atzinumu, kā arī šīs valsts sabiedrības priekšlikumus.

Speciālajā vides tiesību regulējumā nav paredzētas īpašas prasības attiecībā uz tādu vides lēmumu, kuriem var būt pārrobežu ietekme, apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu. Piemērojami vispārīgā administratīvā procesa noteikumi.

2) Jēdziens "attiecīgā sabiedrības daļa"?

Vides tiesībās notiek īpaši nošķirta Latvijas un cita sabiedrība. Var secināt, ka abos gadījumos tiek piemērota tā pati plašā *actio popularis* pieeja (sk. iepriekš 1.4.4.) attiecībā uz tiesībām vērsties tiesu iestādēs. Tas nozīmē, ka personām ir tiesības vērsties iestādē un tiesā, lai aizsargātu vispārīgās vides aizsardzības intereses. Šīs tiesības tiek atzītas gan fiziskajām, gan juridiskajām personām un pat interešu grupām (neregistrētām personu apvienībām). Juridiskās personas var ietvert jebkura veida nevalstiskās organizācijas, komercsabiedrības un pat politiskās partijas. Līdz šim brīdim nav to apstiprinošas tiesu prakses.

3) Vai skartās valsts NVO ir tiesības celt prasību? Kad un kurā tiesā tām būtu jāiesniedz pārsūdzības? Kādu procesuālo palīdzību tās var saņemt (juridiskā palīdzība, pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieprasīšana, pagaidu pasākumi, bezmaksas palīdzība)?

Jebkurai personai, tostarp NVO, ir vienlīdzīgas tiesības vērsties iestādēs un tiesā vides jautājumos.

Apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai piemērojami vispārīgie administratīvā procesa noteikumi (sk. iepriekš 1.7.1.1. un 1.7.1.5.).

Pēc obligātas lietas iepriekšējas ārpus tiesas izskatīšanas (apstrīdēšana augstākā iestādē) personai ir tiesības vērsties ar pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā.

Pro bono juridiskā palīdzība ir pieejama tikai tad, ja NVO ir pati par to individuālā gadījumā vienojusies. Ar juridiskajiem birojiem un advokātiem ir jākontaktējas individuāli.

 Sabiedrība par atklātību – Delna (*Transparency International* Latvijas nodaļa) sniedz juridisku atbalstu iedzīvotājiem un sabiedriskajām organizācijām lietās, kurās ir aizdomas par interešu konfliktu vai korupciju, tostarp būvniecības un teritorijas izmantošanas lietās. Delna var uzņemties lietu vešanu, ja konkrētā lieta ir sabiedriski nozīmīga, t.i., var tikt nodarīts vai jau ir nodarīts būtisks kaitējums, vai ja lietai būs precedenta raksturs, t.i., lieta veicinās izmaiņas normatīvajos aktos vai to piemērošanā.

Uz ārvalstu NVO attiecas tās pašas procesuālās garantijas, kas uz citiem procesa dalībniekiem iestādē un tiesā, ieskaitot pagaidu aizsardzību (sk. iepriekš 1.7.2.).

4) Vai skartās valsts privātpersonām ir tiesības celt prasību? Kādu procesuālo palīdzību tās var saņemt (juridiskā palīdzība, pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieprasīšana, pagaidu pasākumi, bezmaksas palīdzība)?

Ietekmētās valsts iedzīvotāji var apstrīdēt administratīvo aktu augstākā iestādē un pārsūdzēt tiesā saskaņā ar tiem pašiem noteikumiem, kas attiecas uz Latvijas iedzīvotājiem.

Uz fiziskajām personām un NVO attiecas vieni un tie paši noteikumi (sk. iepriekš 1.8.4.3.).

Pastāv finansiālā atbalsta mehānismi fiziskajām personām, tomēr nav zināmi gadījumi, kad tas vides lietās būtu piešķirts ārvalstu iedzīvotājiem. Vispārīgā gadījumā fiziskā persona, kura apstrīd administratīvo aktu augstākā iestādē, var lūgt iestādei piešķirt atlīdzību personas pārstāvim. Iestāde ņems vērā personas mantisko stāvokli un to, vai lieta ir sarežģīta. Atlīdzība tiek piešķirta normatīvajos aktos noteiktā apmērā, to izmaksā no valsts budžeta.

Ja fiziskā persona iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, viņa var lūgt:

samazināt valsts nodevas apmēru vai atbrīvot no valsts nodevas samaksas pienākuma; tiesa ņems vērā šīs personas mantisko stāvokli; piešķirt valsts apmaksātu juridisko palīdzību; ievērojot šīs personas mantisko stāvokli, tiesa var lemt par atlīdzības piešķiršanu; juridisko palīdzību faktiski nodrošinās Tiesu administrācija (konkrēta juridiskās palīdzības sniedzēja piešķiršana, sniedzamās juridiskās palīdzības apjoma un veidu noteikšana, atlīdzības izmaksa).

5) Kurā posmā tiek informēta attiecīgā sabiedrības daļa (arī iepriekš minētās puses)?

IVN procesā citām valstīm tiek paziņots par paredzēto darbību, ja sākotnējā ietekmes izvērtējumā ir konstatēta iespējama pārrobežu ietekme. Paziņošana notiek, pirms ierosinātais informē Latvijas sabiedrību par paredzēto darbību. Pēc paziņošanas ārvalstu ieinteresētajai sabiedrībai un institūcijām ir iespēja iesniegt savus priekšlikumus, ja attiecīgā valsts ir paziņojusi, ka tā nolēmusi piedalīties ietekmes novērtējumā. Valsts institūcija, pašvaldība vai cita likumā noteiktā institūcija, pieņemot lēmumu par paredzētās darbības akceptēšanu vai neakceptēšanu, izvērtē arī ietekmētās valsts ieinteresēto institūciju un sabiedrības viedokli, kā arī konsultāciju rezultātus.

Piesārņojošu darbību atļauju izsniegšanas procesā: ja, pamatojoties uz piesārņojošas darbības iesniegumā sniegto informāciju, var secināt, ka piesārņojošai darbībai iespējama pārrobežu ietekme vai attiecīgā valsts pieprasa informāciju par šo darbību, operatoram ir jānodrošina iesnieguma teksta tulkojums nepieciešamajā valodā, savukārt Vides pārraudzības valsts birojs nosūta informāciju par piesārņojošo darbību attiecīgās valsts kompetentajai institūcijai. Ārvalsts kompetentā institūcija ir jāinformē vismaz divus mēnešus pirms galīgā lēmuma pieņemšanas. Attiecīgās ārvalsts izlemj, vai organizēt sabiedrisko apspriešanu par paredzēto darbību. Kompetentā iestāde, kas lemj par atļaujas izsniegšanu (Valsts vides dienests) ņem vērā attiecīgās valsts kompetentās institūcijas atzinumu, kā arī šīs valsts sabiedrības priekšlikumus.

6) Kādi termiņi tiek piemēroti attiecībā uz sabiedrības iesaistīšanos, ieskaitot tiesu iestāžu pieejamību?

Tikai likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" ir ietverts īpašs regulējums attiecībā uz ārvalstu sabiedrības iesaistīšanas norises ilgumu: priekšlikumu iesniegšanas termiņu noteic ne īsāku par 30 dienām no dienas, kad ietekmētās valsts ieinteresētajai institūcijai nosūtīts rakstveida paziņojums un informācija. Ja ārvalstu iedzīvotāji un NVO piedalās administratīvā akta apstrīdēšanā un pārsūdzēšanā, tiem ir jāievēro tie paši vispārīgie termiņi apstrīdēšanas iesnieguma un sūdzības iesniegšanai, parasti tas ir viens mēnesis no lēmuma paziņošanas adresātam. Sīkāku informāciju sk. iepriekš 1.7.1.5.

7) Kā pusēm tiek sniegta informācija par tiesu iestāžu pieejamību?

Katrā rakstveida administratīvajā aktā un tiesas nolēmumā jābūt norādītai informācijai par lēmuma vai tiesas nolēmuma pārsūdzēšanas kārtību un termiņu. Vides pārraudzības valsts biroja mājaslapā ir pieejama **vispārīga informācija** par piesārņojošas darbības atļauju izsniegšanas procesu, kā arī detalizēta informācija par **visām izsniegtajām A un B kategorijas atļaujām**.

 Tiesu portālā ir pieejama informācija par tiesvedības norisi administratīvajās lietās, civillietās un krimināllietās.

Bezmaksas normatīvo aktu datubāze ir pieejama <https://likumi.lv>.

8) Vai dalībniekiem, kas ir ārvalstnieki, tiek nodrošināta rakstiskā un mutiskā tulkošana? Kādi ir piemērojamie noteikumi?

Normatīvajos aktos nav paredzēts īpašs valodas atbalsts ārvalstu procesa dalībniekiem procesā iestādē vai tiesā.

Gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā oficiālā valoda ir latviešu valoda. Valsts pārvaldes iestādes pieņem dokumentus tikai latviešu valodā, izņemot gadījumus, ja dokumenti saņemti no ārvalstīm. Visos citos gadījumos svešvalodā sastādīti dokumenti ir jāpārtulko latviešu valodā, lai tos varētu iesniegt iestādē. Personas var vērsties iestādē citā valodā tikai steidzamos gadījumos (policijā, ja nepieciešama neatliekama medicīniskā palīdzība utt.). Tiesvedības valoda ir latviešu valoda, un visi dokumenti tiesā ir jāiesniedz latviešu valodā. Vispārīgi juridiskajām personām nav pieejams valsts apmaksāts tiesas tulks. Tiesa pēc saviem ieskatiem var piešķirt tulku arī juridiskās personas pārstāvim.

9) Vai ir vēl kādi citi būtiski noteikumi?

-

- [1] Sk. Satversmes tiesas (t.i., Latvijas konstitucionālās tiesas) 2007.gada 29.novembra spriedums lietā Nr. 2007-10-0102, 75.2.punkts; 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03, 12.punkts, kur tieši piemērota Orhūsas konvencija, vērtējot vides nevalstiskās organizācijas (vides NVO) tiesības vērsties tiesā.
- [2] Piemēram, Augstākās tiesas 2010.gada 31.marta lēmums lietā Nr. SKA-325/2010 (A42938509), kurā jēdziens „ikviena persona” attiecināts uz politisko partiju.
- [3] Sk. Vides aizsardzības likuma 9.panta ceturtā daļa, kas paredz tiesības vērsties “ikvienai personai”, “sniedzot pamatotu informāciju”.
- [4] Sk. šajā jautājumā vadošo lietu: Satversmes tiesas 2017.gada 19.decembra spriedums lietā Nr. 2017-02-03, kurā Satversmes tiesa atzina par neatbilstošiem tiesībām uz veselīgu un labvēlīgu vidi Ministru kabineta noteikumus, kas paaugstināja atļauto trokšņu līmeni.
- [5] Satversmes tiesas 2017.gada 19.decembra spriedums lietā Nr. 2017-02-03, 16.punkts. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas atzinām (sk. 2003.gada 14.februāra spriedumu lietā Nr. 2002-14-04, 1.punkts; 2007.gada 8.februāra spriedumu lietā Nr. 2006-09-03, 11.punktu) citi normatīvie akti konkrētībā Satversmes 115.pantā paredzētās tiesības dzīvot labvēlīgā vidē; tādējādi tiesību normas konstitucionalitātes pārbaude var ietvert arī pārbaudi par to, vai apstrīdētā tiesību norma atbilst tiesību normām, kas ietvertas citos normatīvajos aktos, piemēram, Vides aizsardzības likumā, Aizsargjoslu likumā u.c., kā arī vides tiesību principiem. Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007.gada 8.februāra sprieduma lietā Nr. 2006-09-03 11.punktu, kurā ir atsauce uz Aizsargjoslu likumu un tajā ietverto ierobežojumu veikt būvniecību ezeru aizsargjoslās.
- [6] Satversmes tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā 2007-11-03, 10.–11.punkts.
- [7] Satversmes tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03, 10.punkts.
- [8] Satversmes tiesas 2017.gada 19.decembra spriedums lietā Nr. 2017-02-03, 16.punkts.
- [9] Satversmes tiesas 2004.gada 5.novembra spriedums lietā Nr. 2004-04-01, 8.2.punkts.
- [10] Augstākās tiesas 2015.gada 5.marta spriedums lietā Nr. SKA-22/2015.
- [11] Sk.: 4.pants – gadījumi, kad jāveic ietekmes uz vidi novērtējums, 3.2pants – gadījumi, kad nepieciešams sākotnējais ietekmes izvērtējums.
- [12] “Kompetentā iestāde” šajos gadījumos ir Vides pārraudzības valsts birojs (VPVB). Vairāk informāciju sk. <http://www.vpvp.gov.lv/lv>.
- [13] Šis regulējums ievieš agrāko IPPC direktīvu un tagad IED (Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 15.janvāra direktīva 2008/1/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli un Eiropas Parlamenta un Padomes 2010.gada 24.novembra direktīva 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole)), tādējādi aptverot šīs darbības, kā arī regulējumu par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijām.
- [14] Augstākās tiesas 2016.gada 25.oktobra lēmums lietā Nr. SKA-824/2016 (A420241114).
- [15] Augstākās tiesas 2010.gada 31.marta lēmums lietā Nr. SKA-325/2010 (A42938509).
- [16] Augstākās tiesas 2016.gada 15.oktobra lēmums lietā Nr. SKA-824/2016 (A420241114).
- [17] Augstākās tiesas 2015.gada 18.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-912/2015 (A420237615).
- [18] Turpat.
- [19] Augstākās tiesas 2015.gada 18.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-912/2015 (A420237615).
- [20] Augstākās tiesas 2016.gada 25.oktobra kopsēdes lēmums lietā Nr. SKA-824/2016 (A420241114).
- [21] Augstākās tiesas 2018.gada 7.maija spriedums lietā Nr. SKA-356/2018 (A420168915).
- [22] Satversmes tiesas 2007.gada 29.novembra spriedums lietā Nr. 2007-10-0102, 75.2.punkts; 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03, 12.punkts, kurā tieši piemērota Orhūsas konvencija, vērtējot vides NVO tiesības vērsties tiesā.
- [23] Ņemot vērā principu, kas ietverts Orhūsas konvencijas 3.panta 8.punktā, Administratīvā procesa likumā ir ietverts regulējums, kas vērsti uz to pieteicēju aizsardzību, kas īsteno savas tiesības, tostarp procesuālās tiesības vides tiesību jomā (sk. Administratīvā procesa likuma 4.panta ceturtā daļa).
- [24] Augstākās tiesas 2019.gada 25.marta lēmums lietā Nr. SKA-796/2019 (A420358914) ar atsauci uz Augstākās tiesas 2018.gada 27.jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-306/2018 (A4201811715).
- [25] Aptuvenus vērtējums, ņemot vērā situāciju 2020.gadā. Nav konkrētu normu, kas noteiktu lietas izskatīšanas ilgumu; lielākoties lietas izskatīšanas ilgums ir atkarīgs no lietas sarežģītības pakāpes un tiesas noslodzes.
- [26] Augstākās tiesas 2016.gada 15.oktobra lēmums lietā Nr. SKA-824/2016 (A420241114).
- [27] Augstākās tiesas 2015.gada 18.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-912/2015 (A420237615).
- [28] Turpat.
- [29] Augstākās tiesas 2015.gada 18.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-912/2015 (A420237615).
- [30] Augstākās tiesas 2016.gada 25.oktobra kopsēdes lēmums lietā Nr. SKA-824/2016 (A420241114).
- [31] Informāciju sk.: <https://www.vraa.gov.lv/lv/latvijas-vides-aizsardzibas-fonds>
- [32] Sk. informāciju par [projektu ar mērķi stiprināt NVO](#)
- [33] Augstākās tiesas 2012.gada 30.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-139/2012 (A42991709).
- [34] Augstākās tiesas 2019.gada 25.marta lēmums lietā Nr. SKA-796/2019 (A420358914) ar atsauci uz Augstākās tiesas 2018.gada 27.jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-306/2018 (A4201811715).
- [35] Augstākās tiesas 2020.gada 28.maija spriedums lietā Nr. SKA-163/2020 (A420144516), 9.punkts.
- [36] Piemēram, Augstākās tiesas 2013.gada 30.septembra lēmums lietā Nr. SKA-984/13 (A420374412), kur vides aizsardzības intereses (vides apdraudējums) bija starp tiem apsvērumiem, ko tiesa ņēma vērā.
- [37] Augstākās tiesas 2019.gada 25.marta lēmums lietā Nr. SKA-796/2019 (A420358914) ar atsauci uz Augstākās tiesas 2018.gada 27.jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-306/2018 (A4201811715).
- [38] Administratīvās apgabaltiesas 2018.gada 26.jūnija lēmums lietā Nr. A420358914, atstāts negrozīts ar Augstākās tiesas 2019.gada 25.marta lēmumu lietā Nr. SKA-796/2019 (A420358914), 5.punkts.
- [39] Augstākās tiesas 2020.gada 28.maija spriedums lietā Nr. SKA-163/2020 (A420144516), 9.punkts.
- [40] Sk. arī lietu C-529/15.
- [41] Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 1.jūlija spriedums lietā Nr. A42689508. Tiesvedību uzsāka NVO, kas lūdza kompetentajai iestādei rīkoties – izdot administratīvo aktu par patvaļīgi novietoto atkritumu aizvākšanu. Tiesa apstiprināja NVO tiesības vērsties ar šādu prasību tiesā, kā arī apmierināja pieteikumu pēc būtības.

Lapa atjaunināta: 18/12/2023

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datiem, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Tiesu iestāžu pieejamība ārpus ietekmes uz vidi novērtējuma, piesārņojuma integrētas novēršanas un kontroles, Rūpniecisko emisiju direktīvas, piekļuves informācijai un Direktīvas par atbildību vides jomā tvēruma

1.1. Lēmumi, darbības vai bezdarbība attiecībā uz konkrētām aktivitātēm, kas ietilpst ES vides tiesību aktu piemērošanas jomā, bet neietilpst ietekmes uz vidi novērtējuma un Rūpniecisko emisiju direktīvas tvērumā[1]

1) Kādas valsts tiesību normas attiecībā uz tiesībām celt prasību piemēro privātpersonām un NVO, kas vēlas panākt a) administratīvu pārskatīšanu un b) apstrīdēšanu valsts tiesā saistībā ar lēmuma pieņemšanas procedūram, darbību vai bezdarbību un tās saturu (it īpaši – izpildāmie nosacījumi un apstrīdēšanas iesniegšanas termiņi)? Cik efektīvs ir piekļuves valsts tiesām līmenis, ņemot vērā EST judikatūru un jebkādu saistīto valsts judikatūru?

Uz vides jomā pieņemtiem lēmumiem, ko neaptver IVN direktīva[2] un Industriālā piesārņojuma direktīva[3], attiecas vispārīgais administratīvā procesa regulējums, kas ietverts [Administratīvā procesa likumā](#), izņemot, ja speciālajā kādas jomas regulējumā ir ietverti atšķirīgi noteikumi.

Attiecībā uz tiesībām vērsties tiesu iestādēs, tāpat kā citās vides tiesību jomās, piemēro *actio popularis*. Tas nozīmē, ka personām ir tiesības vērsties iestādē un tiesā, lai aizsargātu vispārīgās vides aizsardzības intereses. Saskaņā ar Vides aizsardzības likumu un Augstākās tiesas judikatūru šīs tiesības tiek atzītas gan fiziskajām, gan juridiskajām personām un pat interešu grupām (neregistrētām personu apvienībām). Juridiskās personas var ietvert jebkura veida nevalstiskās organizācijas, komercsabiedrības un pat politiskās partijas. NVO netiek izvirzīti īpaši priekšnoteikumi, lai tās varētu vērsties tiesā. Vienīgais priekšnoteikums ir patiesa vides aizsardzības interese (sk. 1.4.1. sīkāku informāciju par tiesībām vērsties tiesā).

Ja persona nepiekrīt kompetentās iestādes lēmumam (administratīvajam aktam) vai bezdarbībai, tā var to apstrīdēt augstākā iestādē viena mēneša laikā kopš lēmuma spēkā stāšanās. Lēmuma pārsūdzēšanas kārtībai un termiņam ir jābūt norādītam pašā lēmumā, pretējā gadījumā lēmuma adresātam ir tiesības lēmumu pārsūdzēt garākā termiņā – viena gada laikā. Apstrīdēšanas iesniegums jāiesniedz tajā pašā iestādē, kas izdevusi administratīvo aktu (vai kurai bija pienākums to izdot), un iestāde pati to pārsūtīs pārbaudei augstākai iestādei. Apstrīdēšana augstākā iestādē ir obligāta pirms vērsšanās administratīvajā tiesā. Administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas tiek paziņots adresātam, ja vien likumā nav noteikts citādi. Paziņošanas likumā ir ietverti detalizēti noteikumi attiecībā uz dokumentu paziņošanai adresātam dažādos veidos (pasts, elektroniskais pasts utt.) un noteikumi par to, kad dokuments uzskatāms par pienācīgi paziņotu.

Personas, kuras nav administratīvā akta adresāti, bet kuru tiesības vai tiesiskās intereses šis administratīvais akts ierobežo, var apstrīdēt administratīvo aktu augstākā iestādē viena mēneša laikā no dienas, kad persona par to ir uzzinājusi, bet ne vēlāk kā viena gada laikā no attiecīgā administratīvā akta spēkā stāšanās dienas. Šis termiņš attiecas arī uz personām, kuras apstrīd lēmumu vides aizsardzības interesēs, pat ja viņas pašas netiek individuāli skartas ar attiecīgo lēmumu.

Svarīgs speciālais regulējums attiecas uz būvatļaujām. Saskaņā ar Būvniecības likuma 15.panta ceturto daļu lēmums par būvatļauju stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam, un no šī brīža sāk skaitīt apstrīdēšanas termiņu arī citām personām. Tikai tad, ja nav pienācīgi izpildīti obligātie informēšanas pasākumi, trešās personas var termiņu skaitīt, sākot no brīža, kad tās uzzināja par būvatļauju. Informēšanas pasākumi ietver lēmuma publiskošanu [Būvniecības informācijas sistēmā](#), kā arī ir noteikumi attiecībā uz informēšanu par publisko apspriešanu un iesniegumiem par izmaiņām sākotnējā būvprojektā. Būvniecības ierosinātajam ir pienākums Ministru kabineta noteikumos paredzētajos gadījumos par saņemto būvatļauju un izmaiņām būvatļaujas nosacījumos informēt sabiedrību, izvietojot būvtafelī zemes gabalā, kurā atļauta būvniecība. Būvniecības ierosinātais par saņemto būvatļauju var individuāli rakstveidā informēt tos nekustamo īpašumu īpašniekus, kuru nekustamie īpašumi robežojas ar zemes gabalu, kurā atļauts veikt būvdarbus.

Vispārīgais termiņš augstākās iestādes izdotā administratīvā akta pārsūdzēšanai administratīvajā tiesā ir viens mēnesis. Ja augstāka iestāde nav administratīvajā aktā norādījusi tā pārsūdzēšanas kārtību un termiņu, pārsūdzības termiņš pagarinās uz vienu gadu. Arī tad, ja augstāka iestāde nav pieņēmusi nekādu lēmumu attiecībā uz apstrīdēšanas iesniegumu par zemākas iestādes administratīvo aktu vai bezdarbību, persona var iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā viena gada laikā pēc tam, kad tā bija vērsusies augstākā iestādē.

2) Kāds ir administratīvās pārskatīšanas apjoms (attiecīgā gadījumā) un pārbaudes tiesā apjoms (attiecīgā gadījumā)? Vai tas attiecas gan uz procesuālo likumību, gan uz likumību pēc būtības?

Augstāka iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, var pilnībā pārbaudīt administratīvo aktu, tostarp pārbaudīt rīcības brīvības ietvaros izdarītos lietderības apsvērumus. Vienīgais izņēmums ir tad, ja zemāka iestāde ir augstākas iestādes pārraudzībā, nevis pakļautībā – tas nozīmē, ka augstāka iestāde var pārbaudīt zemākas iestādes lēmuma tiesiskumu, bet tai nav tiesību pārbaudīt lietderības apsvērumus zemākas iestādes rīcības brīvības robežās. Pārbaudot administratīvā akta tiesiskumu, tiesa pārbaudīs gan procesuālo, gan materiālo tiesību normu ievērošanu:

vai ir ievēroti būtiskie procesuālie noteikumi attiecībā uz skartajām personām un uz personām, kas ir interese par vides jautājumiem, ar īpašu uzsvāru uz pieeju vides informācijai un tiesībām uz līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, tostarp iespējām iesniegt informāciju, izteikt viedokļus un priekšlikumus, un vai izteiktie viedokļi un priekšlikumi ir pienācīgi apsvērti;

vai administratīvais process ir noritējis tādā veidā, kas sniedz pietiekamu iespēju iegūt visu nepieciešamo informāciju;

vai lēmums ir pamatots uz pareizi noskaidrotiem faktiem un vai tajā ir ietverts pietiekams un saprotams rakstisks pamatojums. Lai noskaidrotu zinātniskus un tehniskus jautājumus, kā pierādījumu var izmantot ekspertu atzinumus.

Administratīvajās lietās tiesas kompetencē ir gan fakts, gan tiesību jautājumu pārbaude. Tas nozīmē, ka tiesa var pārbaudīt jebkuru faktus vai tiesību jautājumu. Izņēmums ir tikai tajā gadījumā, ja valsts pārvaldes iestādei, kura izdevusi administratīvo aktu, ir rīcības brīvība (piemēram, kad iestāde izlemj par piemērojamā soda veidu vai apmēru) vai novērtējuma brīvība apstākļu vai risku novērtēšanā (piemēram, eksāmena rezultātu novērtēšana). Tomēr arī šajā gadījumā tiesa pārbaudīs, vai iestāde ir ņēmusi vērā visus būtiskos apstākļus un vai pareizi izdarījusi tiesiskos apsvērumus). Gadījumā, ja tiesai trūkst zināšanu zinātnē, tehnikā, mākslā vai citā nozarē, apstākļus iespējams novērtēt, nosakot ekspertīzi.

Tiesa nevar aizvietot iestādi un pieņemt lēmumu tās vietā, tomēr tiesa var konstatēt kļūdas faktus noskaidrošanā un kļūdas apsvērumos, kuri ir noveduši vai varēja novest pie kļūdaina galīgā lēmuma. Šādi secinājumi var būt pamats lēmuma atcelšanai. Tiesa var arī uzlikt pienākumu iestādei izdot lēmumu ar noteiktu saturu vai norādīt, kādi apsvērumi ir jāņem vērā, pieņemot lēmumu. Tiesa var uzlikt pienākumu iestādei veikt noteiktu faktisko rīcību vai pārtraukt tās uzsāktu faktisko rīcību.

Vides lietās, kurās iesniegts *actio popularis* pieteikums (lai aizsargātu sabiedrības intereses vides aizsardzībā), tiesas pārbaudes robežas ir noteiktas 2018. gadā taisītā Augstākās tiesas spriedumā. Tiesa atzina: lai novērtētu pieteikumu, kas iesniegts vides aizsardzības nolūkā, pārsūdzētā lēmuma (būvatļaujas) tiesiskums tiek vērtēts no tāda aspekta, vai ir pamatotas pieteicēja bažas par to, ka vides apdraudējums pastāv vai būvniecība neatbilst vides aizsardzības prasības reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem. Citiem vārdiem sakot, lai apmierinātu vides aizsardzības nolūkā iesniegtu pieteikumu un pārsūdzēto būvatļauju atceltu, tiesai nepieciešams konstatēt, ka ar pārsūdzēto būvatļauju akceptētā būvniecības iecere pati par sevi rada potenciālu vides apdraudējumu, nevis jāpārbauda jebkuri citi pieteicēja argumenti par administratīvā akta prettiesiskumu.[4] Tādējādi Augstākās tiesas atzinusi, ka sūdzību pārbaude lietās, kas balstītas uz vides tiesību izņēmumu, varētu tikt aprobežota tieši ar iespējamo vides tiesību normu pārkāpumu. Tas attiecas gan uz procesuālajiem, gan materiāltiesiskajiem jautājumiem.

3) Vai pastāv prasība, ka pirms vērsšanās tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Pēc vispārīga principa nav iespējams sākotnējo – zemākas iestādes izdoto – administratīvo aktu pārsūdzēt uzreiz tiesā. Administratīvais akts, faktiskā rīcība vai bezdarbība ir vispirms apstrīdami augstākā valsts pārvaldes iestādē, un tā ir obligāta lietas iepriekšēja ārpustiesas izskatīšana. Izņēmums ir tikai tad, ja nav augstākas iestādes vai augstāka iestāde ir Ministru kabinets – tādā gadījumā persona var apstrīdēt administratīvo aktu tajā iestādē, kura izdevusi šo aktu, vai uzreiz pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

4) Vai, lai iegūtu tiesības celt prasību valsts tiesā, ir jāpiedalās administratīvā procesa sabiedriskās apspriešanas posmā – jāsniedz piezīmes, jāpiedalās noklausīšanās utt.?

Nē, tas nav priekšnoteikums, lai varētu vērsties tiesā.^[5]

5) Vai ir kādi pamatojumi/argumenti, kuri nav izvirzāmi pārbaudes tiesā posmā?

Kā jau izskaidrots 2.1.2., izņēmums pilnai kontrolei pār administratīvo aktu ir tikai tajos gadījumos, ja valsts pārvaldes iestādei, kura izdevusi administratīvo aktu, ir rīcības brīvība (piemēram, kad iestāde izlemj par piemērojamā soda veidu vai apmēru) vai novērtējuma brīvība apstākļu vai risku novērtēšanā (piemēram, eksāmena rezultātu novērtēšana). Tomēr arī šajā gadījumā tiesa pārbaudīs, vai iestāde ir ņēmusi vērā visus būtiskos apstākļus un vai pareizi izdarījusi tiesiskos apsvērumus), ciktāl tas skar vides aizsardzības intereses.

6) Taisnīgs, objektīvs – kā šos jēdzienus piemēro valsts jurisdikcijā?

Procesuālā taisnīguma princips ir atzīts vispārējais tiesību princips un priekšnoteikums taisnīgam tiesas procesam. Tas ir citastarp minēts kā viens no vispārējiem tiesību principiem, ko piemēro valsts pārvaldes iestādes un administratīvā tiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 14.1.pantu. Atbilstoši šim principam iestāde un tiesa, pieņemot lēmumus, ievēro objektivitāti un dod procesa dalībniekiem pienācīgu iespēju izteikt savu viedokli un iesniegt pierādījumus.

7) Kā valsts tiesību aktos tiek īstenots jēdziens “savlaicīgi”?

Kā ikvienā administratīvo tiesību jomā, iestādēm ir pienākums ievērot termiņus, kuri likumā noteikti lēmumu pieņemšanai, ja vien speciālajā tiesību normās nav noteikts citādi.

Vispārīgais termiņš lēmuma pieņemšanai iestādē ir viens mēnesis no iesnieguma (vai apstrīdēšanas iesnieguma) saņemšanas. Steidzamos gadījumos persona var lūgt iestādi pieņemt lēmumu nekavējoties. Ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem. Ja nepieciešama ilgstoša fakta konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu var pagarināt līdz gadam. Augstākas iestādes lēmumu par termiņa pagarināšanu var pārsūdzēt tiesā.

Ja augstāka iestāde kavējas ar administratīvā akta izdošanu, tiesas sankcijas pret to nav piemērojamas. Tomēr personai tādā gadījumā ir tiesības iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, negaidot uz augstākas iestādes rakstisku lēmumu.

Tiesai nav noteikti termiņi, kādos izskatīt lietu pēc būtības un taisīt spriedumu. Tiesnesis (tiesa) izskata lietas rindas kārtībā. Tiesvedības ilgums ir atkarīgs no lietas sarežģītības pakāpes un arī pašu procesa dalībnieku rīcības procesa gaitā. Vides lietas nav izņēmuma kategorija un tiek izskatītas rindas kārtībā. Pagaidu aizsardzības lūgumi tiek izņemti, ņemot vērā situācijas steidzamību, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā no lietas ierosināšanas dienas vai no pienācīgi motivēta lūguma iesniegšanas dienas, ja to iesniedz vēlāk.

8) Vai ir pieejami pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi? Ja ir pieejami, – kādi ir procedūras noteikumi, lai varētu uz tiem pretendēt? Vai katrā nozarē papildus vispārējiem valsts noteikumiem ir piemērojami kādi īpaši noteikumi?

Kad administratīvais akts tiek pārsūdzēts administratīvajā tiesā, administratīvā akta darbība parasti tiek apturēta no pieteikuma iesniegšanas dienas. Piemēram, ir aizliegts uzsākt paredzēto darbību, veikt būvniecību, iestādes nevar izdot jaunus administratīvos aktus, kas pamatojas uz pārsūdzēto administratīvo aktu.

Piemērojami vispārīgie noteikumi pagaidu aizsardzības piemērošanai tiesas procesā (sk. iepriekš 1.7.2. detalizētu skaidrojumu par administratīvā akta darbības apturēšanu un izņēmumiem).

Personas, kas pārsūdzējušas administratīvo aktu tiesā, var lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību, ja tā nav apturēta uz likuma pamata. Savukārt administratīvā akta adresāts (piemēram, persona, kura veic darbību, kas apdraud vidi) var lūgt tiesu atjaunot administratīvā akta darbību, ja to ir apturējusi augstāka iestāde. Tiesa jautājumu par pagaidu aizsardzību izlemj, apsverot gan lēmuma pirmšķietamu tiesiskumu (steidzamības kārtībā, bez ietekmes uz lietas galīgo nolēmumu), gan iespējamu kaitējumu iesaistītajām interesēm, ieskaitot vides aizsardzības intereses.

Procesa dalībnieki var lūgt piemērot pagaidu aizsardzību (administratīvā akta darbības apturēšanu vai atjaunošanu, pagaidu noregulējumu) jebkurā tiesvedības stadijā, arī apelācijas un kasācijas instances tiesā, kad tiem šī pagaidu aizsardzība ir steidzami vajadzīga. Lūguma pieteikšanai nav noteikti termiņi. Tiesību izmantošana lūgt pagaidu aizsardzību nevar pati par sevi radīt nelabvēlīgas sekas, tostarp privāttiesiskas. Tas nozīmē, ka persona nebūs mantiski atbildīga par iespējamām zaudējumiem, kas varētu rasties citai personai sakarā ar tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu. Procesā dalībniekam, kurš lūdz piemērot pagaidu aizsardzību, ir jāsamaksā valsts budžetā drošības nauda 15 *euro*. Fiziskā persona var lūgtu tiesu atbrīvot to pilnībā vai daļēji no drošības naudas samaksas. Ja lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu tiek apmierināts, drošības nauda tiek atmaksāta.

9) Kādi ir noteikumi attiecībā uz prasības celšanu tiesā par tiesu iestāžu pieejamību šajās jomās? Kādas varētu būt sekas, ja lieta tiesā tiek zaudēta? Kādi ir aizsardzības pasākumi pret pārmērīgām izmaksām, un vai tie ietver tiešu atsauci uz tiesību aktā paredzētu prasību, ka izmaksām nevajadzētu būt pārmērīgām?

Piemērojami vispārīgie administratīvā procesa noteikumi.

Administratīvais process iestādē ir bez maksas.

Ja persona iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, tai ir jārēķinās ar valsts nodevām.

Iesniedzot pieteikumu pirmās instances administratīvajā tiesā, pieteicējam ir jāsamaksā 30 *euro* valsts nodeva. Valsts nodeva par pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanu apelācijas kārtībā ir 60 *euro*. Drošības nauda par kasācijas sūdzības iesniegšanu Augstākajai tiesai ir 70 *euro*. Drošības nauda par lūgumu piemērot pagaidu aizsardzību vai par blakus sūdzības iesniegšanu ir 15 *euro*. Drošības nauda, iesniedzot pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, ir 15 *euro*.

Valsts nodevas apmērs ir vienāds visu kategoriju administratīvajās lietās. Izņēmums ir patvēruma meklētāju lietām, kurās valsts nodeva nav jāmaksā. Tiesa, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, var samazināt valsts nodevu un drošības naudu apmēru vai atbrīvot pilnībā no samaksas pienākuma.

Administratīvā procesa likums neparedz nekādas citas nodevas vai drošības naudas.

Gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā personai ir jāsedz paši savi izdevumi: atlīdzība pārstāvim vai juridiskās palīdzības sniedzējam (ja persona tādu piesaistījusi); samaksa privātiem ekspertiem (ja persona tādus piesaistījusi pati pēc savas iniciatīvas) un izdevumi par jebkuru citu pierādījumu iegūšanu vai radīšanu (kopēšana, pieprasīšana iestādēm utt.), ja procesa dalībnieks tos iegūst pats.

Izdevumi par paša procesa dalībnieka piesaistītu juridisko palīdzību vai privātām ekspertīzēm netiek regulēti un galvenokārt būs atkarīgi no tirgus situācijas, lietas sarežģītības vai ekspertīzē vērtējamo apstākļu sarežģītības.

Tiesa spriedumā izlemj jautājumu par samaksāto valsts nodevu atlīdzināšanu: ja pieteikums par administratīvo aktu tiek pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa uzliek pienākumu atbildētājam (attiecīgi valstij vai pašvaldībai) atlīdzināt pieteicējam tā samaksāto valsts nodevu; ja pieteikums tiek noraidīts, valsts nodeva netiek atlīdzināta. Tas pats princips attiecas uz drošības naudu atmaksu: pieteicējs atgūst samaksāto drošības naudu, ja tiek apmierināta kasācijas sūdzība (vai lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu, blakus sūdzība vai pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem).

Tiesa nelemj par citu veidu izdevumu atlīdzināšanu. Tādējādi visi citi izdevumi, ja neskaita valsts nodevas un drošības naudas, procesa dalībniekiem netiek atlīdzināti. Tomēr jāņem vērā, ka gadījumā, ja pieteikums par administratīvo aktu tiek apmierināts, pieteicējs pēc tam var lūgt atbildētājam atlīdzināt visus zaudējumus, ko radījis prettiesiskais administratīvais akts, un tas var ietvert arī izmaksas, kas radušās, piesaistot juridiskās palīdzības sniedzēju vai ekspertus.

Ņemot to vērā, vidusmēra process abos līmeņos (valsts pārvaldes iestādē un tiesā) neprasa lielas izmaksas attiecībā uz valsts nodevām un citiem likumā noteiktiem maksājumiem. Princips, kas pasargā pieteicēju no pienākuma atlīdzināt otram procesa dalībniekam (valstij, pašvaldībai vai citam publisko tiesību subjektam) izdevumus, kalpo kā garantija pret pārmērīgām procesa izmaksām.

Normatīvie akti neietver tiešu norādi uz to, ka izmaksas nedrīkst būt pārmērīgas.

1.2. Lēmumi, darbības vai bezdarbība attiecībā uz administratīvajām procedūrām, kas jāievēro, lai izpildītu Direktīvas 2001/42/EK par stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu (SVN direktīva) valsts īstenošanas tiesību aktus[6]

1) Kādas valsts tiesību normas attiecībā uz tiesībām celt prasību piemēro privātpersonām un NVO, kas vēlas panākt a) administratīvu pārskatīšanu un b) apstrīdēšanu valsts tiesā saistībā ar lēmuma pieņemšanas procedūrām, darbību vai bezdarbību (it īpaši – izpildāmie nosacījumi un apstrīdēšanas iesniegšanas termiņi)? Cik efektīvs ir piekļuves valsts tiesām līmenis, ņemot vērā EST judikatūru un jebkādu saistīto valsts judikatūru?

Likums ²⁷ „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” paredz veikt stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu plānošanas dokumentiem, kuru īstenošana var būtiski ietekmēt vidi. Plānošanas dokumenta sagaidāmā ietekme uz vidi tiek uzskatīta par būtisku, ja tas ir minēts Ministru kabineta noteikumos (2004.gada 23.

marta noteikumi Nr. 157) vai ja individuālā gadījumā Vides pārraudzības valsts birojs to atzīst par būtisku.

Likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” paredz sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā, pienākumu ņemt vērā sabiedrības izteiktos priekšlikumus, kā arī veikt informēšanas pasākumus par galīgo lēmumu. Konkrētu jomu speciālais regulējums (piemēram, ²⁸ Teritorijas attīstības plānošanas likums) ietver īpašus noteikumus procedūrām, kādās atbilstoši stratēģiskā novērtējuma rezultātiem tiek pieņemti galīgie plānošanas, normatīvie vai administratīvie lēmumi. Iespēja apstrīdēt augstākā iestādē vai pārsūdzēt tiesā jebkuru plānošanas dokumentu un lēmumu, kas ir pamatots (vai kuram būtu jābūt pamatotam) ar stratēģisko novērtējumu, ir atkarīga no dokumenta veida un juridiskā statusa. Plānošanas dokumenti, kuri nerada individuālas tiesiskās sekas (nenoregulē konkrētu tiesisko situāciju), nav administratīvie akti, tādēļ tos nav iespējams pārsūdzēt tiesā. Plānošanas dokumentus, kas ietverti normatīvajā aktā (noteikumi vai pašvaldību saistošie noteikumi, tādi ir arī pašvaldības teritorijas plānojumi), var pārbaudīt tikai Satversmes tiesā (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju par pieteikuma jeb konstitucionālās sūdzības iesniegšanu).

Tikai lēmumi, kas rada tiešas tiesiskās sekas individuālām personām (vai noregulē individuālus objektus), var tikt uzskatīti par administratīvajiem aktiem, kurus iespējams pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Pašvaldību izstrādātie detālplānojumi ir visbiežāk sastopamie plānošanas dokumenti, kam ir vispārīgā administratīvā akta statuss un kurus līdz ar to ir iespējams pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Gadījumā, ja ir pieļaujams iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, tiek piemēroti tie paši procesuālie noteikumi, kas attiecībā uz citiem lēmumiem vides jomā. Tas nozīmē, ka personas tiesības vērsties tiesā nosaka kā *actio popularis* pieteikumam (tiesības vērsties tiesā sabiedrības interesēs). Tādējādi personai ir tiesības vērsties tiesā ne tikai savu individuālo interešu aizsardzībai, bet arī vispārējo vides aizsardzības interešu nolūkā.

Administratīvajam procesam iestādē un tiesā tiek piemēroti tie paši procesa noteikumi, kas citu kategoriju administratīvajās lietās (sk. iepriekš 1.3.2).

Gan iestādes lēmuma apstrīdēšanai augstākā iestādē, gan pārsūdzēšanai tiesā vispārīgais termiņš ir viens mēnesis. Pašvaldības detālplānojumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā mēneša laikā pēc tam, kad ir publicēts paziņojums par detālplānojuma apstiprināšanu, un neatkarīgi no tā, vai detālplānojumā norādīta tā pārsūdzēšanas kārtība un termiņš.

Pastāv arī īpašs mehānisms, lai nekavējoties novērstu kļūdas saistībā ar sabiedrības iesaistīšanu un informācijas sniegšanu stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procesā neatkarīgi no formas, kādā tiek iemiesots plānošanas dokuments (likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 26.panta otrā daļa).

Stratēģiskā novērtējuma procesa laikā ikviena persona var iesniegt kompetentajai institūcijai (Vides pārraudzības valsts birojam) sūdzību, ja tiek pārkāptas vai ignorētas normatīvajos aktos noteiktās sabiedrības tiesības uz informāciju vai līdzdalību. Ja biroja lēmums personu neapmierina, tā var iesniegt sūdzību Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.

Tiesas piemēro Eiropas Savienības (ES) tiesības un Eiropas Savienības Tiesas (EST) judikatūru. Procesā dalībnieki savā argumentācijā var atsaukties gan uz ES tiesībām un EST judikatūru, gan uz starptautiskajām tiesībām (piemēram, Orhūsas konvenciju). Tiesa var piemērot ES tiesības un EST judikatūru arī pēc savas iniciatīvas, cik to uzskata par iespējamu. Procesā dalībnieki var lūgt rosināt uzdot EST jautājumus prejudiciālā nolēmuma sniegšanai.

Ņemot vērā *actio popularis* pieeju un tās plašo tvērumu Latvijas tiesās, kā arī plašo ES tiesību piemērošanu un administratīvā akta pārbaudes apjomu tiesā (gan procesuālie, gan materiāltiesiskie un gan fakti, gan tiesību jautājumi), Latvijas tiesu sistēma nodrošina visai efektīvu pieeju tiesu iestādēm vides lietās. Tomēr vēl arvien varētu būt uzlabojami attiecībā uz lietu izskatīšanas ilgumu, jo īpaši kasācijas instances tiesā.

2) Kāds ir administratīvās pārskatīšanas apjoms (attiecīgā gadījumā) un pārbaudes tiesā apjoms (attiecīgā gadījumā)? Vai tas attiecas gan uz procesuālo likumību, gan uz likumību pēc būtības?

Pārbaudot plānošanas dokumenta tiesiskumu, tiesa pārbaudīs gan procesuālo, gan materiālo tiesību normu ievērošanu:

vai ir ievēroti būtiskie procesuālie noteikumi attiecībā uz skartajām personām un uz personām, kam ir interese par vides jautājumiem, ar īpašu uzsvāru uz pieeju vides informācijai un tiesībām uz līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, tostarp iespējams iesniegt informāciju, izteikt viedokļus un priekšlikumus un uz pienācīgi rūpīgu iestādes attieksmi pret šiem viedokļiem un priekšlikumiem;

vai stratēģiskais IVN ir noritējis tādā veidā, kas sniedz pietiekamu iespēju iegūt visu nepieciešamo informāciju par paredzētās darbības iespējamo ietekmi uz vidi;

vai galīgais lēmums ir pamatots uz pareizi noskaidrotiem faktiem un vai tajā ir ietverts pietiekams un saprotams rakstisks pamatojums.

Ja plānošanas dokuments ir apstiprināts kā normatīvais akts, Satversmes tiesa ir kompetenta pārbaudīt gan normatīvā akta procesuālo, gan materiālo tiesiskumu.

3) Vai pastāv prasība, ka pirms vērsšanās tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Procedūras attiecībā uz teritorijas plānojumiem.

²⁹ Teritorijas attīstības plānošanas likuma 27.pants nosaka pašvaldību teritorijas plānojumu un lokālplānojumu pārsūdzēšanas kārtību. Tā kā šos plānojumus pieņem kā vietējās pašvaldības saistošos noteikumus (normatīvos aktus), to pārbaude ietilpst Satversmes tiesas kompetencē. Pirms pieteikuma (konstitucionālās sūdzības) iesniegšanas Satversmes tiesā personai ir jāvēršas kompetentajā valsts pārvaldes iestādē, t.i., par teritorijas attīstības plānošanu atbildīgajā ministrijā (šobrīd – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā). Sūdzību var iesniegt divu mēnešu laikā pēc tam, kad stājušies spēkā

saistošie noteikumi, ar kuriem apstiprināts attiecīgais plānojums. Pēc šīs pirmstiesas izskatīšanas persona var iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu par vietējās pašvaldības saistošo noteikumu atbilstību augstāka juridiskā spēka normām. Pieteikums jāiesniedz Satversmes tiesā sešu mēnešu laikā pēc attiecīgo pašvaldības saistošo noteikumu spēkā stāšanās dienas (Satversmes tiesas likuma 19.3.panta otrā daļa).
detālplānojumus pieņem kā administratīvos aktus, kā to paredz Teritorijas attīstības plānošanas likuma 30.pants. Tādējādi attiecīgo detālplānojumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Tā kā pašvaldībai nav augstākas iestādes, pieteikumu var iesniegt uzreiz Administratīvajā rajona tiesā, mēneša laikā pēc tam, kad ir publicēts paziņojums par detālplānojuma apstiprināšanu, un neatkarīgi no tā, vai detālplānojumā norādīta tā pārsūdzēšanas kārtība un termiņš. Pieteikuma iesniegšana administratīvajā tiesā aptur detālplānojuma darbību, bet tiesa, saņemot attiecīgu lūgumu, var lemt par detālplānojuma darbības atjaunošanu.

Procedūras tādu plānojumu pārsūdzēšanai, kas pieņemti ar citu veidu normatīvajiem aktiem. Persona var iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu par tādu normatīvo aktu (kas nav pašvaldības teritorijas plānojums vai lokālplānojums) atbilstību augstāka juridiskā spēka normām. Sk. 2.5.1. detalizētu informāciju par pārsūdzēšanas kārtību.

4) Vai, lai iegūtu tiesības celt prasību valsts tiesā, ir jāpiedalās administratīvā procesa sabiedriskās apspriešanas posmā – jāsniedz piezīmes, jāpiedalās noklausīšanās utt.?

Nē, tas nav priekšnoteikums, lai vērstos ar pieteikumu administratīvajā tiesā.^[7] Attiecībā uz konstitucionālajām sūdzībām jāvērs uzmanība uz to, ka Satversmes tiesa ir izstrādājusi pati savus kritērijus, pēc kādiem nosaka personas subjektīvās tiesības vērsties tiesā, tostarp, ka personai pirms tam ir jāpiedalās plānošanas procesā (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju).

5) Vai ir pieejami pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi? Ja ir pieejami, – kādi ir procedūras noteikumi, lai varētu uz tiem pretendēt? Vai katrā nozarē papildus vispārējiem valsts noteikumiem ir piemērojami kādi īpaši noteikumi?

Attiecībā uz detālplānojumiem, kas pieņemti kā administratīvie akti: līdz ar pieteikuma iesniegšanu tiesā detālplānojuma darbība tiek apturēta, bet darbību var lūgt atjaunot ar tiesas lēmumu (Teritorijas attīstības plānošanas likuma 30.pants). Lūgumu par administratīvā akta darbības atjaunošanu var iesniegt jebkurā tiesas procesa stadijā, arī apelācijas un kasācijas instances tiesā, lūguma iesniegšanai nav noteikti termiņi.

Ja plānošanas dokumenti ir pieņemti kā normatīvie akti:

pašvaldību teritorijas plānojumu un lokālplānojumu gadījumā kompetentā ministrija, kas saņem iesniegumu ar iebildumiem par plānojumu (sk. 2.2.3.a), lemj par iespēju īstenot plānojumu pilnībā vai daļā; atkarībā no iesnieguma izskatīšanas rezultātiem saistošo noteikumu darbība tiks apturēta vai atjaunota (Teritorijas attīstības plānošanas likuma 27.pants).

Satversmes tiesā nepastāv pagaidu aizsardzības instrumenti, kas apturētu normatīvo aktu darbību; tas attiecas arī uz gadījumiem, ja pieteikums iesniegts par normatīvā akta formā pieņemtiem plānojumiem.

6) Kādi ir noteikumi attiecībā uz prasības celšanu tiesā par tiesu iestāžu pieejamību šajās jomās? Kādas varētu būt sekas, ja lieta tiesā tiek zaudēta? Kādi ir aizsardzības pasākumi pret pārmērīgām izmaksām, un vai tie ietver tiešu atsauci uz tiesību aktā paredzētu prasību, ka izmaksām nevajadzētu būt pārmērīgām?

Piemērojami vispārīgie administratīvā procesa noteikumi.

Administratīvais process iestādē ir bez maksas.

Ja persona iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, tai ir jārēķinās ar valsts nodevām.

Iesniedzot pieteikumu pirmās instances administratīvajā tiesā, pieteicējam ir jāsamaksā 30 *euro* valsts nodeva. Valsts nodeva par pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanu apelācijas kārtībā ir 60 *euro*. Drošības nauda par kasācijas sūdzības iesniegšanu Augstākajai tiesai ir 70 *euro*. Drošības nauda par lūgumu piemērot pagaidu aizsardzību vai par blakus sūdzības iesniegšanu ir 15 *euro*. Drošības nauda, iesniedzot pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, ir 15 *euro*.

Valsts nodevas apmērs ir vienāds visu kategoriju administratīvajās lietās. Izņēmums ir patvēruma meklētāju lietām, kurās valsts nodeva nav jāmaksā. Tiesa, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, var samazināt valsts nodevu un drošības naudu apmēru vai atbrīvot pilnībā no samaksas pienākuma.

Administratīvā procesa likums neparedz nekādas citas nodevas vai drošības naudas.

Gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā personai ir jāsedz pašai savi izdevumi: atlīdzība pārstāvim vai juridiskās palīdzības sniedzējam (ja persona tādu piesaistījusi); samaksa privātiem ekspertiem (ja persona tādus piesaistījusi pati pēc savas iniciatīvas) un izdevumi par jebkuru citu pierādījumu iegūšanu vai radīšanu (kopēšana, pieprasīšana iestādēm utt.), ja procesa dalībnieks tos iegūst pats.

Izdevumi par paša procesa dalībnieka piesaistītu juridisko palīdzību vai privātām ekspertīzēm netiek regulēti un galvenokārt būs atkarīgi no tirgus situācijas, lietas sarežģītības vai ekspertīzē vērtējamo apstākļu sarežģītības.

Tiesa spriedumā izlemj jautājumu par samaksāto valsts nodevu atlīdzināšanu: ja pieteikums par administratīvo aktu tiek pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa uzliek pienākumu atbildētājam (attiecīgi valstij vai pašvaldībai) atlīdzināt pieteicējam tā samaksāto valsts nodevu; ja pieteikums tiek noraidīts, valsts nodeva netiek atlīdzināta. Tas pats princips attiecas uz drošības naudu atmaksu: pieteicējs atgūst samaksāto drošības naudu, ja tiek apmierināta kasācijas sūdzība (vai lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu, blakus sūdzība vai pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem).

Tiesa nelemj par citu veidu izdevumu atlīdzināšanu. Tādējādi visi citi izdevumi, ja neskaita valsts nodevas un drošības naudas, procesa dalībniekiem netiek atlīdzināti. Tomēr jāņem vērā, ka gadījumā, ja pieteikums par administratīvo aktu tiek apmierināts, pieteicējs pēc tam var lūgt atbildētājam atlīdzināt visus zaudējumus, ko radījis pretrastiskais administratīvais akts, un tas var ietvert arī izmaksas, kas radušās, piesaistot juridiskās palīdzības sniedzēju vai ekspertus.

1.3. Lēmumi, darbība vai bezdarbība attiecībā uz administratīvajām procedūrām, kas jāievēro, lai izpildītu Orhūsas konvencijas 7. pantā noteiktās sabiedrības līdzdalības prasības attiecībā uz plāniem un programmām, kuri nav iesniegti Direktīvā 2001/42/EK par stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu paredzēto procedūru veikšanai^[8]

1) Kādas valsts tiesību normas attiecībā uz tiesībām celt prasību piemēro privātpersonām un NVO, kas vēlas panākt a) administratīvu pārskatīšanu un b) apstrīdēšanu valsts tiesā saistībā ar lēmuma pieņemšanas procedūrām, darbību vai bezdarbību (it īpaši – izpildāmie nosacījumi un apstrīdēšanas iesniegšanas termiņi)? Cik efektīvs ir piekļuves valstu tiesām līmenis, ņemot vērā EST judikatūru un jebkādu saistīto valsts judikatūru?

Kā izskaidrots iepriekš 2.2.1., likums ^[9] „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” paredz veikt stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu tādiem plānošanas dokumentiem, kuru īstenošana var būtiski ietekmēt vidi. Ja paredzētajai plānošanas iniciatīvai vai jebkuram valsts izstrādātam plānam vai programmai nav sagaidāma būtiska ietekme uz vidi, bet tomēr ir saistība ar vidi, plānošanas dokumenta vai programmas izstrādāšanā jāievēro procesuālie noteikumi, kas ietverti attiecīgā speciālajā regulējumā. Piemēram, saskaņā ar ^[10] Teritorijas attīstības plānošanas likumu un saskaņā ar to izdotajiem Ministru kabineta noteikumiem vietējās pašvaldības detālplānojums vai lokālplānojums var ietvert attīstības priekšlikumu, kam ir būtiska ietekme uz vidi vai NATURA 2000 teritoriju; ja tas tā ir, tad obligāti jāveic stratēģiskais novērtējums. Savukārt, ja attīstība priekšlikuma īstenošanai nav sagaidāma būtiska ietekme uz vidi, detālplānojuma izstrādē ir jāievēro tāda pati plānošanas procedūra, tikai bez stratēģiskā novērtējuma.

Arī tad, ja netiek veikts stratēģiskais novērtējums, ar vidi saistītu plānošanas dokumentu izstrādes speciālais regulējums paredz sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā, pienākumu apsvērt ieteiktos viedokļus un priekšlikumus, kā arī pasākumus informēšanai par galīgo lēmumu. Jāatgādina, ka Latvijas ratificētā Orhūsas konvencija, kas prasa sabiedrības iesaistīšanu ar vidi saistītās plānošanas procedūrās, ir piemērojama valsts pārvaldes iestādēs un tiesās. Iespēja apstrīdēt augstākā iestādē vai pārsūdzēt tiesā jebkuru plānošanas dokumentu un lēmumu, kam ir ietekme uz vidi, ir atkarīga no dokumenta veida un juridiskā statusa. Plānošanas dokumenti, kuri nerada individuālas tiesiskās sekas (nenoregulē konkrētu tiesisko situāciju), nav administratīvie akti, tādēļ tos nav iespējams pārsūdzēt tiesā. Parasti plānojumam pašam par sevi nav saistoša spēka (tiešu tiesisku segu) attiecībā uz individuālām personām. Tādā gadījumā tie nav pārsūdzami nevienā tiesā.

Plānošanas dokumentus, kas ietverti normatīvajā aktā (noteikumi vai pašvaldību saistošie noteikumi, tādi ir arī pašvaldības teritorijas plānojumi) var pārbaudīt tikai Satversmes tiesā (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju par pieteikuma jeb konstitucionālās sūdzības iesniegšanu).

Tikai lēmumi, kas rada tiesas tiesiskās sekas individuālām personām (vai noregulē individuālus objektus), var tikt uzskatīti par administratīvajiem aktiem, kuros iespējams pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Pašvaldību izstrādātie detaļplānojumi ir visbiežāk sastopamie plānošanas dokumenti, kam ir vispārīgā administratīvā akta statuss un kuros līdz ar to ir iespējams pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Gadījumā, ja ir pieļaujams iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, tiek piemēroti tie paši procesuālie noteikumi, kas attiecībā uz citiem lēmumiem vides jomā. Tas nozīmē, ka personas tiesības vērsties tiesā nosaka kā *actio popularis* pieteikumam (tiesības vērsties tiesā sabiedrības interesēs). Tādējādi personai ir tiesības vērsties tiesā ne tikai savu individuālo interešu aizsardzībai, bet arī vispārējo vides aizsardzības interešu nolūkā. Iestādē un tiesā tiek piemēroti tie paši vispārīgie administratīvā procesa noteikumi, kas citās administratīvo lietu kategorijās (sk. iepriekš 1.3.2.).

Tiesas piemēro Eiropas Savienības (ES) tiesības un Eiropas Savienības Tiesas (EST) judikatūru. Procesa dalībnieki savā argumentācijā var atsaukties gan uz ES tiesībām un EST judikatūru, gan uz starptautiskajām tiesībām (piemēram, Orhūsas konvenciju). Tiesa var piemērot ES tiesības un EST judikatūru arī pēc savas iniciatīvas, cik to uzskata par iespējamu. Procesa dalībnieki var lūgt rosināt uzdot EST jautājumus prejudiciālā nolēmuma sniegšanai.

2) Kāds ir administratīvās pārskatīšanas apjoms (attiecīgā gadījumā) un pārbaudes tiesā apjoms (attiecīgā gadījumā)? Vai tas attiecas gan uz procesuālo likumību, gan uz likumību pēc būtības?

Ja plānojums ir pieņemts administratīvā akta formā, administratīvā akta pārbaudes robežas ir tādas pašas kā citas administratīvo lietu kategorijās. Tiesa pārbaudīs, vai lēmums, ar kuru pieņemts plānojums, atbilst gan procesuālo, gan materiālo tiesību normām.

Ja plānojums ir ietverts normatīvajā aktā, arī tādā gadījumā Satversmes tiesa kā kompetentā tiesa var pārbaudīt gan procesuālo, gan materiālo tiesiskumu (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju).

3) Vai pastāv prasība, ka pirms vērsšanās tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Vispārīgi ir jābūt vismaz vienai apstrīdēšanai augstākā iestādē kā obligātai lietas iepriekšējai ārpusstiesas izskatīšanai, ja plānojums ir pieņemts administratīvā akta formā, izņemot, ja nav augstākas iestādes vai vienīgā augstākā iestāde ir Ministru kabinets. Tā kā publisko tiesību subjekts, kas parasti izdod plānojumu kā administratīvo aktu, ir pašvaldība (detaļplānojumi) un tā kā pašvaldībai nav augstākas iestādes, tad pieteikums ir iesniedzams uzreiz administratīvajā tiesā.

Iestādei, kas izdod administratīvo aktu, tajā ir jānorāda apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas kārtība.

Ja plānošanas dokuments ir pieņemts kā normatīvais akts, personai pirms vērsšanās Satversmes tiesā ir jāizsmeļ vispārīgie tiesību aizsardzības līdzekļi, ja tādi pastāv (piemēram, jāpārsūdz administratīvajā tiesā administratīvais akts, kas izdots uz attiecīga normatīvā akta pamata, ja tas iespējams). Uzmanība vērsama uz to, ka pašvaldības teritorijas plānojumi un lokālplānojumi (t.i., pašvaldības saistošie noteikumi) ir apstrīdami Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā, un pēc tam var vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā. Pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc attiecīgo pašvaldības saistošo noteikumu spēkā stāšanās.

4) Vai, lai iegūtu tiesības celt prasību valsts tiesā, ir jāpiedalās administratīvā procesa sabiedriskās apspriešanas posmā – jāsniedz piezīmes, jāpiedalās noklausīšanās utt.?

Nē, tas nav priekšnoteikums, lai vērstos ar pieteikumu administratīvajā tiesā.^[9] Attiecībā uz konstitucionālajām sūdzībām jāvērs uzmanība uz to, ka Satversmes tiesa ir izstrādājusi pati savus kritērijus, pēc kādiem nosaka personas subjektīvās tiesības vērsties tiesā, tostarp, ka personai pirms tam ir jāpiedalās plānošanas procesā (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju).

5) Vai ir pieejami pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi? Ja ir pieejami, – kādi ir procedūras noteikumi, lai varētu uz tiem pretendēt? Vai katrā nozarē papildus vispārējiem valsts noteikumiem ir piemērojami kādi īpaši noteikumi?

Vispārīgi, ja augstākā iestādē tiek apstrīdēts zemākas iestādes izdots administratīvais akts vai ja administratīvajā tiesā tiek iesniegt pieteikums, šā akta darbība tiek apturēta (sk. iepriekš 1.7.2. sīkāku skaidrojumu par administratīvā akta darbības apturēšanu un tās izņēmumiem). Ja administratīvā akta darbība līdz ar pārsūdzēšanu netiek apturēta, personas, kas pārsūdz administratīvo aktu, var lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību ar tiesas lēmumu. Tiesa, izlemjot šādu lūgumu, novērtēs gan administratīvā akta pirmšķietamu tiesiskumu, gan iespējamo kaitējumu iesaistītajām interesēm, tostarp vides aizsardzības interesēm.

Tiesas procesa dalībnieki var lūgt pagaidu aizsardzību (administratīvā akta darbības apturēšanu vai atjaunošanu, pagaidu noregulējumu) jebkurā tiesvedības stadijā, arī apelācijas un kasācijas instances tiesā, lūguma pieteikšanai nav noteikti termiņi.

Satversmes tiesā nepastāv pagaidu aizsardzības instrumenti attiecībā uz normatīvo aktu.

6) Kādi ir noteikumi attiecībā uz prasības celšanu tiesā par tiesu iestāžu pieejamību šajās jomās? Kādas varētu būt sekas, ja lieta tiesā tiek zaudēta? Kādi ir aizsardzības pasākumi pret pārmērīgām izmaksām, un vai tie ietver tiešu atsauci uz tiesību aktā paredzētu prasību, ka izmaksām nevajadzētu būt pārmērīgām?

Piemērojami vispārīgie administratīvā procesa noteikumi.

Administratīvais process iestādē ir bez maksas.

Ja persona iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, tai ir jārēķinās ar valsts nodevām.

Iesniedzot pieteikumu pirmās instances administratīvajā tiesā, pieteicējam ir jāsamaksā 30 *euro* valsts nodeva. Valsts nodeva par pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanu apelācijas kārtībā ir 60 *euro*. Drošības nauda par kasācijas sūdzības iesniegšanu Augstākajai tiesai ir 70 *euro*. Drošības nauda par lūgumu piemērot pagaidu aizsardzību vai par blakus sūdzības iesniegšanu ir 15 *euro*. Drošības nauda, iesniedzot pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, ir 15 *euro*.

Valsts nodevas apmērs ir vienāds visu kategoriju administratīvajās lietās. Izņēmums ir patvēruma meklētāju lietām, kurās valsts nodeva nav jāmaksā. Tiesa, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, var samazināt valsts nodevu un drošības naudu apmēru vai atbrīvot pilnībā no samaksas pienākuma.

Administratīvā procesa likums neparedz nekādas citas nodevas vai drošības naudas.

Gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā personai ir jāsedz pašai savi izdevumi: atlīdzība pārstāvim vai juridiskās palīdzības sniedzējam (ja persona tādu piesaistījusi); samaksa privātiem ekspertiem (ja persona tādus piesaistījusi pati pēc savas iniciatīvas) un izdevumi par jebkuru citu pierādījumu iegūšanu vai radīšanu (kopēšana, pieprasīšana iestādēm utt.), ja procesa dalībnieks tos iegūst pats.

Izdevumi par paša procesa dalībnieka piesaistītu juridisko palīdzību vai privātām ekspertīzēm netiek regulēti un galvenokārt būs atkarīgi no tirgus situācijas, lietas sarežģītības vai ekspertīzē vērtējamo apstākļu sarežģītības.

Tiesa spriedumā izlemj jautājumu par samaksāto valsts nodevu atļūdināšanu: ja pieteikums par administratīvo aktu tiek pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa uzliek pienākumu atbildētājam (attiecīgi valstij vai pašvaldībai) atļūdināt pieteicējam tā samaksāto valsts nodevu; ja pieteikums tiek noraidīts, valsts nodeva netiek atļūdināta. Tas pats princips attiecas uz drošības naudu atmaksu: pieteicējs atgūst samaksāto drošības naudu, ja tiek apmierināta kasācijas sūdzība (vai lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu, blakus sūdzība vai pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem).

Tiesa nelemj par citu veidu izdevumu atļūdināšanu. Tādējādi visi citi izdevumi, ja neskaita valsts nodevas un drošības naudas, procesa dalībniekiem netiek atļūdināti. Tomēr jāņem vērā, ka gadījumā, ja pieteikums par administratīvo aktu tiek apmierināts, pieteicējs pēc tam var lūgt atbildētājam atļūdināt visus zaudējumus, ko radījis prettiesiskais administratīvais akts, un tas var ietvert arī izmaksas, kas radušās, piesaistot juridiskās palīdzības sniedzēju vai ekspertus.

Ja tiek iesniegt pieteikums (konstitucionālā sūdzība) Satversmes tiesā, par to nav jāmaksā valsts nodeva.

1.4. Lēmumi, darbības vai bezdarbība arī attiecībā uz plāniem un programmām, kas jāizstrādā saskaņā ar ES vides tiesību aktiem [10]

1) Kādas valsts tiesību normas attiecībā uz tiesībām celt prasību piemēro privātpersonām un NVO, kas vēlas panākt a) administratīvu pārskatīšanu un b) apstrīdēšanu valsts tiesā par plāna saturu (it īpaši – izpildāmie nosacījumi un apstrīdēšanas iesniegšanas termiņi)? Cik efektīvs ir piekļuves valstu tiesām līmenis, ņemot vērā EST judikatūru un jebkādu saistīto valsts judikatūru?

Iespēja apstrīdēt augstākā iestādē vai pārsūdzēt tiesā jebkuru plānošanas dokumentu, kam ir ietekme uz vidi, ir atkarīga no dokumenta veida un juridiskā statusa. Plānošanas dokumenti, kuri nerada individuālas tiesiskās sekas (neregulē konkrētu tiesisko situāciju), nav administratīvie akti, tādēļ tos nav iespējams pārsūdzēt tiesā. Parasti plānojumam pašam par sevi nav saistoša spēka (tiešu tiesisku seku) attiecībā uz individuālām personām. Tādā gadījumā tie nav pārsūdzami nevienā tiesā.[11]

Plānošanas dokumentus, kas ietverti normatīvajā aktā, var pārbaudīt tikai Satversmes tiesā (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju par pieteikuma jeb konstitucionālās sūdzības iesniegšanu).

Tikai lēmumi, kas rada tiešas tiesiskās sekas individuālām personām (vai neregulē individuālus objektus), var tikt uzskatīti par administratīvajiem aktiem, kurus iespējams pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Pašvaldību izstrādātie detālplānojami ir visbiežāk sastopamie plānošanas dokumenti, kam ir vispārīgā administratīvā akta statuss un kurus līdz ar to ir iespējams pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

Gadījumā, ja ir pieļaujams iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, tiek piemēroti tie paši procesuālie noteikumi, kas attiecībā uz citiem lēmumiem vides jomā. Tas nozīmē, ka personas tiesības vērsties tiesā nosaka kā *actio popularis* pieteikumam (tiesības vērsties tiesā sabiedrības interesēs). Tādējādi personai ir tiesības vērsties tiesā ne tikai savu individuālo interešu aizsardzībai, bet arī vispārējo vides aizsardzības interešu nolūkā. Iestādē un tiesā tiek piemēroti tie paši vispārīgie administratīvā procesa noteikumi, kas citās administratīvo lietu kategorijās (sk. iepriekš 1.3.2.).

Tiesas piemēro Eiropas Savienības (ES) tiesības un Eiropas Savienības Tiesas (EST) judikatūru. Procesuālie dalībnieki savā argumentācijā var atsaukties gan uz ES tiesībām un EST judikatūru, gan uz starptautiskajām tiesībām (piemēram, Orhūsas konvenciju). Tiesa var piemērot ES tiesības un EST judikatūru arī pēc savas iniciatīvas, cik to uzskata par iespējamu. Procesuālie dalībnieki var lūgt rosināt uzdot EST jautājumus prejudiciālā nolūma sniegšanai.

2) Vai veids, kādā plāns vai programma tiek pieņemts, ietekmē tiesības celt prasību (sk. arī 2.5. iedaļu tālāk tekstā)?

Jā. Kā iepriekš izskaidrots 2.4.1.punktā, tikai tādus plānošanas lēmumus, kas pieņemti administratīvā akta formā (rada tiešas tiesiskās sekas individuālām personām) vai normatīvā akta formā, var pārsūdzēt administratīvajā tiesā vai apstrīdēt Satversmes tiesā. Plānus un programmas, kuriem nav tiešu tiesisku seku (individuālu vai normatīvu), nevar pārsūdzēt nevienā tiesā.

3) Kāds ir administratīvās pārskatīšanas apjoms (attiecīgā gadījumā) un pārbaudes tiesā apjoms (attiecīgā gadījumā)? Vai tas attiecas gan uz procesuālo likumību, gan uz likumību pēc būtības?

Ja plānojums ir pieņemts administratīvā akta formā, administratīvā akta pārbaudes robežas ir tādas pašas kā citas administratīvo lietu kategorijās. Tiesa pārbaudīs, vai lēmums, ar kuru pieņemts plānojums, atbilst gan procesuālo, gan materiālo tiesību normām.

Ja plānojums ir ietverts normatīvajā aktā, arī tādā gadījumā Satversmes tiesa kā kompetentā tiesa var pārbaudīt gan procesuālo, gan materiālo tiesiskumu (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju).

4) Vai pastāv prasība, ka pirms vēlēšanās tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Vispārīgi ir jābūt vismaz vienai apstrīdēšanai augstākā iestādē kā obligātai lietas iepriekšējai ārpustiesas izskatīšanai, ja plānojums ir pieņemts administratīvā akta formā, izņemot, ja nav augstākas iestādes vai vienīgā augstākā iestāde ir Ministru kabinets. Tā kā publisko tiesību subjekts, kas parasti izdod plānojumu kā administratīvo aktu, ir pašvaldība (detālplānojami) un tā kā pašvaldībai nav augstākas iestādes, tad pieteikums ir iesniedzams uzreiz administratīvajā tiesā.

Iestādei, kas izdod administratīvo aktu, tajā ir jānorāda apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas kārtība.

Ja plānošanas dokuments ir pieņemts kā normatīvais akts, personai pirms vēlēšanās Satversmes tiesā ir jāizsmeļ vispārīgie tiesību aizsardzības līdzekļi, ja tādi pastāv (piemēram, jāpārsūdz administratīvajā tiesā administratīvais akts, kas izdots uz attiecīga normatīvā akta pamata, ja tas iespējams).

5) Vai, lai iegūtu tiesības celt prasību valsts tiesā, ir jāpiedalās administratīvā procesa sabiedriskās apspriešanas posmā – jāsniedz piezīmes, jāpiedalās noklausīšanās utt.?

Nē, tas nav priekšnoteikums, lai vērstos ar pieteikumu administratīvajā tiesā.[12] Attiecībā uz konstitucionālajām sūdzībām jāvērs uzmanība uz to, ka Satversmes tiesa ir izstrādājusi pati savus kritērijus, pēc kādiem nosaka personas subjektīvās tiesības vērsties tiesā, tostarp, ka personai pirms tam ir jāpiedalās plānošanas procesā (sk. 2.5.1. sīkāku informāciju).

6) Vai ir kādi pamatojumi/argumenti, kuri nav izvirzāmi pārbaudes tiesā posmā (kuri netiek pieņemti)?

Administratīvajās lietās izņēmums no tiesas pilnas kompetences lietas faktiski no tiesisko apstākļu pārbaudē ir tikai tajā gadījumā, ja valsts pārvaldes iestādei, kura izdevusi administratīvo aktu, ir rīcības brīvība (piemēram, kad iestāde izlemj par piemērojamā soda veidu vai apmēru) vai novērtējuma brīvība apstākļu vai risku novērtēšanā (piemēram, eksāmena rezultātu novērtēšana). Tomēr arī šajā gadījumā tiesa pārbaudīs, vai iestāde ir ņēmusi vērā visus būtiskos apstākļus un vai pareizi izdarījusi tiesiskos apsvērumus).

Nav skaidrs, ciklīdz Satversmes tiesa pārbaudīs likumdevēja izdarītos apsvērumus. Kā var secināt no Satversmes tiesas spriedumiem, pastāv zināma likumdevēja rīcības brīvība, ko tiesa akceptē. Satversmes tiesa izmanto lietpratēju viedokļus, lai gūtu priekšstatu par plānošanas apsvērumiem.

7) Taisnīgs, objektīvs – kā šos jēdzienus piemēro valsts jurisdikcijā?

Procesuālais taisnīguma princips ir atzīts vispārējais tiesību princips un priekšnoteikums taisnīgam tiesas procesam. Tas ir citastarp minēts kā viens no vispārējiem tiesību principiem, ko piemēro valsts pārvaldes iestādes un administratīvā tiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 14.1 pantu. Atbilstoši šim principam iestāde un tiesa, pieņemot lēmumus, ievēro objektivitāti un dod procesa dalībniekiem pienācīgu iespēju izteikt savu viedokli un iesniegt pierādījumus.

8) Kā valsts tiesību aktos tiek īstenots jēdziens "saviļcīgi"?

Administratīvajā procesā iestādēm ir pienākums ievērot termiņus, kuri likumā noteikti lēmumu pieņemšanai, t.i., viens mēnesis, ja vien speciālajā tiesību normās nav noteikts citādi.

Termiņš, kādā augstākai iestādei jāizskata apstrīdēšanas iesniegums par zemākas iestādes izdoto administratīvo aktu, ir viens mēnesis. Steidzamos gadījumos persona var lūgt iestādi pieņemt lēmumu nekavējoties. Ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem. Ja nepieciešama ilgstoša fakta konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu var pagarināt līdz gadam. Augstākas iestādes lēmumu par termiņa pagarināšanu var pārsūdzēt tiesā.

Ja augstāka iestāde kavējas ar administratīvā akta izdošanu, tiesas sankcijas pret to nav piemērojamas. Tomēr personai tādā gadījumā ir tiesības iesniegt pieteikumu administratīvajā tiesā, negaidot uz augstākas iestādes rakstisku lēmumu.

Tiesai nav noteikti termiņi, kādos izskatīt lietu pēc būtības un taisīt spriedumu. Tiesnesis (tiesa) izskata lietas rindas kārtībā. Tiesvedības ilgums ir atkarīgs no lietas sarežģītības pakāpes un arī pašu procesa dalībnieku rīcības procesa gaitā. Vides lietas nav izņēmuma kategorija un tiek izskatītas rindas kārtībā. Pagaidu aizsardzības lūgumi tiek izlemti, ņemot vērā situācijas steidzamību, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā no lietas ierosināšanas dienas vai no pienācīgi motivēta lūguma iesniegšanas dienas, ja to iesniedz vēlāk.

9) Vai ir pieejami pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi? Ja ir pieejami, – kādi ir procedūras noteikumi, lai varētu uz tiem pretendēt? Vai katrā nozarē papildus vispārējiem valsts noteikumiem ir piemērojami kādi īpaši noteikumi?

Vispārīgi, ja augstākā iestādē tiek apstrīdēts zemākas iestādes izdots administratīvais akts vai ja administratīvajā tiesā tiek iesniegt pieteikums, šā akta darbība tiek apturēta (sk. iepriekš 1.7.2. sīkāku skaidrojumu par administratīvā akta darbības apturēšanu un tās izņēmumiem). Ja administratīvā akta darbība līdz ar pārsūdzēšanu netiek apturēta, personas, kas pārsūdz administratīvo aktu, var lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību ar tiesas lēmumu. Tiesa, izlemjot šādu lūgumu, novērtēs gan administratīvā akta pirmšķietamu tiesiskumu, gan iespējamo kaitējumu iesaistītajām interesēm, tostarp vides aizsardzības interesēm.

10) Kādi ir noteikumi attiecībā uz prasības celšanu tiesā par tiesu iestāžu pieejamību šajās jomās? Kādas varētu būt sekas, ja lieta tiesā tiek zaudēta? Kādi ir aizsardzības pasākumi pret pārmērīgām izmaksām, un vai tie ietver tiešu atsauci uz tiesību aktā paredzētu prasību, ka izmaksām nevajadzētu būt pārmērīgām?

Piemērojami vispārīgie administratīvā procesa noteikumi.

Administratīvais process iestādē ir bez maksas.

Ja persona iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, tai ir jārēķinās ar valsts nodevām.

Iesniedzot pieteikumu pirmās instances administratīvajā tiesā, pieteicējam ir jāsamaksā 30 *euro* valsts nodeva. Valsts nodeva par pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanu apelācijas kārtībā ir 60 *euro*. Drošības nauda par kasācijas sūdzības iesniegšanu Augstākajai tiesai ir 70 *euro*. Drošības nauda par lūgumu piemērot pagaidu aizsardzību vai par blakus sūdzības iesniegšanu ir 15 *euro*. Drošības nauda, iesniedzot pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, ir 15 *euro*.

Valsts nodevas apmērs ir vienāds visu kategoriju administratīvajās lietās. Izņēmums ir patvēruma meklētāju lietām, kurās valsts nodeva nav jāmaksā. Tiesa, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, var samazināt valsts nodevu un drošības naudu apmēru vai atbrīvot pilnībā no samaksas pienākuma.

Administratīvā procesa likums neparedz nekādas citas nodevas vai drošības naudas.

Gan administratīvajā procesā iestādē, gan tiesā personai ir jāsedz pašai savi izdevumi: atlīdzība pārstāvim vai juridiskās palīdzības sniedzējam (ja persona tādu piesaistījusi); samaksa privātiem ekspertiem (ja persona tādus piesaistījusi pati pēc savas iniciatīvas) un izdevumi par jebkuru citu pierādījumu iegūšanu vai radīšanu (kopēšana, pieprasīšana iestādēm utt.), ja procesa dalībnieks tos iegūst pats.

Izdevumi par paša procesa dalībnieka piesaistītu juridisko palīdzību vai privātām ekspertīzēm netiek regulēti un galvenokārt būs atkarīgi no tirgus situācijas, lietas sarežģītības vai ekspertīzē vērtējamo apstākļu sarežģītības.

Tiesa spriedumā izlemj jautājumu par samaksāto valsts nodevu atlīdzināšanu: ja pieteikums par administratīvo aktu tiek pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa uzliek pienākumu atbildētājam (attiecīgi valstij vai pašvaldībai) atlīdzināt pieteicējam tā samaksāto valsts nodevu; ja pieteikums tiek noraidīts, valsts nodeva netiek atlīdzināta. Tas pats princips attiecas uz drošības naudu atmaksu: pieteicējs atgūst samaksāto drošības naudu, ja tiek apmierināta kasācijas sūdzība (vai lūgums par pagaidu aizsardzības piemērošanu, blakus sūdzība vai pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem).

Tiesa nelemj par citu veidu izdevumu atlīdzināšanu. Tādējādi visi citi izdevumi, ja neskaita valsts nodevas un drošības naudas, procesa dalībniekiem netiek atlīdzināti. Tomēr jāņem vērā, ka gadījumā, ja pieteikums par administratīvo aktu tiek apmierināts, pieteicējs pēc tam var lūgt atbildētājam atlīdzināt visus zaudējumus, ko radījis pretiesiskais administratīvais akts, un tas var ietvert arī izmaksas, kas radušās, piesaistot juridiskās palīdzības sniedzēju vai ekspertus.

Par pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesā nav jāmaksā valsts nodeva.

1.5. Izpildnoteikumi un/vai vispārēji piemērojami juridiski saistoši noteikumi, ar kuriem īsteno ES vides tiesību aktus un saistītos ES normatīvos aktus [13]

1) Kādas valsts tiesību normas attiecībā uz tiesībām celt prasību piemēro privātpersonām un NVO, kas vēlas panākt a) administratīvu pārskatīšanu un b) apstrīdēšanu valsts tiesā par lēmuma pieņemšanas procedūru vai lēmuma saturu, darbību vai bezdarbību saistībā ar valsts tiesību aktu (it īpaši – izpildāmie nosacījumi un apstrīdēšanas iesniegšanas termiņi)? Cik efektīvs ir piekļuves valsts tiesām līmenis, ņemot vērā EST judikatūru un jebkādu saistīto valsts judikatūru?

Normatīvie tiesību akti, ar ko ievieš Eiropas Savienības (ES) tiesības vides jomā, parasti ir Saeimas pieņemtie likumi vai Ministru kabineta pieņemtie noteikumi. Pamatojoties uz likumiem vai Ministru kabineta noteikumiem, arī vietējo pašvaldību saistošajos noteikumos var būt ietvertas normas atbilstoši ES tiesībām.

Ir vidi ceļi, kā persona var pārbaudīt, vai Latvijas normatīvie akti atbilst Satversmei vai ES tiesībām:

tiešs pieteikums Satversmes tiesā, kas pieļaujams tikai konkrētos gadījumos, ko paredz [Satversmes tiesas likums](#), un šajā likumā noteiktajā kārtībā; argumentējot un iesniedzot lūgumu administratīvajā vai vispārējās jurisdikcijas tiesā, kas izskata konkrētu lietu, lai tiesa iesniedz pieteikumu Satversmes tiesā vai uzdod Eiropas Savienības Tiesai jautājumus prejudiciālā nolēmuma sniegšanai.

Konstitucionālo sūdzību (ieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma (likuma, Ministru kabineta noteikumu, pašvaldības saistošo noteikumu norma), kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Saskaņā ar Satversmes tiesas praksi priekšnoteikums tiesībām vērsties ar pieteikumu tiesā ir Satversmē garantēto tiesību aizskārums, arī vides lietās. No otras puses, tā kā Satversmes 115.pants paredz tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, un šīs tiesības Satversmes tiesa interpretē visai plaši^[14], tas neizslēdz individuālām personām un NVO vērsties tiesā vides interesēs. Satversmes tiesas judikatūra rāda, ka pieteikumi, kas iesniegti, lai aizsargātu vides intereses, tiek pieņemti no NVO un arī no fiziskajām personām (sk. 2017.gada 6.oktobra [spriedumu](#) lietā Nr. 2016-24-03 kā piemēru teritorijas plānojuma apstrīdēšanai, pamatojoties uz vides interesēm).

Tomēr šī pieeja atšķirībā no administratīvajās tiesās izmantotās ir likusi izvīrīt kritērijus juridiskajām personām, lai tām būtu tiesības vērsties tiesā. Lai atzītu, ka ir aizskartas konkrētas juridiskās personas tiesības uz labvēlīgu vidi, jākonstatē, ka (a) juridiskās personas darbības mērķis ir vides aizsardzība; (b) juridiskajai personai ir jābūt dibinātai atbilstoši visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām;^[15] (c) juridiskā persona piedalījies apstrīdētā normatīvā akta,

piemēram, teritorijas plānojuma, izstrādes un pieņemšanas procesā, tiktāl, ciktāl normatīvajos aktos šāda iespēja ir paredzēta un to bijis iespējams praktiski īstenot.^[16]

Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt minētās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem (sūdzība augstākai institūcijai vai augstākai amatpersonai, sūdzība vai prasības pieteikums vispārējās jurisdikcijas tiesai u.c.) vai arī tādu nav. Piemēram, ja administratīvais akts ir pamatots ar attiecīgu normatīvo aktu, personai vispirms ir jāpārsūdz administratīvais akts administratīvajā tiesā, un tiesa var apsvērt jautājumu par piemērojamo tiesību normu atbilstību Satversmei un iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai.

Ja persona ir izsmēlusi vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, vai arī tādi nav pieejami, konstitucionālā sūdzība (pieteikums) ir iesniedzama Satversmes tiesā sešu mēnešu laikā sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās. Tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos vēršanos pie vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem var atstāt neizmantotu, t.i., ja konstitucionālās sūdzības (pieteikuma) izskatīšana ir vispārswarīga vai ja tiesību aizsardzība ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem nevar novērst būtisku kaitējumu sūdzības iesniedzējam.

Jāvērš uzmanība, ka pastāv speciāla kārtība pašvaldības teritorijas plānojumu un lokālplānojumu (kas tiek apstiprināti kā pašvaldību saistošie noteikumi) apstrīdēšanai. Pieteikums Satversmes tiesai ir jāiesniedz sešu mēnešu laikā pēc attiecīgo pašvaldības saistošo noteikumu spēkā stāšanās. Turklāt personai ir jāizmanto īpaša administratīvās apstrīdēšanas procedūra: divu mēnešu laikā pēc saistošo noteikumu spēkā stāšanās jāiesniedz sūdzība Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.

Satversmes tiesa izskata pieteikumus, ņemot vērā ES tiesības un ratificētos starptautisko tiesību aktus. Tas nozīmē, ka ir nozīme arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai. Procesa dalībnieki var savā lietā argumentēt, atsaucoties gan uz ES tiesībām un Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, gan starptautiskajām tiesībām (piemēram, Orhūsas konvenciju). Procesa dalībnieki var arī lūgt vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar jautājumiem prejudiciālā nolēmuma sniegšanai.

Ņemot vērā plaši formulēto pieeju tiesai vides lietās gan fiziskajām, gan juridiskajām personām, kas izriet no visai plašā Satversmes 115.panta tvēruma, kā arī no Satversmes tiesas pieejas, harmonizējot Satversmes interpretāciju ar starptautiskajām un ES tiesībām, vēršanos Satversmes tiesā var uzskatīt par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. Spriedums parasti tiek taisīts apmēram gada laikā pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā.

2) Kāds ir administratīvās pārskatīšanas apjoms (attiecīgā gadījumā) un pārbaudes tiesā apjoms (attiecīgā gadījumā)? Vai tas attiecas gan uz procesuālo likumību, gan uz likumību pēc būtības?

Administratīvajā apstrīdēšanā (piemērojama, ja tiek apstrīdēti pašvaldību teritorijas plānojumi vai lokālplānojumi) un konstitucionālās kontroles procesā tiek pārbaudīts gan attiecīgā normatīvā akta procesuālais, gan materiālais tiesiskums:

ja konkrētajā gadījumā jāievēro īpaša procedūra ar sabiedrības līdzdalību, kompetentā iestāde un pēc tam Satversmes tiesa pārbaudīs, vai ir ievēroti būtiskie procesuālie noteikumi attiecībā uz skartajām vai vides jautājumos ieinteresētajām personām, īpašu vērību pievēršot vides informācijas pieejamībai un tiesībām piedalīties lēmuma pieņemšanā (ja piemērojams konkrētā situācijā), tostarp iespējai saņemt informāciju, izteikt viedokļus un priekšlikumus, pienācīgi nopietnai attieksmei pret izteiktajiem viedokļiem un priekšlikumiem;

vai process ir noritējis tādā veidā, kas rada iespēju pieņemt pareizu un izsvērtu likumdevēja lēmumu;

vai tiesību akts ir pamatots ar pareizi noskaidrotiem faktiem.

Satversmes tiesa var lūgt lietpratējiem atzinumu.

Satversmes tiesa vienmēr pārbauda, vai apstrīdētās tiesību normas atbilst Satversmei, ES tiesībām un starptautiskajām tiesībām, ievērojot tās robežas, kas norādītas konstitucionālajā sūdzībā (pieteikumā).

3) Vai pastāv prasība, ka pirms vērsšanās tiesā jāizmanto visas administratīvās pārskatīšanas iespējas?

Kā iepriekš skaidrots 2.5.1., konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem (sūdzība augstākai institūcijai vai augstākai amatpersonai, sūdzība vai prasības pieteikums vispārējās jurisdikcijas tiesai u.c.) vai arī tādu nav.

Konstitucionālā sūdzība (pieteikums) ir iesniedzama Satversmes tiesā sešu mēnešu laikā sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās. Tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos vēršanos pie vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem var atstāt neizmantotu, t.i., ja konstitucionālās sūdzības (pieteikuma) izskatīšana ir vispārswarīga vai ja tiesību aizsardzība ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem nevar novērst būtisku kaitējumu sūdzības iesniedzējam.

Jāvērš uzmanība, ka pastāv speciāla kārtība pašvaldības teritorijas plānojumu un lokālplānojumu (kas tiek apstiprināti kā pašvaldību saistošie noteikumi) apstrīdēšanai. Pieteikums Satversmes tiesai ir jāiesniedz sešu mēnešu laikā pēc attiecīgo pašvaldības saistošo noteikumu spēkā stāšanās. Turklāt personai ir jāizmanto īpaša administratīvās apstrīdēšanas procedūra: divu mēnešu laikā pēc saistošo noteikumu spēkā stāšanās jāiesniedz sūdzība Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai. Šajā gadījumā pirmstiesas process ir obligāts.

4) Vai, lai iegūtu tiesības celt prasību valsts tiesā, ir jāpiedalās administratīvā procesa sabiedriskās apspriešanas posmā – jāsniedz piezīmes, jāpiedalās noklausīšanās utt.?

Jā. Satversmes tiesa ir definējusi priekšnoteikumus juridiskajām personām, lai tās varētu vērsties tiesā. Lai varētu uzskatīt, ka ir aizskartas konkrētas juridiskās personas tiesības uz labvēlīgu vidi, citastarp ir jābūt redzama, ka persona ir piedalījusies apstrīdētā normatīvā akta izstrādes un pieņemšanas procesā, tiktāl, ciktāl normatīvajos aktos šāda iespēja ir paredzēta un to bijis iespējams praktiski īstenot.^[17]

5) Vai ir pieejami pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi? Ja ir pieejami, – kādi ir procedūras noteikumi, lai varētu uz tiem pretendēt? Vai katrā nozarē papildus vispārējiem valsts noteikumiem ir piemērojami kādi īpaši noteikumi?

Konstitucionālās kontroles tiesvedībā nav paredzēta apstrīdēto tiesību normu darbības apturēšana līdz ar pieteikuma iesniegšanu. Satversmes tiesas likums paredz iespēju Satversmes tiesai apturēt vispārējās (arī administratīvās) jurisdikcijas tiesu nolēmumu izpildi, ja konstitucionālā sūdzība ir ar tādu tiesas nolēmumu saistīta. Saskaņā ar Satversmes tiesas atzīto likumdevējs nav paredzējis piemērot citus pagaidu aizsardzības līdzekļus konstitucionālo sūdzību gadījumā (Satversmes tiesas 2015.gada 4.februāra lēmums lietā Nr. 2015-03-01).

Vienīgajā gadījumā, kad normatīvajiem aktiem pastāv administratīvās apstrīdēšanas procedūra, t.i., kad par pašvaldības teritorijas plānojumu vai lokālplānojumu tiek iesniegta sūdzība Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā, ministrijai ir rīcības brīvība ierobežot apstrīdētā plānojuma īstenošanu, līdz tiks pieņemts galīgais iestādes lēmums.

Nepastāv citi pagaidu aizsardzības līdzekļi pret normatīvajiem aktiem.

6) Kādi ir noteikumi attiecībā uz prasības celšanu tiesā par tiesu iestāžu pieejamību šajās jomās? Kādas varētu būt sekas, ja lieta tiesā tiek zaudēta? Kādi ir aizsardzības pasākumi pret pārmērīgām izmaksām, un vai tie ietver tiešu atsauci uz tiesību aktā paredzētu prasību, ka izmaksām nevajadzētu būt pārmērīgām?

Pašvaldību teritorijas plānojumu vai lokālplānojumu apstrīdēšana ir bez maksas.

Par konstitucionālās sūdzības (pieteikuma) iesniegšanu Satversmes tiesā nav jāmaksā valsts nodeva.

Procesa dalībnieki paši sedz savus izdevumus, tostarp par tulku, ja tāds tiesas procesā nepieciešams. Satversmes tiesa nelemj par šo izdevumu atlīdzināšanu.

Fiziskā persona var lūgt valsts nodrošināto juridisko palīdzību saskaņā ar [Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumu](#). Tiesu administrācija piešķirs juridisko palīdzību, ja Satversmes tiesa ir pieņēmusi lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu, kā šā lēmuma vienīgo pamatu norādot juridiskā pamatojuma neesību vai tā acīmredzamu nepietiekamību prasījuma apmierināšanai. Termiņā, kurš jāievēro konstitucionālās sūdzības iesniegšanai, persona var vēlreiz vērsties Satversmes tiesā ar valsts apmaksātas juridiskās palīdzības atbalstu.

7) Vai valsts tiesā var apstrīdēt jebkura saistīta ES reglamentējošā akta spēkā esamību saskaņā ar LESD 267. pantu, un, ja var, tad kā [18]?

Jā, tādā pašā veidā, kādā iespējams lūgt vērsties ar jautājumiem prejudiciālā nolēmuma sniegšanai par ES tiesību interpretāciju. Nav šķēršļu tādā pašā veidā ierosināt jautājumu par ES institūciju tiesību aktu spēkā esību, kā to paredz Līguma par Eiropas Savienības darbību 267.pants, un lūgt vērsties Eiropas Savienības Tiesā. Līdz šim Satversmes tiesa nav izmantojusi šādu iespēju un ir lūgusi sniegt prejudiciālus nolēmumus tikai par ES tiesību interpretāciju.

[1] Šī lietu kategorija atspoguļo jaunāko EST judikatūru, piemēram, Protect C-664/15 (EU:C:2017:987), "Slovākijas brūno laču lieta" C-240/09 (EU:C:2011:125); sk. aprakstu [Komisijas paziņojumā C/2017/2616](#) par tiesu pieejamību vides lietās, OV C 275, 18.8.2017., 1. lpp.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 13.decembra Direktīva 2011/92/ES par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu.

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes 2010.gada 24.novembra Direktīva 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole).

[4] Augstākās tiesas 2019.gada 25.marta lēmums lietā Nr. SKA-796/2019 (A420358914) ar atsauci uz Augstākās tiesas 2018.gada 27.jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-306/2018 (A4201811715).

[5] Augstākās tiesas 2020.gada 28.maija spriedums lietā Nr. SKA-163/2020 (A420144516), 9.punkts.

[6] SVN direktīva attiecas uz plāniem un programmām. Uz tiem attiecas arī Orhūsas konvencijas 7. pants un 9. panta 3. punkts.

[7] Augstākās tiesas 2020.gada 28.maija spriedums lietā Nr. SKA-163/2020 (A420144516), 9.punkts.

[8] Sk. konstatējumus lietā [ACCC/C/2010/54](#); **piemērs plānam, kas netika iesniegts stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanai, bet kam piemēro Orhūsas konvencijas 7. pantā paredzētās sabiedrības līdzdalības prasības**

[9] Augstākās tiesas 2020.gada 28.maija spriedums lietā Nr. SKA-163/2020 (A420144516), 9.punkts.

[10] Uz tiem attiecas gan Orhūsas konvencijas 7. pants, gan tās 9. panta 3. punkts. Sk. arī attiecīgo Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, piemēram, lietu C-237/97, Janecek un arī lietas Boxus un Solvay C-128/09-C-131/09 un C-182/10, kā minēts Komisijas paziņojumā C/2017/2616 par tiesu pieejamību vides lietās.

[11] Sk., piemēram, Ministru kabineta 2020.gada 16.aprīļa rīkojumu Nr. 197 "Par Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plānu 2020.-2030.gadam".

[12] Augstākās tiesas 2020.gada 28.maija spriedums lietā Nr. SKA-163/2020 (A420144516), 9.punkts.

[13] Uz šādiem aktiem attiecas Orhūsas konvencijas 8. pants un 9. panta 3. punkts. Šāda tiesību akta piemērs ir valsts pārvaldes iestādes lēmums, par kuru ir lieta C-281/16, Vereniging Hoekschewaards Landschap, ECLI:EU:C:2017:774.

[14] "[T]iesību uz labvēlīgu vidi aizskārums ir tulkojams plaši, ietverot faktiski notiekošās darbības, kas var radīt draudus cilvēku veselībai vai videi, kā arī nākotnē paredzētās darbības." Satversmes tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03, 13.1.p.

[15] Satversmes tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03, 13.1.p.

[16] Turpat, 13.2.p.

[17] Turpat, 13.2.p.

[18] Kā piemēru šādam lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu sk. lietu C-281/16, Vereniging Hoekschewaards Landschap, ECLI:EU:C:2017:774.

Lapa atjaunināta: 18/12/2023

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datiem, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Citi attiecīgie noteikumi par pārsūdzībām, tiesiskās aizsardzības līdzekļiem un tiesu iestāžu pieejamību ar vidi saistītās lietās

Pastāv arī citi tiesību aizsardzības līdzekļi attiecībā uz administratīvajiem aktiem vides jomā.

Tiesību aizsardzības līdzekļi pret administratīvo (valsts pārvaldes iestāžu) bezdarbību.

Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem paredz līgumslēdzējpusēi (valstij) nodrošināt, ka sabiedrības pārstāvjiem ir pieeja administratīvajām vai tiesas procedūrām, lai apstrīdētu citastarp publisko institūciju bezdarbību, kura ir pretrunā valsts normatīvajiem aktiem. Atbilstoši Augstākās tiesas praksei Orhūsas konvencija un Satversmes 115.pants garantē sabiedrībai tiesības prasīt no kompetentajām valsts institūcijām reāli īstenot pasākumus, kas ir šo institūciju kompetencē, un tiesības to prasīt arī tiesā.

Valsts institūciju bezdarbība var izpausties kā iestāžu klusēšana (piemēram, lēmuma nepieņemšana, kad šāds lēmums būtu sagaidāms), kā arī nepietiekami efektīvu pasākumu īstenošana, piemēram, tas, ka netiek pienācīgi izpildīts iepriekš pieņemts lēmums.^[1] Tas ir vienīgais instruments, ko var izmantot arī tad, ja kāds vēlas nepieļaut citām personām vai uzņēmumiem radīt kaitējumu videi vai vēlas novērst šāda kaitējuma sekas. T.i., persona var prasīt kompetentajai valsts pārvaldes iestādei izdot citai personai adresētu administratīvo aktu, kā arī vērsties ar pieteikumu administratīvajā tiesā pret šo iestādi, ja iestāde neizdod administratīvo aktu vai arī tās lēmums ir neefektīvs, un prasīt reālu pieņemtā lēmuma izpildi. Ciktāl šāda prasība ir pamatota ar vides tiesībām un uzrāda iespējamus kaitējuma draudus vai kaitējumu videi, ikvienai fiziskajai vai juridiskajai personai ir tiesības vērsties kompetentajā iestādē un tiesā, tā kā vides tiesībās tiek piemērots *actio popularis* (sk. iepriekš 1.4.1. par *actio popularis*).

Gadījumā, ja kompetentā valsts pārvaldes iestāde neatbild uz iesniegumu par efektīvu pasākumu īstenošanu, personai ir iespēja vērsties ar apstrīdēšanas iesniegumu augstākā iestādē un ar pieteikumu administratīvajā tiesā. Piemērojami vispārīgie administratīvā procesa noteikumi (sk. iepriekš 1.3.1.–1.3.4. vairāk informācijas par apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas procedūrām augstākā iestādē un tiesā, un 1.7.1. vairāk informācijas par piemērojamiem termiņiem). Ja tiesa pieņem izskatīšanai pieteikumu, persona var lūgt pagaidu aizsardzību sava pieteikuma priekšmeta robežās. Piemēram, pieteicējs var lūgt nekavējoties piemērot pagaidu noregulējumu un veikt pagaidu pasākumus, lai novērstu kaitējumu videi.

Instrumenti efektīvai valsts pārvaldes iestāžu un tiesas nolēmumu īstenošanai vides jomā

Administratīvā procesa likums paredz instrumentus, kurus var izmantot, lai tiktu pilnībā izpildīts iestādes izdots administratīvais akts vai tiesas lēmums vai spriedums, proti, piespiedu izpildes līdzekļus. Likums regulē piespiedu izpildes līdzekļus, ko var izmantot gan iestāde vai tiesu izpildītājs, gan policija.

Ir dažādi piespiedu izpildes līdzekļi, ko var izmantot iestādes (Administratīvā procesa likuma 367., 368.pants): izpildrīkojums, aizvietošanāsizpilde (ko var veikt iestāde uz adresāta rēķina), piespiedu nauda (ko var piemērot atkārtoti, ja nepieciešams) vai tiešais spēks. Tiesa var piemērot piespiedu naudu amatpersonām, kuras atbildīgas par tiesas nolēmumu izpildi, un arī šīs piespiedu naudas var piemērot atkārtoti (Administratīvā procesa likuma 374.pants).

Ja, ievērojot lēmuma saturu, lēmumu var izpildīt tiesu izpildītājs, tas var izmantot visus parastos izpildes līdzekļus atbilstoši Civilprocesa likumam.

Personai, kuras interesēs ticis izdots administratīvais akts vai pieņemts tiesas nolēmums, ir tiesības iesniegt sūdzību par nepildīšanu vai par nepienācīgu izpildi. Arī persona, pret kuru ir izdots administratīvais akts vai pieņemts tiesas nolēmums, var iesniegt sūdzību par kļūdām izpildē.

Būtisku vides normatīvo aktu pārkāpumu gadījumā var tikt piemērota kriminālatbildība, tāpat arī par izvairīšanos izpildīt tiesas nolēmumus.

Tiesvedības laikā administratīvajā tiesā tiesa var piemērot procesuālos piespiedu līdzekļus, lai nodrošinātu taisnīgu procesu un taisnīgu lēmumu pieņemšanu. Šādi piespiedu līdzekļi ir brīdinājums, izraidīšana no sēžu zāles, piespiedu nauda un piespiedu atvešana. Piespiedu naudu var piemērot (arī atkārtoti), piemēram, valsts amatpersonām, kuras neatbild uz tiesas informācijas pieprasījumiem, un jebkuram procesa dalībniekam, kurš bez attaisnojoša iemesla neiesniedz pieprasītos pierādījumus.

[\[1\]](#) Augstākās tiesas 2011.gada 1.jūlija spriedums lietā Nr. SKA-215/2011.

Lapa atjaunināta: 18/12/2023

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datiem, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.